

แผนปฏิบัติการต่อต้านการทุจริตและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม กรมอู่নিယมวิทยา

ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๙

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ปลุกและปลูกจิตสำนึกการต่อต้านการทุจริตเน้นการปรับเปลี่ยนฐานความคิดของบุคลากรใน
หน่วยงานในการรักษาประโยชน์สาธารณะ

เป้าประสงค์ เพื่อให้บุคลากรมีจิตสำนึกและรับผิดชอบต่อหน้าที่ โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม

กลยุทธ์	กิจกรรม/โครงการ	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ
กลยุทธ์ที่ ๑ ส่งเสริมการ ปฏิบัติงานและ การดำเนิน ชีวิตตามหลัก ปรัชญา เศรษฐกิจ พอเพียง	๑. เวียนแจ้งหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทศพิธราชธรรม พระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือนให้บุคลากรในสังกัดได้ทราบ	๑. จำนวนครั้งที่หน่วยงานได้รับการแจ้งเวียนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทศพิธราชธรรม พระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือนให้บุคลากรในสังกัดได้ทราบ	๑ ครั้ง	กลุ่มงานคุ้มครองจริยธรรม
	๒. จัดกิจกรรมเสริมสร้างจิตสำนึกต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	๒. จำนวนกิจกรรมเสริมสร้างจิตสำนึกต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	๒ กิจกรรม	กลุ่มงานคุ้มครองจริยธรรม/สำนัก/ศูนย์/กลุ่มงาน
	๓. จัดกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะให้แก่บุคลากรในองค์กร	๓. จำนวนกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะให้แก่บุคลากรในองค์กร	๒ กิจกรรม	กลุ่มงานคุ้มครองจริยธรรม/สำนัก/ศูนย์/กลุ่มงาน
กลยุทธ์ที่ ๒ ส่งเสริมการใช้ ประมวล จริยธรรมให้แก่ บุคลากรและ กำกับดูแลการ ประพฤติ ปฏิบัติให้ เป็นไปตาม หลักประมวล จริยธรรม	๑. เวียนแจ้งประมวลจริยธรรม ข้าราชการพลเรือนให้แก่ข้าราชการทุกหน่วยงานในสังกัดได้ทราบ	๑. จำนวนครั้งที่หน่วยงานได้รับการแจ้งเวียนประมวลจริยธรรม ข้าราชการพลเรือนให้แก่ข้าราชการทุกหน่วยงานในสังกัดได้ทราบ	๑ ครั้ง	กลุ่มงานคุ้มครองจริยธรรม
	๒. จัดบอร์ดคุณธรรมจริยธรรม	๒. จำนวนหน่วยงานในสังกัดที่จัดบอร์ดจริยธรรม	๕๐ หน่วยงาน	กลุ่มงานคุ้มครองจริยธรรม/สำนัก/ศูนย์/สถานี/กลุ่มงาน
	๓. จัดอบรมให้ความรู้	๓. จำนวนครั้งในการจัดอบรม	๑ ครั้ง	กลุ่มงานคุ้มครองจริยธรรม

กลยุทธ์	กิจกรรม/โครงการ	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ
กลยุทธ์ที่ ๓ การใช้ การศึกษาและ ศาสนาเป็น เครื่องมือใน การปลูก จิตสำนึก และ ปรับเปลี่ยน ฐานความคิด	จัดโครงการนิมนต์พระมาฝึก ปฏิบัติธรรมให้บุคลากรใน หน่วยงาน	จำนวนครั้งในการจัด กิจกรรม	๕ ครั้ง	กลุ่มงานคุ้มครอง จริยธรรม
กลยุทธ์ที่ ๔ ดูแลคุณภาพ ชีวิตขวัญ กำลังใจ และ รายได้ของ บุคลากรใน หน่วยงาน	๑. จัดกิจกรรมการมีส่วนร่วม พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายของ บุคลากรในหน่วยงานตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียง - ส่งบุคลากรเข้ารับการ ฝึกอบรมเสริมสร้างอาชีพ - ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยน เรียนรู้กับหน่วยงานต้นแบบ ด้านเศรษฐกิจพอเพียง	๑. จำนวนบุคลากรใน หน่วยงานที่เข้าร่วม กิจกรรมส่งเสริมการ ดำเนินชีวิตตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียง	๑๐๐ คน	กลุ่มงานคุ้มครอง จริยธรรม
	๒. จัดโครงการคัดเลือก ข้าราชการ/ลูกจ้างประจำดีเด่น ประจำปี ในด้านคุณธรรม จริยธรรม และวินัย ของ หน่วยงานในสังกัด	๒. จำนวนครั้งที่จัด โครงการคัดเลือก ข้าราชการ/ลูกจ้างประจำ ดีเด่นประจำปีในด้าน คุณธรรม จริยธรรม และ วินัย ของทุกหน่วยงาน	๑ ครั้ง	กลุ่มงานคุ้มครอง จริยธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาระบบบริหารและเครื่องมือในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

เป้าประสงค์ เพื่อพัฒนาระบบบริหาร และเครื่องมือที่สนับสนุนให้องค์กรมีความโปร่งใส ตอบสนอง
ความต้องการของผู้รับบริการ

กลยุทธ์	กิจกรรม/โครงการ	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ
กลยุทธ์ที่ ๑ พัฒนา มาตรการและ เครื่องมือใน การป้องกัน และ ปราบปราม การทุจริต	๑. จัดทำมาตรฐานการ ปฏิบัติงาน	๑. จำนวนมาตรฐานการ ปฏิบัติงาน	๒ มาตรฐาน	สำนัก/ศูนย์
	๒. นำระบบสารสนเทศมาใช้ในการ การปฏิบัติงาน	๒. จำนวนระบบ สารสนเทศมาใช้ในการ ปฏิบัติงานของกรม อุตุฯ ที่มี ฐานข้อมูลเป็นปัจจุบัน	๕ ระบบ	สท./สำนัก/ศูนย์

กลยุทธ์	กิจกรรม/โครงการ	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ
	๓. มีระบบตรวจสอบด้านการบริหารจัดการ	๓. จำนวนระบบตรวจสอบด้านการบริหารจัดการ	๕ ระบบ	ตส./สำนัก/ศูนย์
	๔. มีช่องทางในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารด้านการจัดซื้อจัดจ้าง	๔. จำนวนช่องทางในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารด้านการจัดซื้อจัดจ้าง	๓ ช่องทาง	พค./สท.
กลยุทธ์ที่ ๒ สร้างเสริมระบบรับเรื่องร้องเรียนให้มีความเที่ยงตรงถูกต้องรวดเร็ว	พัฒนาระบบการตอบสนองเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์แก่ผู้ร้องเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐาน	ระดับความสำเร็จในการพัฒนาระบบการตอบสนองเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์แก่ผู้ร้องเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐาน <u>ระดับ ๑</u> ศึกษา วิเคราะห์ และรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการร้องเรียนร้องทุกข์ <u>ระดับ ๒</u> แต่งตั้ง คณะทำงานพัฒนาระบบเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ <u>ระดับ ๓</u> กำหนดรูปแบบเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ <u>ระดับ ๔</u> เสนอ คณะกรรมการจริยธรรม พิจารณาและเสนอกรมฯ ทราบ <u>ระดับ ๕</u> ประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน	ระดับ ๕	กลุ่มงานคุ้มครองจริยธรรม
กลยุทธ์ที่ ๓ สร้างเสริมระบบการแจ้งเบาะแสและการคุ้มครองพยาน	๑. ประชาสัมพันธ์ช่องทางในการรับแจ้งข้อมูลหรือเบาะแสหรือการร้องเรียนแก่ผู้ใช้บริการจากกรมอุตุนิยมวิทยา เช่น ทางเว็บไซต์, แผ่นพับ เป็นต้น ๒. สืบหาความพึงพอใจและความคิดเห็นของผู้ใช้บริการและประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อเจ้าหน้าที่กรมอุตุนิยมวิทยา ในด้านคุณธรรม จริยธรรม	๑. จำนวนช่องทางในการรับแจ้งข้อมูล ๒. ระดับความสำเร็จในการสำรวจข้อมูล <u>ระดับ ๑</u> จัดทำแบบสำรวจ <u>ระดับ ๒</u> เสนอกรมฯ เห็นชอบแบบ	๓ ครั้ง ระดับ ๕	กลุ่มงานคุ้มครองจริยธรรม กลุ่มงานคุ้มครองจริยธรรม

กลยุทธ์	กิจกรรม/โครงการ	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ
	สถานการณ์ด้านการทุจริตและประพฤติมิชอบของกรม อุดุณิยมหาวิทยาลัย	ระดับ๓ เวียนแจ้งบุคลากร ในหน่วยงานรอกแบบสำรวจ ระดับ๔ สรุปประมวลผล ข้อมูลจากแบบสำรวจ ระดับ๕ เสนอกรมฯ ทราบ ก่อนนำข้อมูลไปใช้ ประกอบการจัดทำแผน จริยธรรมต่อไป		

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาความร่วมมือและประสานเครือข่าย

เป้าประสงค์ เพื่อพัฒนาเครือข่ายและสร้างร่วมมือทั้งภายในและภายนอกในการติดตาม ตรวจสอบ การต่อต้านการทุจริต

กลยุทธ์	กิจกรรม/โครงการ	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ
กลยุทธ์ที่ ๑ เปิดโอกาสให้ ผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียมีส่วน ร่วมเกี่ยวกับการ ปฏิบัติ ราชการของ กรม	๑. ภาคประชาชนเข้ามามีส่วน ร่วมในกิจกรรมของกรม อุดุณิยมหาวิทยาลัย	๑. จำนวนกิจกรรมที่เปิด โอกาสให้ภาคประชาชน เข้ามามีส่วนร่วม	๒ กิจกรรม	สำนัก/ศูนย์
	๒. พัฒนาปรับปรุงศูนย์ข้อมูล ข่าวสารกรมอุดุณิยมหาวิทยาลัย ให้ เป็นปัจจุบัน	๒. ระดับความสำเร็จในการ พัฒนาปรับปรุงศูนย์ข้อมูล ข่าวสาร ระดับที่ ๑ แต่งตั้ง คณะทำงาน ระดับที่ ๒ รวบรวมสืบค้น ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ระดับที่ ๓ จัดทำแผน ปรับปรุงศูนย์ ระดับที่ ๔ เสนอหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องดำเนินการตาม แผน ระดับที่ ๕ ปรับปรุง ฐานข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน	ระดับ ๕	สอ./ศูนย์ข้อมูล ข่าวสาร

กลยุทธ์	กิจกรรม/โครงการ	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ
กลยุทธ์ที่ ๒ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกในการตรวจสอบติดตามการทุจริตหรือประพฤติมิชอบภาครัฐ	๑. สร้างเครือข่ายภาคประชาชน	๑. จำนวนกิจกรรมในการสร้างเครือข่ายภาคประชาชน	๑ ครั้ง	สำนัก/ศูนย์/สถานีวิทยุ
	๒. สร้างเครือข่ายภาคองค์กร	๒. จำนวนกิจกรรมในการสร้างเครือข่ายภาคองค์กร	๑ กิจกรรม	สำนัก/ศูนย์/สถานีวิทยุ

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ เสริมสร้างองค์ความรู้ให้กับบุคลากรด้านการต่อต้านการทุจริต

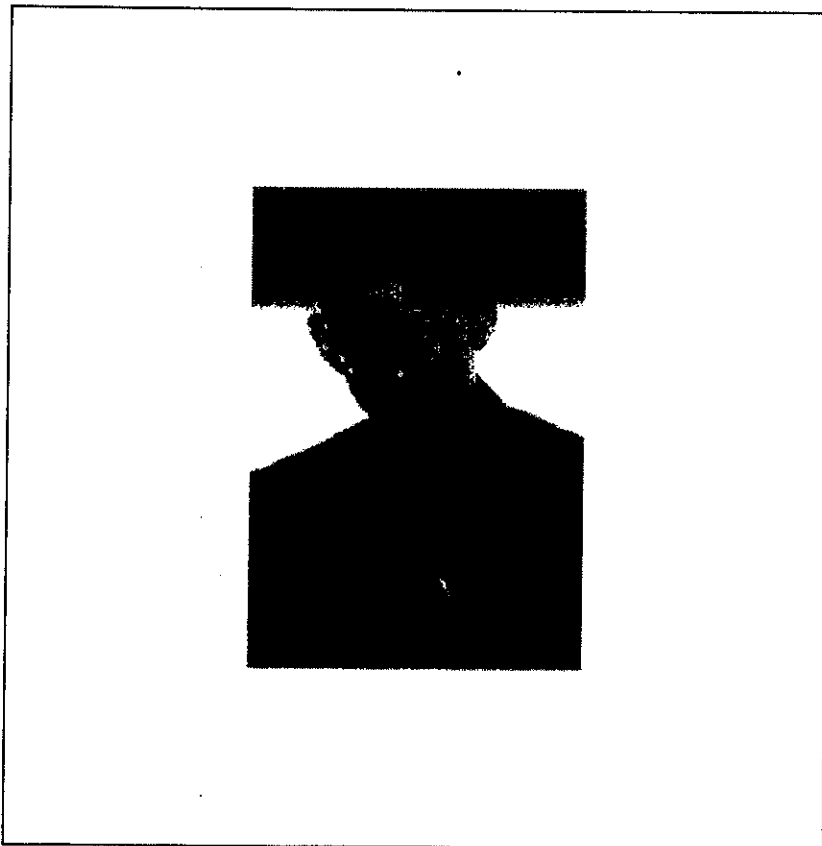
เป้าประสงค์ เพื่อให้บุคลากรทั้งภายในและภายนอกองค์กรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ สามารถดำเนินงานได้อย่างถูกต้องตามระเบียบหลักเกณฑ์

กลยุทธ์	กิจกรรม/โครงการ	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ
กลยุทธ์ พัฒนาสมรรถนะและขีดความสามารถของบุคลากรรวมทั้งองค์ความรู้เกี่ยวกับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการเพื่อให้บุคลากรทั้งภายในและภายนอกมีความรู้ความเข้าใจในการป้องกันและต่อต้านการทุจริต	๑. จัดฝึกอบรม/จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารด้านคุณธรรม จริยธรรม จัดซื้อจัดจ้าง การป้องกันและปราบปรามการทุจริตของบุคลากรในหน่วยงาน	๑. จำนวนครั้งในการจัดฝึกอบรม/กิจกรรมการพัฒนาความรู้ความสามารถในการป้องกันและต่อต้านการทุจริต	๑ ครั้ง	กลุ่มงานคุ้มครองจริยธรรม/สำนัก/ศูนย์/กลุ่มงาน
	๒. เผยแพร่เอกสารความรู้ด้านการป้องกันการทุจริต กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของส่วนราชการ	๒. จำนวนเรื่องที่มีการเผยแพร่	๑ เรื่อง	กลุ่มงานคุ้มครองจริยธรรม/สำนัก/ศูนย์/กลุ่มงาน

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“...เศรษฐกิจพอเพียง เป็น ลมโอบนรกฐานของชีวิต
รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกต้อง
รองรับบ้านเรือน ตัวอาคารไว้แน่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคง ได้ก็อยู่ที่ เสาเข็ม
แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืม เสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป...”*

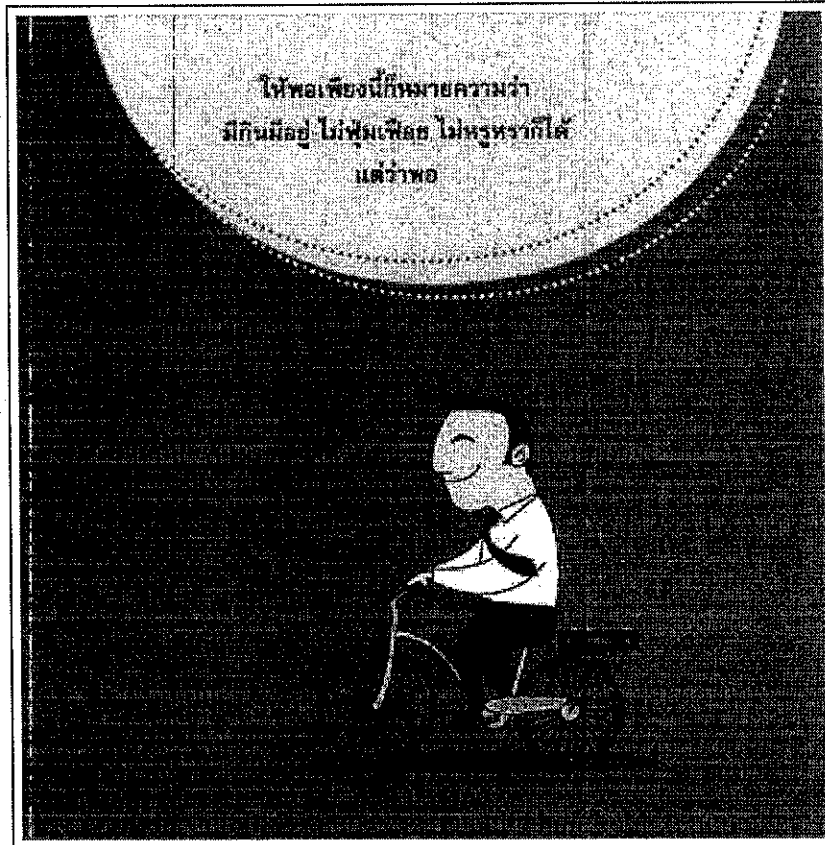
*พระบรมราโชวาทพระราชทานผ่านมูลนิธิชัยพัฒนา

“...สมัยก่อนนี้พอมีพอกับสมัยนี้ชักจะไว้พอก็พอ ก็น
จึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อที่จะให้ทุกคน
มีความพอเพียงได้...”

พระราชดำรัส

พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคล
เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา
วันพฤหัสบดีที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๕๖

“...คำว่าพอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก. ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน. พอมีพอกินนี้ ถ้าใครได้มาอยู่ที่นี่ ในศาลานี้ เมื่อ เท้าไห่ ๒๐ ๒๔ ปี เมื่อปี ๒๕๑๗. ๒๕๑๗ ถึง ๒๕๔๑ นี้ ก็ ๒๔ ปี ไซ้ใหม่. วันนั้นได้พูดว่า เราควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน. พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง. ถ้าแต่ละคนพอมีพอกิน ก็ใช้ได้. ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้น ก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย. สมัยก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกิน. จึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้. ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ. แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ...”

พระราชดำรัส

พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคล

เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต

วันศุกร์ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑

"...ถ้าไม่มีเศรษฐกิจพอเพียง เวลาไฟดับ ไฟฟ้านครหลวง หรือไฟฟ้าฝ่ายผลิต เขาดับหมด จะพึ่ง
หมด จะทำอย่างไร. ที่ต้องใช้ไฟก็ต้องแย่งไป. บางคนในต่างประเทศเวลาไฟดับ เขารักษาตัวตาย
แต่ของเรา ไฟดับจนเคยชิน เราไม่เป็นไร เมื่อไฟดับ หากมีเศรษฐกิจพอเพียงแบบไม่เต็มที ถ้าเรา
มีเครื่องปั่นไฟ ก็ใช้ปั่นไฟ หรือถ้าขึ้นโบราณกว่า มีดก็จุดเทียน คือมีทางที่จะแก้ปัญหาเสมอ.
ฉะนั้นเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ก็มีเป็นขั้นๆ แต่จะบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ให้พอเพียงเฉพาะตัวเอง
ร้อยเปอร์เซ็นต์นี่เป็นสิ่งที่ไม่ได้. จะต้องมีการแลกเปลี่ยน ต้องมีการช่วยกัน. ถ้ามีการช่วยกัน
แลกเปลี่ยนกัน ก็ไม่ใช่พอเพียงแล้ว. พอเพียงในทฤษฎีหลวงนี้ คือให้สามารถที่จะดำเนินงาน
ได้..."

พระราชดำรัส

พระราชทาน เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ณ ศาลาดุสิตาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต

วันพฤหัสบดีที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๔๒

“...บัดนี้ขอพูดต่อจากที่พูดเมื่อปีที่แล้ว ว่าจะเป็นประโยชน์อย่างไรซึ่งได้แถมเอาไว้แล้ว. แต่เศรษฐกิจพอเพียงนั้น เขาตีความเป็นเศรษฐกิจชุมชน หมายความว่า ให้พอเพียงในหมู่บ้าน หรือ ในท้องที่ที่สามารถที่จะมีพอกัน. เริ่มด้วยพอมมีพอกัน พอมมีพอกันนี้ ได้พูดมาหลายปี สิบกว่าปีมาแล้ว ให้พอมมีพอกัน แต่ว่าพอมมีพอกันนี้ เป็นเพียงเริ่มต้นของเศรษฐกิจ. เมื่อปีที่แล้วบอกว่าถ้าพอมมีพอกัน คือ พอมมีพอกันของตัวเองนั้น ไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจสมัยใหม่. สมัยหน้านั้น เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน แต่ว่าค่อยๆ พัฒนาขึ้นมา ต้องมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการช่วยระหว่างหมู่บ้าน หรือระหว่าง จะเรียกว่า อำเภอ จังหวัด ประเทศ. จะต้องมีการแลกเปลี่ยน มีการให้พอมมีพอกัน. จึงบอกว่าถ้ามีเศรษฐกิจพอเพียง เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอแล้ว จะใช้ได้...”

พระราชดำรัส

พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคล

เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต

วันพฤหัสบดีที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๔๒

“...คำว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ไม่มีในตำรา ไม่เคยมีระบบเศรษฐกิจพอเพียง. มีอย่างอื่นแต่ไม่ใช้คำนี้. ปีที่แล้วพูดว่า เศรษฐกิจพอเพียง เพราะหาคำอื่นไม่ได้. และได้พูดอย่างหนึ่งว่า เศรษฐกิจพอเพียงนี้ ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียว คือ ไม่ต้องทั้งหมด หรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ. ในคราวนั้นเมื่อปีที่แล้วนี้ถือว่าเข้าใจกัน แต่เมื่อไม่นานเดือนที่แล้ว มีผู้ที่ควรจะรู้ เพราะว่าได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนามาช้านานแล้วมาบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียง นี้ดีมาก แล้วก็เข้าใจว่าปฏิบัติเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น หมายความว่า ถ้าทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ของประเทศก็จะพอ. ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง และทำให้ได้เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น ไม่ได้แปลว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ...”

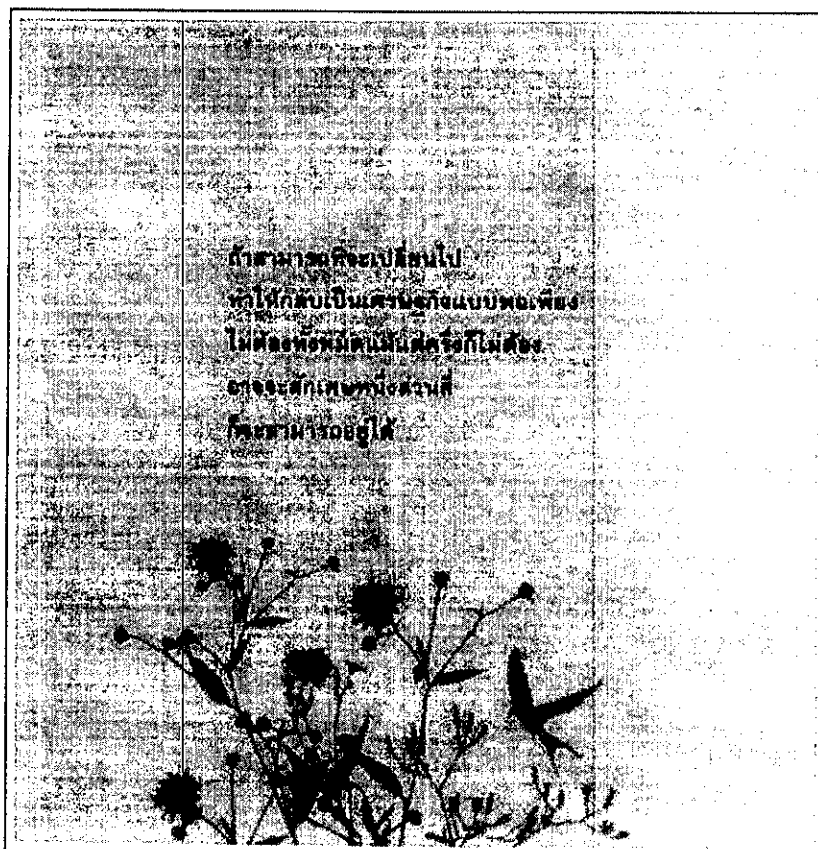
พระราชดำรัส

พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคล

เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต

วันศุกร์ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑

พระบรมราชโองการพระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน
เนื่องในวันข้าราชการพลเรือน วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๗

พระบรมราชโองการ

ข้าราชการไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใด ระดับไหน
มีหน้าที่อย่างไร ล้วนแต่มีส่วนสำคัญอยู่ในงานของแผ่นดินทั้งสิ้น.
ทุกคนจึงต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่โดยเต็มกำลังความสามารถ
ด้วยอุทิศตน ด้วยความเข้มแข็งเสียสละ และระมัดระวังให้
การทุกอย่างในหน้าที่เป็นไปอย่างถูกต้องเที่ยงตรง ด้วยความระลึก
รู้ตัวอยู่เสมอว่า การปฏิบัติตัวปฏิบัติงานของตน มีผลเกี่ยวเนื่อง
ถึงสุขทุกข์ของประชาชน ตลอดจนความเจริญขึ้นหรือเสื่อมลง
ของประเทศชาติ.

วังไกลกังวล

วันที่ ๒๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗

เศรษฐกิจพอเพียง

TMD Happy Work Place

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

ความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ

- ลดรายจ่าย สร้างรายได้ ใช้องค์อย่างพอควร
- มีความประหยัดรอบคอบ
- ใช้จ่ายอย่างมีเป้าหมายและจรรยาบรรณ
- มีงานของตนเอง
- จัดทำบัญชีครัวเรือน

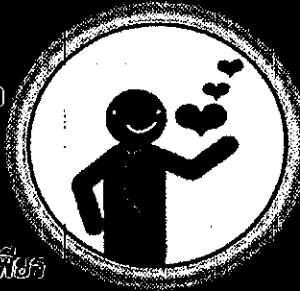
ความพอเพียงด้านสังคม

- ช่วยเหลือเกื้อกูล
- รู้จักสามัคคี
- ดำรงความสามัคคีซึ่งกันและกัน และชุมชน

ความพอเพียงด้านจิตใจ

- มีจิตสำนึกที่ดี
- เชื่อซื่อสัตย์ ซื่อสัตย์ซื่อสัตย์
- มีใจกว้างขวางเป็นน้ำใจ
- ซื่อสัตย์ สุจริต อุดมคติ ขยันหมั่นเพียร

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

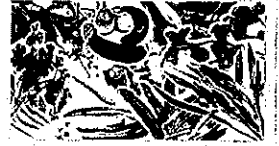
TMD Happy Work Place

การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงภาคการเกษตร

ลดรายจ่าย

เพื่อเป็นการประหยัด ลดรายจ่ายในครอบครัว และเป็นผลดีต่อสุขภาพ การทำฟักผักสวนครัว รั้วกินได้เป็นอาหารสำหรับการบริโภคในครัวเรือน

เพิ่มรายได้

การเพิ่มรายได้โดยทรัพยากรที่มีอยู่ในครัวเรือน และเวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการสร้างรายได้ เช่น การปลูกผัก ไม้ดอก ไม้ประดับ การแปรรูป ผัก ผลไม้ สมุนไพร เลี้ยงสัตว์-ประมง เพาะถั่วถั่วอก เพาะเห็ด

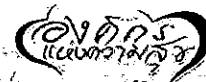
ขยายโอกาส

เกิดจากการพัฒนาศักยภาพตนเอง ครอบครัว ชุมชน โดยการร่วมมือ รวมกลุ่มสร้างอาชีพ ได้เหมาะสม กับทรัพยากรชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถรวมกันจัดหาตลาดแหล่งเงินทุน และเครือข่ายมาใช้ในการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน

เศรษฐกิจพอเพียงด้านการเกษตร

การดำเนินชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงด้านการเกษตรด้วยการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่แบ่งพื้นที่ออกเป็น ส่วน ๆ มีพื้นที่นาข้าว พืชไร่ ไม้ผล สระน้ำ และบริเวณบ้าน เพื่อให้มีกิจกรรมการผลิตที่ออกผลผลิตทุกฤดูกาล

การพัฒนาคุณภาพชีวิต บุคลากร
กรมอุดมศึกษา

กลุ่มงานคุ้มครองจริยธรรม
กรมอุดมศึกษา

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
ได้มีพระราชดำรัสที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ตอนหนึ่งว่า

“...พอเพียง มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือคำว่าพอ ก็พอเพียงนี้ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็คืออยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมี มีมากอาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น...”

พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑

ที่มา:มูลนิธิชัยพัฒนา <http://www.pcru.ac.th/kings/project4.php>.

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ได้รับการเชิดชูสูงสุด จากองค์การสหประชาชาติ (UN) โดยนายโคฟี อันนัน ในฐานะเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล The Human Development Lifetime Achievement Award แก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อ 26 พฤษภาคม 2549 และได้มีปาฐกถาถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นปรัชญาที่สามารถเริ่มได้จากการสร้างภูมิคุ้มกันในตนเอง สู่หมู่บ้าน และสู่เศรษฐกิจในวงกว้างขึ้นในที่สุด เป็นปรัชญาที่มีประโยชน์ต่อประเทศไทยและนานาประเทศ โดยที่องค์การสหประชาชาติได้สนับสนุนให้ประเทศต่างๆ ที่เป็นสมาชิก 166 ประเทศยึดเป็นแนวทางสู่การพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน

แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่รัชกาลที่ 9 นี้ นับว่าเป็นแนวคิดสำคัญที่สุดในการสอนคน ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งคำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆ กัน คือ

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้ง ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

1. **เงื่อนไขความรู้** ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2. **เงื่อนไขคุณธรรม** ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความพากเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตแนวทางปฏิบัติ/ผล ที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง

การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับประเทศมีแนวทางดังนี้

➤ ระดับบุคคล

1. รู้จัก “พอ” ไม่เบียดเบียนผู้อื่น
2. พยายามพัฒนาทักษะ ความรู้ ความเข้มแข็งของตนเอง
3. ยึดทางสายกลาง พอใจกับชีวิตที่พอเพียง

➤ ระดับชุมชน

1. รวมกลุ่ม ใช้ภูมิปัญญาของชุมชน
2. เอื้อเฟื้อกัน
3. พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ

➤ ระดับประเทศ

1. ชุมชนร่วมมือกัน
2. วางระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง
3. พัฒนาเศรษฐกิจแบบค่อยเป็นค่อยไป
4. เติบโตจากข้างใน

แนวทางการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีดังนี้

- ยึดหลักสามพอ พออยู่ พอกิน พอใช้
- ประหยัด
- ประกอบอาชีพสุจริต
- เน้นหาข่าวหาปลา ก่อนหาเงินหาทอง
- ทำมาหากินก่อน ทำมาค้าขาย
- ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ที่ดิน คื่นทุนสังคม
- ตั้งสติมั่นคง ทำงานอย่างรู้ตัวไม่ประมาท
- ใช้ปัญญาใช้ความรู้แท้
- รักษาสุขภาพให้แข็งแรงทั้งกายและใจ

แนวทางการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

- ทำงานอย่างผู้รู้ ใช้ปัญญาทำงานอย่างมืออาชีพ
- อดทนมุ่งมั่น ยึดธรรมะและความถูกต้อง
- อ่อนน้อมถ่อมตน เรียบง่าย ประหยัด
- มุ่งประโยชน์ของคนส่วนใหญ่เป็นสำคัญ
- รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- ตั้งใจ ขยันหมั่นเพียร
- สุจริต กตัญญู
- พึ่งตนเอง ส่งเสริมคนดี และคนเก่ง
- รักประชาชน (ผู้รับบริการ)
- เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาคนได้ ทั้งการพัฒนาในระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับประเทศชาติ โดยยึดหลัก 3 ห่วง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม ซึ่งถ้านำไปปฏิบัติอย่างจริงจังแล้วทุกคนในชาติหรือในระดับโลกจะเป็นบุคคลที่มีจิตสาธารณะที่มองเห็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และจะนำมาซึ่งความสงบสุขของคนในสังคม

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา

ศ.น.พ.เกษม วัฒนชัย องคมนตรี ประธานในพิธีได้ แสดงปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา” เพื่อประโยชน์ต่อ นักเรียน ครู อาจารย์ ผู้บริหารสถาน ศึกษา บุคลากรทางการศึกษา และประชาชนทั่วไป ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็น ปรัชญาที่พระราชทานให้คนไทยใช้เป็นหลักคิดและหลัก ปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดสมดุลในชีวิต ในครอบครัว ในโรงเรียน ในประเทศ โดยตั้งสมมุติฐาน ที่ว่าทุกสิ่งอนิจจัง ทุกสิ่งเปลี่ยนแปลง ทั้งปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงมาจากนอกประเทศ กับในประเทศ นอกโรงเรียนกับในโรงเรียน นอกครอบครัวกับในครอบครัว

แล้วทรงชี้ว่าเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงจะมีผลกระทบ 4 ด้านด้วยกัน คือ ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และทางวัฒนธรรม ผลกระทบทางวัตถุ อาจจะหมายถึงทางเศรษฐกิจทางการเงินก็ได้ ส่วนผลกระทบ ทางสังคม ให้นึกถึงความเข้มแข็งของโรงเรียนของท่าน ที่ไม่มีเด็กติดยาเสพติด เลย หมายถึงโรงเรียนที่มีคุณภาพ สังคมของโรงเรียนเข้มแข็ง หรือพูดถึงครอบครัวครูที่ไม่มีหนี้เลย ก็หมายถึงว่าสังคมครอบครัวเข้มแข็ง ส่วนผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจนคือเรื่องความสะอาด ความมีวินัย เช่น การรักษาต้นไม้ การปลูก ต้นไม้ให้เด็กได้ร่วมในโรงเรียน ห้องส้วมสะอาด ขณะที่ผลกระทบทางวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมจากนอกประเทศที่จะเข้ามาทำลายวัฒนธรรมไทย จึงต้องรักษา วัฒนธรรมของเราให้เข้มแข็ง

“คุณธรรม” รากเศรษฐกิจพอเพียง

ภูมิคุ้มกันในตัวเราที่ดีก็คือ empowerment คือ ทำให้เข้มแข็ง เข้มแข็งทางการเงิน ก็คือว่าครอบครัวต้องมีเงินออม ไม่ใช่มีหนี้ ถ้ามีหนี้ก็คือ เป็นเรื่องของ ความอ่อนแอ แต่ถ้ามีเงินออมมากก็เป็นเรื่องของความเข้มแข็ง โดยมีเงื่อนไข สำคัญคือเรื่องคุณธรรม เพราะการที่คนซึ่โกง เอาเงินไปใช้แล้วก็ประสบความสำเร็จ ความร่ำรวย ซึ่งผิดกับหลักการดังกล่าว เพราะผิดเงื่อนไข คือ เรื่องคุณธรรม โรงเรียนไหนจะเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ จะต้องไปสร้างคุณธรรมใน โรงเรียนก่อน ตั้งแต่ผู้อำนวยการลงไปถึงภารโรง เด็กทุกคน ครูทุกคน ต้องมี คุณธรรม

โรงเรียนต้องพร้อมทำงานหนัก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และ ปฏิบัติตน ของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการ พัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ แต่พระองค์ไม่ได้ทรงตอง การให้เราจนอยู่อย่างนั้นตลอดไป ไม่ใช่ให้เราปิดประเทศ แต่มีคนเข้าใจผิดเยอะ มาก เพราะความจริงแล้วเป็นแนวทางปฏิบัติตนสำหรับ

ประชาชนทุกระดับ โดยยึด ทางสายกลางให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ไม่ได้บอกว่าให้เราเอาปรัชญานี้ไป ใช้แล้วก็ หงอย จ้อย อยู่ นั่น ตรงกันข้ามต้องกระตือรือร้น ต้องทำงานหนัก ถ้าจะ เอาปรัชญานี้ไปใช้ ต้องถามตัวเองก่อนว่า โรงเรียนของท่านพร้อมจะทำงานหนัก หรือไม่

3 องค์ประกอบ บันไดสู่เป้าหมาย

องค์ประกอบของความ พอเพียงมี 3 องค์ประกอบ คือ

1. ความพอประมาณไม่สุดโต่ง จะลง หุน จะซื้อของ ต้องพอประมาณ
2. ต้องมีเหตุผลอธิบายได้
3. ต้องสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่ดีต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้ง

ภายนอกภายใน

เรามีเงินงบประมาณอยู่ก้อนหนึ่ง เรา ต้องการจะทำห้องแล็บ คอมพิวเตอร์ จะลงทุนเท่าไร ดี คำถามแรกคือ มีเหตุผล ไหมที่จะต้องทำคอมพิวเตอร์ใหม่ ถ้ามีก็โอเค แล้วเราจะใช้งบประมาณสักเท่าไร ถึงจะพอประมาณ และจะเหลืออีกเท่าไร ส่วนความพอประมาณ ก็คือความพอดี พอเหมาะต่อความจำเป็น พอควรแก่อัตภาพ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เคยมี พระราชดำรัสว่า “พอเพียงของฉันทคือพอควรแก่อัตภาพ ถ้าเขาเป็นเศรษฐีแสน ล้าน เขาจะซื้อกระเป๋าถือ 30,000 บาท เรื่องของเขา แต่เรามีเงิน 12,000 บาท แล้วเราจะไปซื้อกระเป๋า 3,000 บาท อันนี้ไม่พอควรแก่อัตภาพ แล้ว”

สร้างภูมิคุ้มกันให้โรงเรียน

ระบบภูมิคุ้มกันทางด้านวัตถุ ด้านธุรกิจ ฐานะการเงิน ภูมิคุ้มกันด้านสังคมครอบครัวเข้มแข็ง โรงเรียนเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง หมายความว่าภูมิคุ้มกันเราดี ใครจะเอายาเสพติดมาขาย หน้าโรงเรียน นักเรียนเราก็ไม่รับ เพราะว่าเราสร้างภูมิคุ้มกันสังคมตรงนี้ไว้ดีมาก เรา สร้างสำนึกไว้ดีมาก ให้แก่นักเรียนทุกคนตลอดเวลา

อันนี้คือภูมิคุ้มกัน ต่ออบายมุขทั้งหลาย ภูมิคุ้มกันต่อเหตุร้ายทั้งหลาย ไม่ตกเป็นเหยื่อของอบายมุข มีความรักสามัคคีกันในโรงเรียน เกื้อกูลกัน ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อมก็เหมือนกัน คือ มีความรู้วิชาการด้านสิ่งแวดล้อม โรงเรียนสตรีภูเก็ต เป็นตัวอย่างของการนำ เอาพหุภาษาศาสตร์เข้าไปในการพัฒนาการเรียนรู้อของนักเรียน ซึ่งเป็นการสร้างภูมิ คุ้มกัน หรือความเข้มแข็งทางด้านสิ่งแวดล้อม แล้วนำมาถ่ายทอดทางด้านวิชาการได้

สิ่งแวดล้อมโรงเรียน

เรื่องสิ่งแวดล้อมโรงเรียน อยากร ผ่าไว้ 2 เรื่อง คือ

1. เรื่องความปลอดภัยในสิ่งแวดล้อม โรงเรียน ในอดีตเคยมีข่าวเรื่องกำแพงพังทับนักเรียนตาย บาง โรงเรียนเลี้ยงจระเข้ไว้แล้วผู้ปกครองไปฟ้องศาลก็มีมาแล้ว เราต้องนึกถึงเรื่อง ความปลอดภัยในโรงเรียนก่อน

2. เรื่องความสะอาด และการพัฒนาสิ่งแวดล้อม คนเป็น ผอ.โรงเรียน มีหน้าที่ต้องเดินดูโรงเรียนอย่างน้อยวันละ 2 รอบ ดูห้องน้ำ ดูรั้วโรงเรียนตรงไหนมันหัก มันพัง มัน ผุ ต้นไม้ต้นไหนจะหักมาทับนักเรียนหรือไม่ รวมถึงความปลอดภัยในส่วนของบ่อ น้ำ สระน้ำ เพราะเด็กไทยจมน้ำตาย เป็นหนึ่งใน 3 ของสาเหตุการเสียชีวิตของเด็ก ไทยในทุกปี ขณะที่ภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม ทุกโรงเรียนมีหน้าที่สำคัญต่อประเทศชาติอย่างมาก จะต้องทำให้เด็กทุกรุ่นศรัทธาและมั่นคงในวัฒนธรรมไทย ในขณะที่เดียวกันต้องเข้าใจและเป็นมิตรต่อวัฒนธรรมอื่น เพื่อความเป็นไทย และความเป็น คนไทยจะได้ยั่งยืน

3 เงื่อนไขหัวใจหลัก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง มีพระราชดำรัสถึง แนวทางการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง ให้ได้ผลดี ว่ามี 3 เงื่อนไข คือ

1. หลักวิชา โดย พระองค์ท่านจะทำอะไร ทรงอาศัยหลักวิชาเสมอ ไม่ได้ทำตามอารมณ์ ไม่ได้ทำ ตามกระแส ไม่ได้ตัดสินใจตามผลประโยชน์ของใคร แต่ใช้หลักวิชาเพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุด แก่ทุกคน การทำอะไรจะต้องทำวิจัยให้แนก่อน ก่อนที่จะเผยแพร่ ให้ราชการนำไปเผยแพร่ต่อ แต่ของประเทศเราไม่ จะทำอะไรทุกจังหวัดทำเหมือนกัน 40,000 โรงเรียนทำเหมือนกันซึ่งไม่ใช่

2. เงื่อนไข คุณธรรม ต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่ของรัฐ และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต

3. เงื่อนไขในการดำเนินชีวิต ต้องรอบรู้ ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน เรื่อง ความเพียร สร้างเด็กเน้นดี-เก่ง

สำหรับผลข้อ 2. การระเบิดจากข้างใน คือ เวลาจะไปพัฒนาท้องถิ่นไหน ต้องทำให้ประชาชนที่นั่นเก่ง ไม่ใช่เอา ความเจริญจากข้างนอกไปพอก ในโรงเรียนก็เช่นกัน สิ่งที่เราจะทำให้เปิดจากภายใน คือ ทำให้นักเรียนทุกคนเป็นเทวดาให้ได้ คือทำให้เป็นคนดี คนเก่ง การจะไป พัฒนาโรงเรียน แต่เด็กจน ไม่มีอาหารกลางวันกิน เด็กจะเรียนได้อย่างไร ถามว่า เด็กที่หิวมากๆ จะเรียนรู้อะไรหรือ เพราะฉะนั้นถ้าจะพัฒนาโรงเรียนต้องถามก่อน ว่าเด็กสุขภาพเป็นอย่างไร การกิน การอยู่ พอไหม มีความสุขหรือเปล่า การจะ พัฒนาอะไรต้องเริ่มต้นจากสิ่งจำเป็นที่สุดของประชาชนเข้ามา ก่อน ได้แก่ สุขภาพ สาธารณสุข จากนั้นจึงเป็นสาธารณูปโภคพื้นฐาน สิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพตามมา

รู้-รัก-สามัคคี

วิธีทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ ทำให้ง่าย อย่าทำให้ซับซ้อน มี นักบริหารบางคนทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่ แต่มีนักบริหารหลายคน ทำเรื่องใหญ่ให้เป็นเรื่องเล็ก คนบางคนมองทุกปัญหามีทางออก แต่ก็มีบางคน มองทุกทางออกมีปัญหา ไม่ติดตำรา ใช้ธรรม ปราบธรรม ปลุกป่าในใจคนก่อน และต้องมุ่งประโยชน์ของคนส่วนใหญ่เป็นหลัก

การมีส่วนร่วม ขาดทุนคือกำไร การบริหารรวมที่จุดเดียว ทรงมีพระราช ดำริให้บริหารเป็นการบริการด้วยและบริหารที่จุดเดียว บริการที่จุดเดียว บริหาร แบบเบ็ดเสร็จ ทั้ง 2 ระดับทั้งระดับบริหาร และระดับบริการ

สุดท้ายคือ รู้ รักสามัคคี ส่วนมากเราจะพิมพ์ติดกัน 3 ตัว แต่ความจริงความหมายมันแยกกัน คือ

รู้- การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น เรา ต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัญหา และรู้ถึงวิธีแก้ปัญห

รัก- เมื่อเรารู้ครบถ้วนกระบวนความแล้ว จะต้องมีความรัก

การพิจารณาที่จะเข้าไปแก้ไขปัญหานั้นๆ ต้องเกิดฉันทะในนั้น พอรู้หมด รู้วิธีแก้ปัญหมาแล้ว ท้อ ผินทำก็ไม่ได้งาน แต่เมื่อรู้ปัญหาแล้ว ต้องสร้าง ฉันทะ สามัคคี-หลังจากนั้น แล้วพอจะลงมือทำ

การลงมือปฏิบัตินั้น ควรคำนึงเสมอว่า เราจะทำคนเดียวไม่ได้ เราต้องทำร่วมกันเป็นองค์กร เป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลัง จะแก้ปัญหาก็ให้ลุกลงไปได้ ด้วยดี

ครูกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ครูท่านหนึ่งได้ให้แง่คิดเกี่ยวกับครูในปัจจุบันไว้อย่างน่าสนใจว่า “ในการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันครูมีบทบาทสำคัญมากขึ้นไม่เพียงแต่เป็นผู้สอนให้ความรู้แก่เด็กๆ แต่ครูควรเป็นผู้ที่ทำตนเป็นแบบอย่างในด้านการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งปัจจุบันสังคมตราหน้าว่าครูเป็นหนี้ ครูใช้ชีวิตไม่พอเพียง นั่นก็เป็นเพียงบางส่วนของครูที่มีภาระมากล้น จนไม่สามารถแก้ไขวิกฤตทางเศรษฐกิจของชีวิตตนเองได้ หลายคนบอกว่าเป็นเพราะครูใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือย ทำตัวตามสบายมีอะไรให้ก็คุ้มหมดจนมีหนี้สินมากมาย แต่ในมุมมองของคนที่มีอาชีพนี้มายาวนาน ได้มองเห็นว่าเพราะคุณครูมีภาระที่ต้องรับผิดชอบมากมาย รวมทั้งครูต้องรักษาภาพลักษณ์ของความเป็นตัวตนของคนที่จะต้องดูดีในสายตาของศิษย์ ครูจึงทำตัวตกต่ำหรือทำตัวแยกๆไม่ได้ ขณะที่เงินเดือนครูไม่มากมาย แต่ภาระค่าใช้จ่ายที่รุมล้อมมากมายแล้วครูจะไม่เป็นหนี้ได้อย่างไรข้อนี้ก็น่าคิดมาก

ก็เลยขอเสนอแนวคิดที่ว่าแม้ครูจะมีหนี้สิน แต่ในทางการดำเนินชีวิตหากครูรู้จักนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับตนเองรู้จักการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย

คิดว่าหนี้สินของครูคงค่อยๆหมดไป วิธีหนึ่งที่ยากเสนอแนะเพื่อการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม นอกจากอ้างอิงแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ท่านแล้ว ..คงไม่พ้น.. การรู้จักตนเอง หากครูรู้จักตนเอง อะไรๆที่เป็นปัญหา ก็จะค่อยๆหมดไป หนทางแห่งปัญหาส่วนตัวครูต้องรู้จักการคิดแก้ไข เมื่อปัญหาส่วนตัวคลี่คลาย การปฏิบัติหน้าที่ด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อช่วยเหลือเด็กๆก็จะทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การจะจัดการเรียนการสอนให้ได้ดีนั้นครูคงต้องจัดการกับปัญหาส่วนตัวให้ค่อยคลี่คลายไปด้วยดีเสียก่อน เมื่อปัญหาส่วนตัวค่อยคลี่คลายหรือค่อยๆหมดไป ก็มาเรียนรู้ว่าจะชี้แนะแนวทางให้เด็กๆที่เป็นศิษย์ของตนดำเนินชีวิตไปได้อย่างไรจึงจะถูกต้อง ท้ามกลางปัญหาทางเศรษฐกิจที่รุมล้อม ครูควรนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาส่งเสริมให้นักเรียนนำไปใช้อย่างเป็นรูปธรรมให้มากขึ้น สิ่งสำคัญในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ห้องเรียน นอกจากครูทำความเข้าใจในทฤษฎีให้ถูกต้องชัดเจนดีแล้ว สิ่งสำคัญอีกอย่างก็คือความจริงใจกับศิษย์ หากครูมีความจริงใจ หมั่นคิดหาวิธีการที่จะถ่ายทอดให้เหมาะกับสภาพความเป็นอยู่ของเด็กๆการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชั้นเรียนโดยอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจ จริงใจ และนำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมย่อมนำไปซึ่งความสำเร็จ....ใครมีแนวคิดดีๆที่จะนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชั้นเรียนโดยวิธีที่สามารถปฏิบัติได้จริง....ขอความกรุณาช่วยเสนอแนวคิดเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่กันและกัน

การจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการเรียนรู้ครูสามารถสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในห้องเรียน และการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียน จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการหล่อหลอมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง มีความเชื่อมั่น เห็นประโยชน์และสามารถนำหลักการนี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ อาทิเช่น

- การระดมความคิดเห็นเรื่องการปรับปรุงหลักสูตรและระบบการเรียนการสอนตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

- การจัดการเรียนการสอน และการสร้างองค์ความรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
- การจัดนิทรรศการ การสาธิต และตัวอย่างของความสำเร็จตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
- การจัดการ การผลิต/การบริโภค ในโรงเรียน/ชุมชน ให้เกิดความพอเพียง และสมดุล กินพอดี อยู่พอดี เช่น โครงการอาหารกลางวัน การส่งเสริมการผลิตเกษตรอินทรีย์/เกษตรผสมผสาน บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง การรักษาสมดุลของสังคม และธรรมชาติ

- การพัฒนาอาชีพ/สร้างรายได้เสริม โดยประยุกต์ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือโดยการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม หรือ ต่อยอดกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - การจัดการ และการจัดระบบองค์กรความร่วมมือทางการเงิน การผลิต การตลาด เช่น การทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย – เงินออม การบริหารจัดการการเงินออมให้ได้ดอกผล การจัดตั้งสหกรณ์รูปแบบต่าง ๆ การจัดตั้งธนาคารโรงเรียน เป็นต้น
 - การจัดการ (รักษา/ฟื้นฟู) ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ชยะ ทั้งในโรงเรียนและในชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้หลักวิชาการ ความประหยัด ความรอบคอบ
 - การจัดการระบบพลังงานของโรงเรียน/ชุมชน ให้สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น (ประหยัดผลิตเอง/ทดแทน)
 - การอนุเคราะห์เกื้อกูล ช่วยเหลือ คนยากจน ผู้ด้อยโอกาส (เช่น ผู้ป่วยโรคเอดส์ เด็กกำพร้า เด็กยากจน)ในสังคม ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
 - การสร้างจิตสำนึก รักท้องถิ่น รักชุมชน เช่น การรักษา/ฟื้นฟู ประเพณี วัฒนธรรม ไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน การสร้างความรู้รักเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
 - การจัดทำแผนการเรียนรู้ที่นำคุณธรรม 8 ประการ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาประยุกต์ ใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ สะอาด วินัย สุภาพ สามัคคี มีน้ำใจ
 - การสร้างจิตสำนึกรักชาติ – ศาสน์ – กษัตริย์ เช่น รมรงค์การเห็นคุณค่าของสินค้าไทย การเรียนรู้ประวัติ ความเป็นมาของชาติ ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ การเข้าร่วมในกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ การเรียนรู้คำสอนในศาสนา การฝึกปฏิบัติธรรม เป็นต้น
- โดยการจัดการเรียนรู้ผ่านการบูรณาการในสาระการเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ตลอดจนสอดแทรกในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นนามธรรมมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรม และสะดวกต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ครูตัวอย่างดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ครูตัวอย่างที่ดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในที่นี้คือคุณครูพรณา แสงนภาเพ็ญ ซึ่งมีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้รับการอบรมเลี้ยงดูและแบบอย่างที่ดีจากคุณแม่ ทำให้ครองตนโดย รู้จักประมาณตนรู้จักใช้เหตุผลพิจารณาทุกเรื่องอย่างมีสติรอบคอบ มีภูมิคุ้มกันที่ดีโดยเฉพาะการเป็นคนขยันหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ อดทน รู้จักคิดสร้างสรรค์ ประหยัด ภายใต้งื่อนไขที่ว่า เป็นคนใฝ่รู้ ข่างสังเกต และมีคุณธรรม

มีการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยนำวิธีการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาประยุกต์ใช้เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนประสบความสำเร็จในการสอนแบบโครงการคุณธรรม ผลงานเด่นในการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปีการศึกษา 2549 เป็นที่ปรึกษาเยาวชนทำดีถวายในหลวง โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ โครงการเสียงเพลงเสียงธรรมตามรอยพระยุคลบาท ของกลุ่มสุจริตไตรทวารได้รับรางวัลเหรียญทองดีเด่นระดับเขตพื้นที่การศึกษา ปีการศึกษา 2550 เป็นที่ปรึกษาโครงการคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้รับรางวัลชนะเลิศระดับเขตพื้นที่การศึกษาและรางวัลเหรียญทองระดับภาค ซึ่งมีการเผยแพร่ผลงานบทความเกี่ยวกับโครงการคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและผลงานทางวิชาการอื่นๆใน <http://gotoknow.org/blog/coin>

ท่านที่สองคุณครูจรรยา ธนะนิมิตรได้รับรางวัล “ครูเกียรติคุณ” ผู้ตามรอย “ครูแห่งแผ่นดิน” โครงการเชิดชู “ครูเกียรติคุณ” ผู้ตามรอย “ครูแห่งแผ่นดิน” เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 84 พรรษา ซึ่งครูจรรยาเกิดแนวคิดที่ว่า ครูต้องมีจิตวิญญาณแห่งความเป็นครูต้องทุ่มเทเสียสละเพื่อช่วยเหลือดูแลศิษย์อย่างต่อเนื่องทุกด้าน ทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติ มุ่งส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนหันมาทำกิจกรรมดีๆ เพื่อสังคมถึงจะต้องเหนื่อยและบางครั้งต้องเสียสละทั้งเวลาและทรัพย์สินเงินทอง แต่ผลที่ปรากฏคือ เด็กและเยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีทั้งด้านความประพฤติ คุณธรรมจริยธรรม การละอายต่อบาป ซึ่งจะส่งผลไปถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นและจะส่งผลถึงคุณภาพของบุคลากรของประเทศชาติในอนาคต

สรุปได้ว่าครูควรต้องดำรงชีวิตให้เป็นแบบอย่างทั้งด้านการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม การครองตนและครองงานให้มีคุณค่าบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า “ การมีชีวิตที่มีความสุขอย่างยั่งยืนขึ้นอยู่กับคุณค่าของคน” ผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงาน และครอบครัว ย่อมรับใช้ผู้อื่นได้ดี มีจิตใจกว้างขวาง ไม่ติดยึดกับตำแหน่งและอำนาจ การมีวินัยในตนเอง และการแบ่งเวลาเป็น ทำให้คนเราสามารถใช้เวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เวลาเพียงหนึ่งชั่วโมงของเราก้อาจมีค่ามากกว่าหนึ่งวันของผู้ที่ไม่มีวินัยในตนเอง ประกอบกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน การพิจารณาตนเองอยู่เสมอ และไม่มีทิฐิพร้อมที่จะยอมรับความผิดพลาดของตนเองและแก้ไขให้ถูกต้อง ก็จะเกิดความผิดพลาดในชีวิตน้อยที่สุด”

รวบรวมโดย ดร.สิรินภา กิจเกื้อกุล

งานราชการนั้น คืองานของแผ่นดิน มีผลเกี่ยวเนื่องถึง
ประโยชน์ของบ้านเมืองและประชาชนทุกคน. งานทุกอย่าง
จึงต้องมีผู้ปฏิบัติและมีผู้รับช่วง เพื่อให้งานดำเนินต่อเนื่องไป
ไม่ขาดสาย. ดังนั้น ผู้ปฏิบัติบริหารงานราชการทุกฝ่ายทุกระดับ
จึงไม่ควรยกเอาเรื่องใครเป็นผู้ทำมาก่อน หรือใครเป็นผู้รับช่วงงาน
ขึ้นเป็นข้อสำคัญนัก จะต้องถือประโยชน์ที่จะเกิดจากงาน
เป็นหลักใหญ่ แล้วร่วมกันคิดร่วมกันทำ ด้วยความอุทิศสละเสียสละ
และด้วยความสุจริตจริงใจ. งานทุกอย่างจึงจะดำเนินไปได้
อย่างราบรื่น ไม่ติดขัด และสำเร็จผลเป็นประโยชน์ได้แท้จริง
และยั่งยืนตลอดไป.

อาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงพยาบาลศิริราช

วันที่ ๓๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๘

(พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน เนื่องในโอกาสวันข้าราชการพลเรือน ปีพุทธศักราช ๒๕๕๘)

พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส เกี่ยวกับ “การครองคน”

พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ผู้เข้าเฝ้า ฯ รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
11 มีนาคม 2512

“... เมื่อวานขึ้นหน่วยตำรวจชายแดนและพลร่มที่ตำบลบ้านด่านถูกผู้ก่อการร้ายหรือในสถานการณ์เช่นนั้น เรียกได้ว่าผู้รุกราน เข้าล้อม จนถึงเมื่อวานนี้ก็ยังไม่ยอมอยู่ ต้องส่งเครื่องบินโดยเฉพาะเฮลิคอปเตอร์ไปช่วย เฮลิคอปเตอร์ลงไปช่วยนำคนเจ็บขึ้นมาได้ 5 นาย คนตายอีก 2 ศพ นำไปส่งที่เชียงใหม่ แต่กว่าจะบินลงไปช่วยได้ก็ถูกระดมยิงยับเยินไปด้วยกันทุกลำ เฮลิคอปเตอร์ลงไปช่วยนั้นมีทั้งของกองทัพบก กองทัพอากาศ และของตำรวจ ถึงจะเป็นเฮลิคอปเตอร์ชนิดเดียวกันก็อยู่คนละเหล่า ถ้าแต่ละเหล่าไม่รู้จักร่วมมือกันไม่รู้จักปฏิบัติการทำงานร่วมกัน ก็จะทำงานไม่สำเร็จ เหตุการณ์เมื่อวานนี้ยังทำให้เห็นอีกด้วยว่า ถ้าเราไม่ร่วมมือกัน จะมีความมั่นคงไม่ได้ มีแค่ 3 เหล่า ที่กล่าวแล้วเท่านั้นที่จะต้องร่วมมือกัน ยังมีทางฝ่ายปกครองด้วย คือตั้งแต่ผู้ว่าราชการจังหวัดลงไปจนถึงข้าราชการในอำเภอและตำบล ที่จะต้องร่วมกันในงานทุก ๆ ด้าน เช่น การศึกษา การสาธารณสุข ทุกส่วนราชการจะต้องร่วมมือกัน มิฉะนั้นประเทศชาติจะล่มจม แต่ละคนมีหน้าที่ที่จะต้องทำ ต้องทำให้ดีที่สุด แต่เท่านั้นยังไม่พอ ต้องนึกด้วยว่างานของตัวเองจะต้องสัมพันธ์กับงานของคนอื่น เพราะถ้าไม่สัมพันธ์กับงานของคนอื่น งานที่ตัวเองทำอาจเปล่าประโยชน์ก็ได้ หรือถ้าไปปนเกลียวกับหน่วยอื่นก็อาจเป็นผลร้ายยิ่งขึ้นไปอีก จึงอยากถือโอกาสนี้ฝากความคิดไว้ว่า ทำงานใด ๆ ขอให้ทำด้วยความตั้งใจจริง ๆ ทำตามหลักวิชาตามหลักของธรรมะ และยิ่งกว่านี้ขอให้ทำหน้าที่ของพลเมืองดี ผู้มีความรู้ ตามหน้าที่ของผู้มีตำแหน่งเหมาะสมที่จะทำงานใหญ่ด้วย เพื่อให้ประเทศมีความมั่นคงยืนยงถาวร มีความก้าวหน้า และความเจริญรุ่งเรืองในสมัยนี้ ถ้าไม่ทำงานด้วยกันเราจะไม่มีที่อยู่ ...”

พระบรมราโชวาท ในพิธีเปิดงานลูกเสือแห่งชาติ ครั้งที่ 6 ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ
11 ธันวาคม 2512

“... ต่อไปข้างหน้าลูกเสือจะเป็นคนสำคัญของชาติ คือจะเป็นผู้บริหารปกครองบ้านเมืองได้ ขอให้ลูกเสือทราบถึงสิ่งสำคัญในการปกครองไว้ว่า ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครจะทำให้คนทุกคน เป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้ ลูกเสือทุกคนจงหมั่นฝึกฝนตนเองให้มาก เพื่อให้พร้อมและให้เหมาะแก่ภาระหน้าที่อันจะมีมาข้างหน้า ...”

พระบรมราชาโหวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

10 กรกฎาคม 2513

“... ความเจริญของประเทศชาติเป็นความเจริญส่วนรวม ซึ่งเกิดจากผลงานหรือผลของการกระทำของคนทั้งชาติ ถือได้ว่า ทุกคนแบ่งหน้าที่กันทำประโยชน์ให้แก่ชาติ ตามความถนัดและความสามารถ และต่างคนต่างก็ได้เกื้อกูลกันและกัน ไม่มีผู้ใดจะอยู่ได้และทำงานให้แก่ประเทศชาติได้โดยลำพังตนเอง เพราะฉะนั้น ในการที่ท่านจะออกไปประกอบการทำงานต่อไป ขอให้คำนึงถึงความจริงข้อนี้ให้มาก พิจารณาให้เห็นความสำคัญของผู้อื่น ให้รู้จักนับถือผู้อื่น ใช้ความมีเหตุผลและความร่วมมือกัน ในการบริหารงานทั้งปวง เพื่อจักได้สามารถสร้างความเจริญให้แก่ตนเอง และจรรโลงประเทศชาติของเราให้ดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไป ...”

พระบรมราชาโหวาท พระราชทานแก่คณะอาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเดินทางไปทำการปฐมนิเทศทัศนศึกษาและสัมมนาอาจารย์ใหม่ที่จังหวัดเชียงใหม่ 15 ธันวาคม 2513

“... ต้องทำความเข้าใจในการเป็นอาจารย์ การเป็นอาจารย์นี้มีทั้งการสอน มีทั้งการเป็นเพื่อน ผู้ที่จะให้ผู้เยาว์กว่าในทางความรู้และในทางอายุมาปรึกษาหารือในปัญหาทุกอย่าง ในปัญหาชีวิตก็ตาม ในปัญหาที่มีอยู่ในใจก็ตาม หรือจะเป็นในปัญหาปรัชญาก็ได้ ฉะนั้น อาจารย์ทุกคนจะเป็นอาจารย์วิชาการใด จะเป็นวิชาทางวิทยาศาสตร์หรือทางอักษรศาสตร์ ทางคณิต หรือทางอะไรก็ตาม ต้องมีความรู้นอกเหนือจากวิชาการที่ตัวมี ต้องมีความรู้ในทางเป็นผู้ใหญ่ ทางที่จะสามารถเป็นที่พึ่งของคนอื่น พึ่งจริง ๆ ไม่ใช่ที่พึ่งเพราะมีอำนาจ แต่ที่พึ่งเพราะว่าพุดจารู้เรื่องกัน พุดจามีความหมายอย่างผู้ใหญ่ที่จะพุดกับเด็กเป็นเพื่อนเล่น เล่นกับเขาในการเล่นของเด็กด้วยเท่านั้นเองไม่พอ ต้องให้เป็นที่พึ่งได้ คือเด็กมองเห็น มองเห็นอาจารย์ว่าเป็นที่พึ่ง ถ้ามีปัญหาอะไร กลุ่มใจอะไร แม้เรื่องแพนไม่มาตามนัดอะไรอย่างนี้ ก็มาปรารภกับอาจารย์ได้ อาจารย์ก็จะได้อธิบายว่า มันก็ต้องมีบ้าง หรือยังงั้นให้เปิดหัวใจให้ได้ก็คุยกันได้ ไม่ใช่ฐานะเพื่อนเท่านั้นเอง แต่ฐานะผู้ใหญ่ว่างที่พึ่งได้ ที่ไว้ใจได้ ไม่ใช่เวลาเด็กมาปรารภมาปรับทุกข์แล้วอาจารย์หัวร่อแล้วก็ไปคุยกับเพื่อนว่าเด็กคนนั้นมันบ้า ต้องมีความเป็นผู้ใหญ่ คือใครมาปรับทุกข์แล้วเก็บไว้กับตัวไม่ไปหัวเราะเยาะเขา นี่ก็จะเป็นผู้ใหญ่ได้ แม้อายุจะน้อยก็จะเป็นที่รักที่เคารพของผู้ที่มาพึ่ง ผู้ที่มาพึ่งอาจอายุมากกว่าก็ได้ นี่ก็เป็นเรื่องของอาจารย์ ...”

พระบรมราชาโหวาท เนื่องในโอกาสพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ประถมาภรณ์ช้างเผือกแก่ข้าราชการ 16 กุมภาพันธ์ 2514

“... ท่านทั้งหลายก็มาจากกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนของราชการที่จะช่วยให้บ้านเมืองมีความเรียบร้อยทุกด้าน ความเรียบร้อยในบ้านเมืองก็หมายถึงความก้าวหน้า การบริหาร

ที่เรียบง่ายและการทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์และได้รับความปลอดภัย หน้าที่ของแต่ละท่านที่เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จึงควรมีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เมื่อเทียบจำนวนกับข้าราชการทั้งหมด หรือเทียบจำนวนกับประชาชนที่มีอยู่ในประเทศไทยก็นับว่าน้อยมาก แต่ว่าจำนวนน้อยนี้ สามารถจะทำให้บ้านเมืองก้าวไปดี มีความปลอดภัย มีความก้าวหน้า และก็สามารถที่จะทำให้บ้านเมืองล่มจมได้เหมือนกัน เพราะว่าแต่ละคนก็นับว่ามีน้ำหนักในบ้านเมืองมาก ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดทำดี ความดีนั้นจะมีความสำคัญต่อประชาชน ต่อบุคคลจำนวนมาก แต่ถ้าทำไม่ดี ก็จะกระทบกระเทือนต่อประชาชน บุคคลจำนวนมากเหมือนกัน ฉะนั้นการที่ได้มีตำแหน่งสูงมีความสำคัญดังนี้ จึงเป็นทางที่แต่ละคนจะบำเพ็ญประโยชน์ หรือถ้าพูดในทางธรรมะก็เป็นผู้ที่บำเพ็ญบารมีได้มาก หรือถ้าเป็นบุคคลกุศลนั้นก็จะแผ่ไปสู่ชนหมู่มาก แต่ถ้าทำอกุศล อกุศลนั้นจะกระทบกระเทือนชนหมู่มากอย่างใหญ่หลวงที่ว่าอย่างนี้เพราะว่าถ้านึกถึงส่วนตัวแต่ละคน ๆ ถ้าปรารถนาที่จะมีชีวิตที่ราบรื่น ที่มีเกียรติ ที่ปลอดภัย ก็ย่อมต้องพยายามสร้างคุณงามความดีกันไว้ เพื่อให้สังคมที่ตนอยู่มีความก้าวหน้าและมีความปลอดภัย ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน การที่ท่านอยู่ในฐานะ ในตำแหน่ง ในสถานที่ที่จะปฏิบัติดีชอบเพื่อความปลอดภัยของหมู่มาก ก็เท่ากับได้สร้างอนาคตและชีวิตที่ปลอดภัยแก่ตนเองและแก่ครอบครัว ก็เชื่อว่าเมื่อท่านมีโอกาสดีแล้ว ได้ปฏิบัติมาดีแล้ว ก็จะปฏิบัติดีต่อไป เพื่อความเป็นปึกแผ่นปลอดภัยของส่วนรวม บางคนก็มีหน้าที่โดยตรงในการป้องกันอันตรายในบ้านเมือง บางคนก็มีหน้าที่อื่น ซึ่งในที่สุดก็เป็นการสร้างความปึกแผ่นของบ้านเมืองทั้งในวิชาการ ทั้งในด้านปกครอง ทั้งในด้านเป็นมนุษย์ ก็ขอให้ทุกท่านอย่าท้อถอย ให้มีพลังจิตพลังใจทำหน้าที่เพื่อสร้างอนาคตของตนเอง ของครอบครัว วงศ์ตระกูล และของบ้านเมืองซึ่งคู่กัน เพราะว่าคนเราต้องอยู่ร่วมกันถึงจะมีความก้าวหน้าได้ ...”

พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะนายทหารซึ่งได้รับพระราชทานเลื่อนยศ
ชั้นนายพล 17 มิถุนายน 2514 .

“... ความรับผิดชอบนี้มีอยู่ในการบังคับบัญชา คือผู้ที่เป็นนายพลย่อมเป็นนายทหารชั้นสูง มีผู้ใต้บังคับบัญชามาก จึงมีความรับผิดชอบต่อผู้ใต้บังคับบัญชา จะต้องบังคับบัญชาด้วยความเป็นธรรม เมื่อเป็นผู้บังคับบัญชา ก็มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนี้ก็มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เพราะว่าประชาชนทั่วไปทั้งทหารพลเรือน ก็ถือว่าผู้ที่เป็นนายพลเป็นผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ ท่านทั้งหลายจึงมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมต่อบ้านเมืองด้วย ในการปฏิบัติงาน จึงต้องระมัดระวังให้ปฏิบัติงานถูกต้องตามหลักวิชา คือให้มีหลักที่ดีในการบังคับบัญชา มีความเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว และมีความเมตตา ทุกอย่างที่จะทำให้เป็นตัวอย่าง สิ่งที่ดีก็เป็นตัวอย่างที่ดี นำสู่ความเจริญของหน่วยและของกองทัพ ตลอดจนบ้านเมือง สิ่งที่ไม่ดี อาจนำมาสู่ความเสียหายสำหรับส่วนรวมได้ ...”

กระแสพระบรมราชาโชวาท พระราชทานแก่คณะบัณฑิตอาสาสมัคร ในโอกาสเข้าเฝ้า ฯ

26 กรกฎาคม 2516

“... การพัฒนาประเทศก็ตาม การพัฒนาตนเองก็ตาม จำเป็นที่จะใช้ความร่วมมือ เพราะว่าคนที่มีความรู้ในด้านวิชาการอย่างหนึ่ง ไม่ใช่เป็นคนที่มีความรู้ทุกอย่าง ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ต้องแลกเปลี่ยนความรู้ให้ซึ่งกันและกัน เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ไม่ใช่อยู่คนเดียว ยิ่งอ้างขึ้นมาว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้สูงเพราะว่าได้ผ่านการศึกษาระดับอุดมศึกษาแล้ว ยิ่งมีความรับผิดชอบที่จะร่วมมือกัน ยิ่งอยากมีความคิดที่จะสร้างบ้านเมืองยิ่งต้องท่วงบ้านเมืองด้วยเหมือนกัน ถ้าต่างคนต่างที่จะสร้างบ้านเมืองสำหรับตนเองก็ไม่สำเร็จแน่ ฉะนั้นโครงการนี้ก็เชื่อว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะสร้างจิตใจอย่างที่ว่า เราจะต้องร่วมมือกับผู้ที่มีความรู้ ผู้ที่ปฏิบัติงานทุกสาขา เพื่อที่จะให้บ้านเมืองเจริญได้ แล้วเมื่อบ้านเมืองเจริญเราก็ภูมิใจกัน พร้อมเพรียงกัน ภูมิใจกันได้ และเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน มีบ้านเมืองที่เจริญเป็นที่อยู่ที่อาศัยของเรา ...”

พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะกรรมการโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ อำเภอสนักำแพง เชียงใหม่ 16 กุมภาพันธ์ 2517

“... การที่จะมีความเจริญอยู่ดีกินดีนั้น อยู่ที่การทำงานด้วยวิชา วิชาไม่ได้หมายความว่า ต้องมีความรู้สูงมาก แต่วิชาคือวิธีการที่จะทำงาน วิธีที่จะทำดีให้ดีที่สุด นอกจากวิธีการที่จะมีความรู้ ในการเพาะปลูก หรือการค้า วิธีที่สำคัญที่สุดคือความสามัคคี คือแต่ละคนที่มาอยู่ในที่นี้ต้องช่วยกัน ถ้ามีของหนัก เช่นมะพร้าวนี้ก็หนัก แต่ถ้ายังหนักกว่านี้ ก้อนหินใหญ่ ๆ หนัก คนเดียวยกไม่ไหว แต่ถ้าช่วยกันยกช่วยกัน 10 คน หรือ 20 คน ย่อมยกได้ อย่างรถยนต์คันหนึ่ง ใครจะนึกว่าคนจะยกไหว แต่ถ้าช่วยกันยกยกลอย ถ้ามีความหนักใจหรือลำบากใจ ช่วยกัน แต่ละคนช่วยกันให้กำลังใจซึ่งกันและกัน มีความเห็นใจซึ่งกันและกัน และพร้อมใจกัน เราก็จะยกความหนักใจนั้นออกไปได้จากหัวใจของตัวเอง ความหนักใจของแต่ละคนมีอะไร คือความยากจนที่กล่าวที่บอกเมื่อกี้ี้ ความยากจนนั้น ถ้าช่วยกันทุกคนด้วยความปรองดองกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ช่วยหวงแทนในที่ในสิ่งที่มี ก็จะทำให้เบา และมีความสุขได้ มีความเจริญก้าวหน้าได้ ถ้าพูดง่าย ๆ แล้วก็ขอให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ด้วยความเต็มใจ ด้วยความสุจริตใจ คือไม่คดโกงกัน ถ้าทำอย่างนี้ได้ ถือหลักนี้หลักเดียว เชื่อว่าจะได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ คือความมีอยู่มีกินได้สบาย สำหรับตนและครอบครัว ...”

พระบรมราชาโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
31 กรกฎาคม 2517

“... การทำงานของตนให้สัมพันธ์กับงานด้านอื่น ของผู้อื่น โดยสอดคล้องและได้สมดุคณ์นั้น แต่ละคนจะต้องใช้วิจารณญาณที่ละเอียดทั่วถึง และมีเหตุผล จึงจะพิจารณาเห็นได้ว่างาน

มีขอบเขตกว้างขวางเพียงไหน ส่วนใดไปเกี่ยวข้องกับงานอื่นมากนักน้อยเพียงใดอย่างไร ซึ่งเมื่อพิจารณาเห็นโดยถ้วนทั่วแล้ว ก็ย่อมจะมีความกระจ่างแจ่มชัดว่า งานส่วนใดสอดคล้องส่งเสริมกัน หรือส่วนใดยังแย้งกัน ช่วยให้สามารถแก้อุปสรรคและแก้ปัญหาความขัดข้องให้ตกไปได้ อีกประการหนึ่ง การติดต่อร่วมมือกันนั้น ก็จะต้องกระทำด้วยความเข้าใจอันดีต่อกัน ด้วยเหตุและผล ด้วยความเป็นธรรมและความหนักแน่น โดยเที่ยงตรงสม่ำเสมอ วิธีการนั้นจึงจะส่งเสริมวิจารณ์ญาณอันถูกต้องของท่านได้แท้จริง และจะยังประโยชน์ที่มุ่งหมายให้บังเกิดขึ้นในที่สุด ...”

พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะกรรมการสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
23 มิถุนายน 2518

“... ผู้ที่ทำงานในด้านสังคมสงเคราะห์ตระหนักดีอยู่แล้วว่า จะต้องมีความเสียสละ มีความรู้ ความรู้ทางวิชาการ และมีความเมตตาจิตประจำตัว แต่ก็พุดง่าย ทำยาก เพราะว่าแต่ละคนย่อมต้องการได้หน้าบ้าง อย่าเพิ่งโกรธ ไอ้การได้หน้านั้นเป็นสิ่งธรรมดาที่สุดในโลก ที่จะอยากให้คุณเขาเห็นใจว่าทำ และเป็นสิ่งที่ต้องมีเพราะถ้าไม่มี ถ้าเราทำแล้วไม่มีใครเห็นด้วย เราทำไม่ได้ เพราะไม่มีใครเลื่อมใส ไม่มีใครที่จะมาช่วยศรีษฐานั่นเอง แต่วิสัยของปุถุชนเราย่อมต้องมีความอิจฉา ไม่เข้าใจ ใจเขลาเบาปัญญาอยู่ ฉะนั้น การที่ตั้งใจที่จะพัฒนาตนเองให้มีความดีเต็มเปี่ยมนั้นก็เป็นสิ่งจำเป็น ขอให้ละทิ้งความอิจฉา ริษยา ขอให้ละทิ้งความที่มีอคติต่าง ๆ จะทำให้งานของแต่ละคนงายขึ้นเอง เพราะว่าบางทีเสียเวลาเป็น ... ไม่ใช่เป็นชั่วโมง ... เป็นแรมวัน แรมเดือน แรมปี กว่าที่จะเข้าใจกันได้ เพราะอคติ ...”

พระราชดำรัส ในพิธีพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสายสะพาย 7 สิงหาคม 2518

“... ในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งทุกคนทราบดีอยู่ว่าเราจะต้องกระชับความสามัคคีอย่างดี เพื่อที่จะรักษาความเป็นอยู่และความมั่นคงของประเทศชาตินั้น ท่านทั้งหลายก็คงได้ยินอยู่เสมอว่า ต้องมีความสามัคคี สามัคคีนี้เป็นสิ่งสำคัญ แต่บางทีก็ไม่ได้ทราบว่าสามัคคีนั้นคืออะไร ถ้าจะพูดถึงสามัคคีนั้น ถ้าเรามาแยกธาตุ เราก็จะแยกได้เป็นระดับเป็นชั้น เป็นประเภทต่าง ๆ ถ้าดูในด้านสามัคคีระหว่างผู้ที่มีอายุไร่เรียกกัน ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ควรมี เพราะว่าผู้ที่มีอายุไร่เรียกกัน ก็ได้เกิดมาพร้อม ๆ กัน และมีอายุเท่า ๆ กัน มีปัญหาที่พอ ๆ กันก็เป็นสามัคคีที่ควรมีอยู่ในผู้ที่มีอายุระดับเท่าเทียมกันนี้

สามัคคีอีกอย่างหนึ่งคือ ระหว่างผู้ที่มียศหรือมีตำแหน่งเท่า ๆ กัน พอ ๆ กัน คือผู้ที่มียศหรือมีตำแหน่งพอ ๆ กัน เท่า ๆ กัน ต้องทำงานพร้อมกันเพื่อที่จะให้งานนั้นมีประสิทธิภาพดี ถ้าดูในด้านความกว้างของสามัคคี ก็ต้องดูว่าควรจะกว้างไปถึงไหน เฉพาะสามัคคีในหน่วยงาน หรือระหว่างหน่วยงาน ก็เป็นอีกชนิดหนึ่ง คือต้องมาพิจารณาถึงสามัคคีที่อยู่ในวงแคบในหน่วยหนึ่งหน่วยใด หรือในกระทรวงหนึ่ง

กระทรวงใด หรือทั่วไปตลอดจนนอกจากวงราชการ สามัคคีนั้น ความจริงก็ต้องแผ่ออกไปกว้างขวางที่สุดที่จะได้ เพื่อที่จะให้เป็นประโยชน์ โดยมากผู้ที่ทำงานก็เห็นแต่สิ่งที่อยู่รอบตัว ไม่ได้ไปคิดถึงงานของคนอื่น ๆ แต่ถ้าสามารถที่จะดูงานของคนอื่นด้วย ก็จะทำงานของตนให้ดีขึ้น เพราะว่าสามารถที่จะนำความรู้หรือนำปัญหาต่าง ๆ ของส่วนอื่นที่จะมากระทบกระเทือนต่อส่วนของเราได้ สามัคคีที่แผ่ออกไปข้าง ๆ ได้อย่างนี้ในทางกว้าง จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

ตอนนี้อมาถึงสามัคคีอีกด้านหนึ่ง อีกทางหนึ่ง คือสามัคคีในทางตั้ง บางคนก็มีหน้าที่สูง บางคนก็มีหน้าที่ต่ำลงไป ถ้ามีความสามัคคีในระหว่างผู้ที่บังคับบัญชา กับผู้ที่ใต้บังคับบัญชา ก็จะทำให้งานในแต่ละหน่วย แต่ละกรม แต่ละกอง แต่ละกระทรวง แต่ละส่วนของบ้านเมืองทำงานได้ดีขึ้น เพราะว่าผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ย่อมต้องเห็นใจงานของผู้ที่เป็นผู้น้อยลงไป ถ้ามีความสามัคคีทางตั้งนี้ด้วยก็จะยิ่งทำให้งานทั้งหลายมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง ฉะนั้น สามัคคีควรที่จะให้กว้างขวางออกไปมากที่สุดที่จะได้ และให้ลึกซึ้งที่สุดเท่าที่จะทำได้ ...”

พระราชดำรัส ในพิธีพระราชทานธงประจำรุ่นลูกเสือชาวบ้าน จังหวัดจันทบุรี

3 เมษายน 2520

“... การฝึกนั้นมีประโยชน์หลายอย่าง ก็ขอทวนตั้งที่ได้ทวนคำปฏิญาณเมื่อตะกี้ว่าจะทำประโยชน์ทุกเมื่อ ทำประโยชน์นั้นมีการทำประโยชน์ให้กับตนและมีทำประโยชน์แก่ผู้อื่น ผู้อื่นนี้เป็นผู้ที่นอกจากตัวเอง ตัวเองเป็นตัวเอง และผู้อื่นก็ผู้ที่อยู่ข้างเคียงก็เป็นผู้อื่น เพื่อนร่วมรุ่นก็เป็นผู้อื่น ผู้ที่เป็นเพื่อนลูกเสือชาวบ้านต่างรุ่นกันก็เป็นผู้อื่น ซึ่งเราจะต้องช่วยเหลือกัน ผู้อื่นที่เป็นลูกเสือชาวบ้านแห่งจังหวัดอื่น นอกจากจังหวัดจันทบุรีก็เป็นผู้อื่นเหมือนกัน ผู้อื่นที่ไม่ใช่ลูกเสือชาวบ้านก็เป็นผู้อื่นเหมือนกัน แต่รวมแล้วลูกเสือชาวบ้านได้ฝึกขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของตนและผู้อื่น ก็หมายความว่า จะต้องทำประโยชน์แก่เพื่อนร่วมรุ่น เพื่อนร่วมลูกเสือชาวบ้านในจังหวัดจันทบุรี เพื่อนร่วมเป็นลูกเสือชาวบ้านทั่วประเทศ และเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ร่วมชาติทั้งหมด ดังนั้นจะทำให้การฝึกที่ตนได้รับการฝึกมาเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ฉะนั้นก็ขอให้ระลึกถึงว่าประโยชน์ที่จะได้จากการฝึกนั้นจะต้องมาใช้ และมาใช้อย่างไร จะปฏิบัติอย่างไร ก็จะต้องมีความสามัคคี ดังที่ได้รับการสั่งสอนฝึกฝนว่าต้องสามัคคีกัน สามัคคีกันทำไม สามัคคีกัน รักกัน เพราะดีกว่าที่จะทะเลาะกัน ถ้าทะเลาะกันก็เกิดความเสียหาย ถ้าสามัคคีกัน คือช่วยกัน ก็เกิดความดี ความเจริญก้าวหน้า ถ้ารักกันก็ดีกว่าที่จะเกลียดกัน เพราะรักกันสามารถที่จะช่วยกันได้ด้วยใจจริง ความอยู่เย็นเป็นสุขของแต่ละคนย่อมจะมีขึ้น ความอยู่เย็นเป็นสุขของประเทศชาติย่อมจะมีขึ้น

ถ้ารักกันดีกว่าเกลียดกัน มีปัญหาต่อไปว่าเรามีความสามัคคีกัน เรารักกัน เราช่วยกัน เราจะช่วยกันอย่างไร ถ้าแต่ละบุคคลในรุ่นก็รู้จักเพื่อนร่วมรุ่นกันดี ๆ และก็ถ้าเพื่อนร่วมรุ่นมีปัญหา

อะไรเราก็ช่วยเขา เพราะรู้จักกันดี และรักกันดี ต่อไปก็ต้องรู้จักกันในระหว่างรุ่นต่าง ๆ คือหมายความว่า ผู้ที่อยู่ในรุ่นใด ก็จะต้องรู้จักว่ามีรุ่นอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง อาจจะร่วมอำเภอกัน ก็ไปเยี่ยมเยียนกัน ไปพบปะกัน ไปทำความรู้จักกัน ถ้าใครมีความรู้อะไรก็แลกเปลี่ยนกัน ถ้ายิ่งกว่านั้น ไปเยี่ยมเยียนกันระหว่างรุ่นต่าง ๆ ที่อยู่ต่างอำเภอกัน ในจังหวัดเดียวกัน ก็ยิ่งกว้างขวางขึ้นไป ถ้ามีความเดือดร้อนอะไรก็ไปพบปะกันและช่วยกันได้ คนไหนเดือดร้อนก็อาจจะเรียกร้องขอให้มาช่วยกันหน่อย คนไหนที่ไม่เดือดร้อนก็มีจิตใจที่เมตตา ที่อยากจะช่วยคนอื่น ก็ไปช่วยเขา ถ้ายิ่งข้ามเขตของจังหวัด ก็ยิ่งดี เพราะว่าแต่ละจังหวัด แม้จะเป็นอาณาเขตที่ใหญ่พอสมควร ก็อาจจะเกิดความเดือดร้อน หรือความดีอะไร ก็อยากที่จะไปพบปะกับผู้อื่นในจังหวัดอื่น ก็ขอให้คิดว่า การไปเยี่ยมเยียนซึ่งกันและกัน จะเป็นการเยี่ยมเยียนที่ได้จัดให้ไปเยี่ยมเยียน หรือแต่ละคนไปเยี่ยมเยียนกันก็เหมือนกัน คือรู้จักขึ้น ถ้าเรารู้เรื่องอะไรอย่างเราก็มองให้คนอื่นเขา รู้เรื่องเราก็มองไปเยี่ยมคนอื่น เราก็มองไปคุยกัน เราก็มองไปแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้ให้กันและกัน และคุณอันไหนเป็นประโยชน์ อันไหนไม่เป็นประโยชน์ อันไหนเป็นความจริง อันไหนไม่เป็นความจริง อันไหนจะทำให้ส่วนรวมมีความมั่นคง ก็คุยกัน ปรึกษาหารือกัน ปรารภกัน อย่างนี้ก็รู้จักใจกัน รู้ใจกัน ถ้ามีเรื่องอะไรก็รีบไปหา ไปมาหาสู่กัน ก็ไม่มีสิ่งที่จะทำให้เสียหาย เพราะว่าเราพูดจริงกัน ลูกเสือมีสัจจะพูดจริงกัน ถ้าสงสัยอะไรก็ไปหาเพื่อนฝูงกัน แล้วก็จะเห็นอะไรจริงอะไรไม่จริง อะไรเป็นประโยชน์อะไรไม่เป็นประโยชน์ ...”

พระบรมราชาบาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

14 กรกฎาคม 2520

... ถ้าบัณฑิตทั้งหลายในที่ประชุมนี้ยกย่อนหลังไปหลาย ๆ ปี ก็คงจะเห็นว่า เมื่อก่อนเข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัย เมื่อกำลังเรียนอยู่ และเมื่อเรียนสำเร็จแล้วในบัดนี้ ท่านมีความคิดเห็นหรือทัศนคติในสิ่งต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน อย่างเช่นเมื่อเรียนอยู่ในชั้นมัธยม อาจมองเห็นว่าตัวเองเป็นเด็กที่ต้องพึ่งผู้ใหญ่ เมื่อมาอยู่ในมหาวิทยาลัย กลับเห็นว่ามีความสามารถทำอะไรโดยไม่ต้องพึ่งใคร ยิ่งพอเรียนสำเร็จมีความคิดอ่าน มีวิชาการอย่างสูงเป็นที่พึ่งได้แล้ว ก็จะมีมั่นใจในตัวเองมาก ว่าจะสามารถทำทุกสิ่งด้วยตนเองได้หมด แต่อย่างไรก็ตามไม่ควรคิดว่าความเห็นหรือทัศนคติของท่านจะหยุดอยู่เพียงนี้ จะต้องวิวัฒนาการต่อไปอีกอย่างแน่นอน เพราะสภาพการณ์ในภายหน้าจะปรุปรุ่งแต่งให้เป็นอย่างอื่นไปได้ต่อไปเมื่อท่านไปลงมือกระทำการงาน งานที่ท่านนั้นปรกติจะมีชิ้นงานที่จะทำคนเดียว หากเป็นงานส่วนรวม ซึ่งจะต้องจัดสรรกันทำตามความถนัดและความรู้ความสามารถ คนละส่วนละตอน เมื่อนำเอาส่วนงานที่แต่ละคนทำมารวมกันเข้าแล้ว จึงจะสำเร็จเป็นงานที่สมบูรณ์ได้ เหตุการณ์ดังนั้นจะช่วยให้เกิดทัศนคติใหม่ว่า ท่านจะทำงานโดยลำพังตนเองไม่สำเร็จ ทุกคนที่ร่วมงานกัน จำเป็นต้องพึ่งกันอาศัยกันและกัน ทั้งผู้มีความรู้ความสามารถสูง ทั้งผู้มีความรู้ความสามารถด้อยกว่า ถ้าบัณฑิตมีความคิดเห็น

พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2520

“... แต่ละคนก็มีปรารถนา จะเรียกว่าดีหรือไม่ดีไม่ได้ ไม่ทราบว่าจะพูดอย่างไร เพราะว่าคนหนึ่งพูดมาอย่างหนึ่ง ก็เป็นของดี อีกคนหนึ่งพูดมาอีกอย่างหนึ่ง ก็เป็นของดีเหมือนกัน แต่มาทะเลาะกัน จึงบอกว่าปรารถนาดีหรือไม่ดี เพราะว่าแต่ละคนมีทัศนะของตัว ขอใช้คำว่ามีจุดทัศนะของตัว หมายความว่าจุดทัศนะ หมายถึงจุดที่ตัวยืนอยู่ ทั้งทางกายทั้งทางใจ และมองคนอื่นตัวเองนะไม่เห็น แต่มองคนอื่น บางคนก็เห็นข้างหน้า บางคนก็เห็นข้าง ๆ บางคนก็เห็นข้างหลัง หมายความว่าจากจุดทัศนะหรือทัศนะของแต่ละคน จะเห็นคนอื่นหรือสิ่งอื่นไม่เหมือนกัน แต่ละคนจะมีความคิด แต่ละคนจะมีความเห็นแตกต่างกัน ข้อนี้เป็นสิ่งสำคัญ ไม่ทราบว่าคุณทั้งหลายจะคิดหรือไม่คิด แต่ว่าฟังไปแล้วเอาไปคิดก็ได้ ถ้าไม่คิดก็ไม่เป็นไร อย่างนี้ที่เป็นสิ่งสำคัญที่สุดเพราะว่าตามที่ได้กล่าวเมื่อตะกี้ว่า แต่ละคนจะสามัคคีกัน จะตั้งอยู่ในความสามัคคี ช่วยร่วมแรงกัน เพื่อที่จะปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ เป็นประโยชน์ต่ออะไร ตอนนี่ก็ต้องบอกว่าเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หรือต่อชาติบ้านเมือง ก็เชื่อ เพราะเชื่อว่าท่านทั้งหลายก็มีความปรารถนาดี โดยแท้ ไม่ใช่ดีบ้างไม่ดีบ้าง แต่ดีโดยแท้ว่าจะตั้งใจที่จะเข้าหากัน ร่วมแรงกันปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวม เพื่อประเทศชาติ ฉะนั้นที่ว่าปรารถนาดีแท้ ก็หมายความว่าแต่ละคนมีความคิดความเห็นนั้นว่าทำดีสำหรับส่วนรวม แต่ข้อที่ลำบากในการทำดีเพื่อส่วนรวมนี้ เพราะว่าปรารถนาดีหรือไม่ดีนี่ คืออีกอย่างหนึ่งไม่ใช่แท้ ที่แล้วแต่จุดทัศนะหรือทัศนะของแต่ละคน ทำให้การปฏิบัติของแต่ละคนแตกต่างกัน อาจจะทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันได้ และจะเกิดความเสียหายใหญ่หลวงต่อส่วนรวมได้ เพราะแต่ละคนจะปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวม เพื่อประเทศชาติ แต่จุดทัศนานี้ไม่เหมือนกัน เมื่อไม่เหมือนกันก็ต้องปะทะกัน ปะทะกับคนที่สมมุติว่ามองดู 2 คน คนที่ 3 ที่เป็นผู้มองผู้ดู จะเห็นทั้ง 2 คนพร้อมกัน แต่ใน 2 คนนั้น ที่กำลังทะเลาะกันหรือเจรจากัน จะมองเห็นคนหนึ่งจะเห็นอีกคนหนึ่ง แต่คนที่ 3 จะเห็นทั้ง 2 คน ตรงนี้ถ้าดูในทัศนะของคน ที่ 3 นี้ เวลาเขาทะเลาะกัน 2 คนนั้น อาจจะมีความเห็นเหมือนกัน ถือความคิดเหมือนกัน แต่ความเห็นไม่เหมือนกัน ก็ทะเลาะกัน คนหนึ่งบอกว่าชาติอยู่ข้างซ้าย คนหนึ่งบอกว่าชาติอยู่ข้างขวา ก็ทะเลาะกัน อยู่ที่ว่าซ้ายหรือขวา จะเอาอะไร ให้ประเทศชาติเป็นซ้ายหรือเป็นขวา ได้ทั้งนั้น เพราะประเทศชาตินะ ไม่ใช่ซ้ายไม่ใช่ขวา จะว่าเป็นกลางก็ไม่ใช่ ฉะนั้น ถ้าเอาคำพูดที่เป็นปริศนาเล็กน้อยไปพิจารณา ก็อาจจะเห็นได้ว่า การที่ได้กล่าวว่าทุกคนขอตั้งสัตย์ที่จะปฏิบัติงานเพื่อประเทศชาติ ไม่ใช่ประเทศชาติก็งานเพื่อฉลองพระเดชพระคุณว่าจะสามัคคีกัน ร่วมแรงกันนี้ หนักใจเพราะเหตุนี้เอง แต่ละคนตั้งใจดีแล้วมาตีหัวกัน มันเป็นเรื่องที่แก้ไขได้ โดยที่แต่ละคนตั้งใจดีแล้วพิจารณาตัวเองบ้าง ...”

พระราชดำรัส พระราชทานแก่สมาชิกสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จำกัด

27 พฤษภาคม 2521

“... ความปรองดองกันนี้บางทีก็ยาก เพราะว่าตัวมีความคิดอย่างหนึ่ง อีกคนมีความคิดอีกอย่างหนึ่ง ก็ทะเลาะกัน แต่ว่าถ้าปรองดองกัน ก็คือ ตัวมีความคิดอย่างหนึ่ง ก็บอกความคิดของตัวเอง และยอมฟังความคิดของอีกคนหนึ่ง ถ้าไม่สามารถที่จะปรองดองกันระหว่าง 2 คน ก็หาอีกคนหนึ่งมาให้ฟังข้อคิดของแต่ละคน และอธิบายกันว่าทำไมมีความคิดอย่างนั้น ถ้าขัดกันจริง ๆ ก็ต้องหาทางที่จะให้ปรองดองจนได้ ไม่ใช่ว่าคนหนึ่งจะชนะ หรือคนหนึ่งจะแพ้ ต่างคนต่างชนะถ้าปรองดองกัน ถ้าไม่ปรองดองกันต่างคนต่างจะแพ้ ความแพ้วความชนะนี้ ถ้าเราจะเอาแต่ชนะ มันก็ต้องมีแพ้ แต่ถ้าเราปรองดองกัน มีแต่ชนะไม่มีแพ้ ถ้าเราทะเลาะกันมีแต่แพ้ ...”

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

21, 22 มิถุนายน 2521

/ 21 มิ.ย. 21 “... การประมาทหมิ่นปัญญาคนอื่น ไม่ยอมทำตามความคิดและความรู้ของคนอื่นนี้แหละ เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้งานต่าง ๆ ต้องหยุดชะงัก ต้องเริ่มต้นใหม่อยู่ร่ำไป และต้องล้มเหลวมากกว่ามากแล้ว ผู้มีความคิดควรจะต้องเข้าใจว่า ปัญญาของผู้อื่น ที่เขาคิดมาดีแล้ว ได้ใช้มาดีแล้วในการงานนั้น ย่อมเป็นพื้นฐานอย่างดีสำหรับเรา ที่จะก่อสร้างเสริมความเจริญให้แก่องค์การมั่นคงต่อไป การประมาทปัญญาผู้อื่นจึงเท่ากับไม่ได้ใช้พื้นฐานที่มีอยู่แล้วให้เป็นประโยชน์ ซ้ำยังรื้อถอนออกเสียอีกด้วย ด้วยความโง่เขลา จึงจำเป็นที่จะต้องหัดนับถือปัญญาผู้อื่นกันให้เป็น เพื่องานที่ทำจักได้ดำเนินต่อเนื่องกันไปได้ไม่ติดขัด ปฏิบัติง่าย และสำเร็จประโยชน์อันสมบูรณ์ตรงตามความมุ่งประสงค์ได้โดยสะดวกรวดเร็วทันเหตุการณ์ ...”

/ 22 มิ.ย. 21 “... การรักษาความจริงใจ ความจริงใจเป็นอย่างไรเป็นเรื่องไม่ต้องอธิบาย และไม่เป็นปัญหา เพราะทราบกันอยู่และมีกันอยู่ทั่วทุกคน ปัญหาอยู่ตรงที่ว่า ความจริงใจนั้น เรามักมีกันไม่ตลอด ไม่ช้าไม่นานก็หลงลืมละทิ้งกันเสียแล้ว เป็นเหตุให้เกิดปัญหาได้มากมาย เนื่องมาจากความระแวงสงสัยเข้าใจผิดกันในวงงานทั้งปวง จึงต้องสอนกันให้ติดตามรักษาความจริงใจ และให้ถือเป็นวินัยในชีวิต

ความมีใจจริงที่ขาดไม่ได้ในการทำงานมีสองประการ ประการที่หนึ่งคือ ความจริงใจต่อผู้ร่วมงาน ซึ่งมีลักษณะประกอบด้วยความซื่อตรง เมตตา ห่วงดี พร้อมเสมอที่จะร่วมมือช่วยเหลือและส่งเสริมกันทุกขณะ ทั้งในฐานะผู้มีจุดประสงค์ที่ร่วมกัน และในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ร่วมชาติร่วมโลกกัน ประการที่สอง ได้แก่ ความจริงใจต่องาน มีลักษณะเป็นการตั้งสัตย์อธิษฐานหรือการตั้งใจจริงที่จะทำงานให้เต็มกำลัง กล่าวคือ เมื่อได้พิจารณาด้วยปัญญาเป็นที่แน่ชัดแล้ว ว่างานที่จะทำนั้นเป็น

ประโยชน์จริง ก็ตั้งสัตย์สัญญาแก่ตัวเอง ผูกพันบังคับตัวเองให้กระทำจนเต็มกำลังความรู้ ความสามารถ ให้ได้ผลดีที่สุด ความจริงใจสองประการนี้ พิจารณาดูแล้ว จะเห็นว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะป้องกันกำจัด ปัญหาขัดแย้งและความย่อหย่อนล่าช้าได้สิ้นเชิง งดงามใดมีผู้ร่วมงานที่รักษาความจริงใจไว้ได้มั่นคง

พระราชดำรัส ในพิธีพระราชทานธงประจำรุ่นลูกเสือชาวบ้านจังหวัดนนทบุรี
8 สิงหาคม 2521

“... ขออย่าว่าสำคัญอยู่ที่ให้เข้าใจถึงการปฏิบัติของแต่ละคน ใครไม่เข้าใจให้คิดดี ๆ ก่อน ใครคิดไม่ออกให้ไปถามผู้อื่น ปรีกษาหารือก็เป็นหลักของลูกเสือชาวบ้าน ว่ามาฝึกให้ปรีกษาหารือกันเป็น ให้รู้จักกันทั่วทุกคน เกิดปัญหาอะไรก็ปรีกษาหารือกัน ขจัดปัญหาอุปสรรคได้ เคยได้ยินมาว่าถ้าเกิด เหตุการณ์อะไรจะทำอย่างไร ก็ต้องตอบว่าปรีกษาหารือกันด้วยความตั้งใจจริง ด้วยการพิจารณาที่รอบคอบ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตซื่อตรง คำว่าซื่อสัตย์สุจริตซื่อตรงนี้ หมายถึงซื่อตรงต่อกิจการหน้าที่และซื่อตรงต่อ ตัวเอง หมายความว่าให้รู้จริงว่าอะไรดีอะไรถูก อะไรเป็นประโยชน์ถึงจะทำ ไม่ใช่คิดจะสนุก ๆ อะไรแล้ว ทำไปโดยไม่คิด ถ้าคิดโดยไม่คิดนี้ ใช้ไม่ได้ ฉะนั้นก็ขอให้ลูกเสือชาวบ้านรักษาความดีที่ได้ฝึกเอาไว้ และเป็น ที่พึงของคนที่อาจจะยังไม่เห็นความดี โดยเมตตาและกรุณาจะเป็นประโยชน์และได้บรรลุผลของการฝึก ลูกเสือชาวบ้านอย่างเต็มเปี่ยม จะนำสู่ความเจริญรุ่งเรืองและความผาสุกทั่วไปทั้งประเทศ ...”

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบัน
เทคโนโลยีการเกษตร แม่โจ้ เชียงใหม่ 10 กุมภาพันธ์ 2522

“... บัณฑิตทั้งหลายคงจะได้ออกไปปฏิบัติงานในสังกัดหน่วยงานต่าง ๆ กัน และเมื่อได้ ปฏิบัติงานแล้วคงจะพบว่า งานของหน่วยงานเหล่านั้น หลาย ๆ ส่วนมักจะซ้ำและซ้อนกันอยู่ ก่อให้เกิด ความล่าช้าหรือขลุกขลักขัดแย้ง ทำให้เสียประโยชน์ไปได้มากมาย ฉะนั้น เมื่อทราบอยู่แล้วว่า จะประสบ เหตุการณ์เช่นนี้ แต่ละคนจึงควรต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องแก้ไข คือร่วมมือร่วมมือกันเปลี่ยน “การซ้ำซ้อน” นั้นเสียใหม่ ให้เป็น “การประสานและร่วมมือ” เพราะเท่าที่สังเกตและพิจารณามาแล้วเห็นว่า ถ้าได้ พยายามปรับปรุงแก้ไขงานส่วนที่ซ้ำซ้อนกันให้ประสานกันแล้ว จะช่วยงานของทุกฝ่ายดำเนินก้าวหน้า ไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วมาก การที่จะให้งานประสานกันนั้นมีหลักสำคัญอยู่ที่ ทุกฝ่าย จะต้องไม่แบ่งแยกกัน ไม่แย่งประโยชน์ ไม่แย่งความชอบกัน แต่ละฝ่ายแต่ละคนต้องทำงานด้วยความ บริสุทธิ์ใจ มุ่งหวังผลสำเร็จในการทำงานเป็นใหญ่ยิ่งกว่าสิ่งอื่น ความบริสุทธิ์ใจและความมุ่งหมายอัน เทียงตรงเป็นอย่างเดียวกันนั้น จะทำให้เข้าใจกันได้ ผู้ใดมีหน้าที่และความสามารถอย่างไรก็จะทำตาม หน้าที่และความสามารถอย่างนั้น ให้ประสานสอดคล้องกันได้โดยอัตโนมัติ ความเจริญก้าวหน้าและ ความสำเร็จก็จะบังเกิดตามมา ...”

พระบรมราชาโหวาท พระราชทานแก่คณะกรรมการจัดงาน “สุรสีห์รำลึก”
ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน 21 มีนาคม 2522

“... ชาติบ้านเมืองจะอยู่ดีก็ด้วยทุกฝ่าย ทั้งทางทหาร พลเรือน ทั้งทางด้านการปกครอง ด้านการศึกษา และอื่น ๆ ตลอดจนด้านพ่อค้า ประชาชน ได้มีความรู้และสอดคล้องกันในทางปฏิบัติ ในงานของแต่ละคน การที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและศึกษานี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะว่าถ้าเราจะรักษาความเป็นอยู่ของเรา ก็จะต้องรู้จักความเป็นอยู่ของไทยเราเสียก่อน เพราะถ้ารู้จักความเป็นอยู่ของไทย ก็จะทำให้เกิดความซาบซึ้ง จะเกิดความรู้สึกว่าเรามีของดี เรามีประวัติศาสตร์ที่ดงาม และเรามีวิธีการดูแลรักษาในการที่จะรักษามรดกที่ตกทอดมาไว้อย่างดี วิธีการที่สำคัญก็พูดกันเสมอว่าต้องมีความสามัคคี ความสามัคคีนั้นก็หมายถึงความเห็นใจซึ่งกันและกัน ทั้งในทางส่วนบุคคล ทั้งในด้านวิชาการ ต้องเห็นใจว่าแต่ละคนมีหน้าที่ มีความรู้ ในวิชาการของแต่ละคน ถ้าดำเนินวิชาการนั้น ๆ ไปตามลำพัง หรือตามแนวเดียวเท่านั้นเอง ก็จะไม่สามารถที่จะดำเนินได้โดยดี ด้วยประการสำคัญ 2 อย่างคือ ไม่เห็นใจผู้อื่น และไม่เห็นว่าวิชาการต่าง ๆ ต้องสอดคล้องกันถึงจะดำเนินไปได้ ถ้าคนหนึ่งคนใดที่ปฏิบัติงานจนแล้ว แม้จะถูกวิชาการของตน ก็อาจจะลืมว่าวิชาการของตนต้องพาดพิงถึงวิชาการของคนอื่นด้วย ถ้าไม่พาดพิงหรืออิงวิชาการของคนอื่นด้วยย่อมจะต้องล้มลงไป เพราะว่างานของแต่ละคนและชีวิตของแต่ละคน ย่อมต้องอาศัยงานของคนอื่น จึงต้องมีคำว่าสามัคคี ตามที่ได้มีการอบรมการพบปะกัน กันนับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพื่อรักษาความดีของเรา และรักษาความอยู่รอด ...”

พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล
เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2523

“... แต่ละคนตั้งใจจะทำหน้าที่ของตนให้ดีตามที่ตั้งหน้าที่ไว้เป็นของที่ดีมาก และหวังที่จะทำให้ตนมีความสุขสบาย โดยที่แต่ละคนก็มีอาชีพแตกต่างกัน แต่ละคนแต่ละบุคคลก็เป็นคนหนึ่ง ๆ ก็ทำเพื่อความสุขของตน แต่จะยังไม่สมบูรณ์ ถ้าหากว่าแต่ละคนทำหน้าที่ของตน และให้สอดคล้องกับงานอื่นจิตใจของคนอื่น ที่ประกอบขึ้นมาเป็นหมู่สังคมของประเทศไทย เรียกว่าชาวบ้านของประเทศ หรือจะเรียกว่าเป็นประชากรก็ได้ จะเป็นราษฎรหรือเป็นชาวไทยทั้งหมด ถ้าทำให้สอดคล้องกันหมด แต่ละคนทำหน้าที่ของตน และให้ตระหนักไว้ว่าหน้าที่นั้นจะไม่เบียดเบียนคนอื่น จะสรุปอยู่ในคำว่าสามัคคี คือสามัคคีนี้จะต้องมีความฉลาดถึงจะสามัคคีได้ เพราะว่าบางทีเราหวังดีอยากทำดี ใคร ๆ ก็บอกว่าจะทำดี จะซื่อสัตย์สุจริต แต่ถ้าไม่มีความฉลาดแล้ว ไม่รู้ว่าซื่อสัตย์สุจริตคืออะไร ต้องพิจารณาว่าซื่อสัตย์สุจริตคืออะไร ความซื่อสัตย์สุจริตความดีความเชื่อแผ่นั้น ต้องทำความฉลาด ต้องตระหนัก ต้องพิจารณาว่าคืออะไร เราทำอะไรต้องรู้ว่าไม่เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ ไม่เบียดเบียนเพื่อนร่วมชาติ แล้วงานที่ตนทำก็จะ เป็นงานที่ดี งานที่สุจริต งานที่เป็นประโยชน์ ประโยชน์นี้ เป็นประโยชน์ที่ตกแก่ชาติ ถ้าเราทำงานที่ดี

ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ด้วยความเผื่อแผ่สอดคล้องกับหน่วยอื่นกับผู้อื่น และให้เป็นประโยชน์ที่เรียกว่า เป็นประโยชน์ส่วนรวม ประโยชน์นั้นตกแก่ชาติ ชาตินี้ก็ประกอบด้วยบุคคลนั่นเอง ชาติถ้าไม่มีบุคคล ไม่มี พลเมือง ไม่มีชาวไทย ไม่มีคนไทย ก็ไม่มีชาติไทย หาไม่ได้ เพราะว่ากลายเป็นผืนนั่นเอง ไม่เป็นประเทศ ถ้าทุกคนซึ่งประกอบขึ้นมาเป็นประเทศ ทำดี ประโยชน์ตกแก่ชาติ เมื่อประโยชน์ตกแก่ชาติแล้วประโยชน์ ก็ตกแก่บุคคลนั่นเอง บุคคลทุกคนที่ถือตัวว่าเป็นคนไทยก็จะได้มีความภูมิใจ และมีความสะดวก ความสบาย ความก้าวหน้า ในการที่จะทำให้สอดคล้องนั้นยาก เป็นสิ่งที่ยาก ต้องยอมรับว่ายาก และต้อง คิดมาก ๆ แม้จะคิดมาก ๆ มีความฉลาดขึ้นมา มีวิชาความรู้ดีขึ้นมา แต่ละคนทำหน้าที่ของตน ก็ยังยากที่จะทำให้ประเทศชาตินี้มั่นคงเจริญตั้งใจ แต่อย่างน้อยที่สุดก็จะทำให้ประเทศชาติอยู่รอดได้ เพื่อพัฒนาขึ้นมาให้มั่นคงเจริญดังที่ปรารถนา ถ้าหากว่าแต่ละคนนึกถึงตัวเองมากเกินไป หมายความว่านึกถึงตัวเอง ในทางที่ว่า ตัวมีความรู้อย่างนี้ ๆ จะต้องให้ความรู้นี้สำเร็จไป คนอื่นไม่เห็นด้วยก็ช่างเขา คนอื่นไม่เข้าใจ ช่างเขา คนอื่นเสียประโยชน์ช่างเขา นั้นไม่ได้ เพราะถ้าประเทศชาติส่วนรวมเสียประโยชน์ ในที่สุดเราเอง ก็เสียประโยชน์ ...”

พระบรมราชาโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

11 กรกฎาคม 2524

“... การเสียสละทำงานทำดีเพื่อการสร้างสรรค์ ด้วยความรับผิดชอบเต็มที่นั้นช่วยให้ ผู้ปฏิบัติได้รับผลดีอย่างหนึ่ง คือมีผู้ศรัทธาเชื่อถือ และนิยมยกย่องอย่างกว้างขวาง บุคคลเหล่านั้นเมื่อ ศรัทธาเชื่อถือในตัวผู้ปฏิบัติดีแล้ว ย่อมจะรับเอาความคิดจิตใจของผู้ปฏิบัติดี ที่นิยมยึดมั่นในความดี เข้าไว้ด้วยแล้วนำมาปฏิบัติชอบปฏิบัติดีด้วยตนเอง ดังนี้ ก็จะมีผู้ที่ศรัทธาในความดีเพิ่มขึ้น เป็นลำดับ เมื่อคนส่วนใหญ่มีศรัทธาความเชื่อมั่นในคุณความดีร่วมกันและเสมอกันแล้ว ก็จะเกิดเป็น ความสามัคคีปรองดองเป็นปึกแผ่นขึ้น ความสามัคคีเป็นปึกแผ่นนี้คือกำลังอันแข็งแกร่งที่สุดในแผ่นดิน ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะบันดาลให้คนในชาติมีสมานฉันท์ มุ่งมั่นที่จะร่วมกำลังกันสร้างสรรค์ความเจริญ มั่นคงของบ้านเมือง ให้สมบูรณ์บริบูรณ์ขึ้นทุกสถาน ...”

พระราชดำรัส พระราชทานแก่สามัคคีสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ ในการเปิด ประชุมประจำปี พ.ศ. 2525 ระหว่างวันที่ 10 - 11 เมษายน 2525

“... ความสามัคคีพร้อมเพรียงกันเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการปฏิบัติบริหารงานใหญ่ ๆ เช่น งานของแผ่นดิน. และความสามัคคีนี้จะเกิดขึ้นมั่นคงได้ ก็ด้วยบุคคลในหมู่ในคณะมีคุณธรรม เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวผูกพันจิตใจของกันและกันไว้. คุณธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจนั้น ประการหนึ่ง ได้แก่ การให้ คือให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือกัน ให้อภัยไม่ถือโทษกัน ให้คำแนะนำตักเตือนที่ดีต่อกัน.

ประการที่สอง ได้แก่ การมีวาจาดี คือพูดแต่คำสัจคำจริงต่อกัน พูดให้กำลังใจกัน พูดแนะนำประโยชน์กัน และพูดให้รักใคร่ปรองดองกัน. ประการที่สาม ได้แก่ การทำประโยชน์ให้แก่กัน คือประพฤติปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์เกื้อกูล ทั้งแก่กันและกัน และแก่หมู่คณะโดยส่วนรวม. ประการที่สี่ ได้แก่ การวางตนได้สม่าเสมออย่างเหมาะสม คือไม่ทำตัวให้ดีเด่นเกินกว่าผู้อื่น และไม่ด้อยให้ต่ำทรามไปจากหมู่คณะ. หมู่คณะใดมีคุณธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวกันไว้ดังกล่าว หมู่คณะนั้นย่อมจะมีความเจริญมั่นคงขึ้นด้วยสามัคคีธรรม. ในโอกาสนี้ จึงใคร่ขอให้ท่านทั้งหลายได้นำเอาคุณธรรมทั้งสี่ประการไปศึกษาพิจารณาสำหรับนำไปประพฤติปฏิบัติต่อกันให้เกิดประโยชน์. ก็จะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นในชาติไทยของเราให้มั่นคงขึ้นได้เป็นอย่างดี. ...”

พระราชดำรัส พระราชทานแก่ผู้บังคับบัญชาลูกเสือในโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทและรับพระราชทานเหรียญลูกเสือสดุดี 12 กรกฎาคม 2526

“... การมีวินัย มีความสามัคคี และรู้จักหน้าที่ถือกันว่าเป็นคุณสมบัติสำคัญประจำตัวของคนทุกคน. แต่ในการสร้างเสริมคุณสมบัติสามข้อนี้ จะต้องไม่ลืมว่า วินัย สามัคคี และหน้าที่นั้น เป็นได้ทั้งในทางบวกและทางลบ ซึ่งย่อมให้คุณหรือให้โทษได้มากเท่า ๆ กันทั้งสองทาง. เพราะฉะนั้นเมื่อจะอบรมจำเป็นต้องพิจารณาให้ถ่องแท้แน่ชัดก่อนว่าเป็นวินัย สามัคคี และหน้าที่ที่ดี คือปราศจากโทษเป็นประโยชน์ เป็นธรรม ไม่เคลือบแฝงไว้ด้วยสิ่งชั่วร้าย เช่น วินัย ก็ต้องไม่ใช่วินัยเพื่อตน เพื่อหมู่คณะของตนเท่านั้น ต้องเป็นวินัย เพื่อคนทุกคน เพื่อคนส่วนใหญ่ เป็นวินัยที่ถูกต้อง ที่เป็นการสร้างสรรค์. ทำนองเดียวกัน การสามัคคีกันทำการหรือทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็จะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล มิใช่เพื่อการเพิ่มพูนประโยชน์เฉพาะพวกตน แล้วเบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนเสียหาย. จึงเห็นได้ว่าการสร้างวินัย สามัคคี และความรู้จักหน้าที่ให้แก่เยาวชนต้องกระทำด้วยความเพ่งพินิจอย่างละเอียดถี่ถ้วนเป็นพิเศษ มิฉะนั้นจะไม่บังเกิดผลที่พึงประสงค์ หรือซ้ำร้าย อาจกลับกลายเป็นการทำลายอนาคตและความเจริญมั่นคงของชาติไปก็ได้. ...”

พระราชดำรัส ในพิธีประดับยศและพระราชทานสัญญาบัตรยศแก่นายทหารชั้นนายพล 22 ตุลาคม 2528

“... ความเสียสละนี้ก็ต้องเข้าใจว่า การเสียสละแม้แต่ชีวิตนั้น ก็เป็นส่วนหนึ่งของคำว่าสละ ถ้าหากว่ามีความเสียสละให้ด้านต่าง ๆ ก็จะเป็นผู้ที่ได้ปฏิบัติงานหน้าที่ในการที่เป็นทหารอย่างดี และเป็นผลให้เกิดความมั่นคงถาวรของประเทศชาติได้แน่ ๆ

นอกจากการเสียสละแม้แต่ชีวิต การเสียสละนั้นก็จะเป็นประโยชน์ต่อความสามัคคี เพราะว่าคนเราที่จะอยู่ด้วยกันก็ต้องมีการสละ การสละนั้นไม่ใช่สละชีวิต แต่ว่าเป็นการสละอย่างที่ว่า

เขาพูดถึงว่าสละทรัพย์ก็เป็นส่วนหนึ่ง ก็หมายความว่าต้องร่วมกันเพื่อที่จะสร้างสิ่งที่เราจะต้องสร้างร่วมกัน นอกจากทรัพย์ก็มีสิ่งที่จะสละก็คือกำลังกายที่จะต้องไปใช้ หรือกำลังความคิด มาถึงความสละความคิดนี้ ความจริงถ้าสละไปเราก็ไม่ได้เสียอะไร ถ้าสละชีวิตก็เสียชีวิต ถ้าสละทรัพย์เงินทองก็เสียเงินทองไป แต่สละความคิดนั้นไม่ใช่สละ มันแบ่งออกไปแล้วก็ทำให้เรารวยขึ้นด้วยซ้ำ เพราะว่าถ้าแบ่งความคิดไปก็เท่ากับไปสร้างให้คนอื่นมีความคิด แล้วก็ทำให้คนอื่นทำงานได้ดีขึ้น ก็เป็นการทำให้มีความคิดที่แข็งแรงขึ้นเป็นทวีคูณ แต่สละในทางความคิดนั้นก็ยังมีในทางอื่นด้วย ไม่ใช่ความคิดที่สำหรับเป็นความรู้ ซึ่งสละความรู้นั้นก็เป็นการให้คนอื่นเขามีความรู้สูงขึ้น ทำให้มีกำลังสำหรับส่วนรวมเพิ่มขึ้นดังกล่าว ยังมีการสละอย่างอื่น คือสละในจิตใจของตัว บางทีเรามีความคิดอย่างหนึ่งนึกว่าถูกต้อง แต่ว่าไปเผชิญกับปัญหาบางอย่างก็ต้องสละความคิดนั้น คือว่าเลิกคิด อันนี้ก็ต่ออาลัยความเสียสละเหมือนกัน เพราะว่าถ้าเราคิดอย่างหนึ่ง แล้วไปเจอว่าความคิดนั้นอาจจะไม่ถูกต้อง ความคิดของคนอื่นดีกว่า เราต้องสละความคิดนั้น เพราะว่าถ้าหากว่าทำตามความคิดเดิม ซึ่งเราต้องเผชิญสถานการณ์ว่ามันผิด ก็ต้องเปลี่ยน มิฉะนั้นเราเสีย แล้วก็ถ้าเราเสีย ส่วนรวมก็เสีย ฉะนั้นการสละนั้นก็ยังมีอีกอย่าง อย่างนี้คือว่าสละในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง แม้จะนึกว่าสิ่งที่ไม่ถูกต้องนั้น คิดอย่างนั้นปฏิบัติอย่างนั้นจะมีผลดี ถ้ามาพิจารณาแล้วอย่างรอบคอบถ่วงแท้ หรือฟังคนอื่นเขาอธิบาย ก็อาจจะทำให้ความคิดนั้นเป็นผลไม่ดี ทั้งสำหรับส่วนรวมและทั้งสำหรับส่วนตัว ฉะนั้น จุดสำคัญของการสละก็อยู่ตรงที่ว่า ต้องสละความคิดที่ไม่สร้างสรรค์ ความคิดที่อาจจะนึกว่าสร้างสรรค์สำหรับตัวเองแต่ว่าในที่สุดเป็นความคิดที่ทำลาย ฉะนั้นข้อตรงนี้ที่สำคัญมาก ...”

พระบรมราชาโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

12 กรกฎาคม 2529

“... งานสิ่งใดสาขาใดที่ท่านจะออกไปปฏิบัตินั้น ไม่มีสักสิ่งเดียวที่จะสำเร็จสมบูรณ์ได้ในตัวเอง หากจะต้องเกี่ยวเนื่องถึงงานอื่น ๆ อีกหลาย ๆ ด้าน. ทั้งนี้เพราะงานต่าง ๆ นั้น เมื่อพิจารณาดูแล้วจะเห็นว่า แท้จริง ย่อมเป็นปัจจัยส่งเสริมเกื้อกูลกันอยู่เป็นส่วนมาก และย่อมประกอบกันเข้าเป็นงานส่วนรวมอันเดียวกันของบ้านเมืองด้วย ดังนั้น งานแต่ละชิ้นแต่ละส่วน จึงต้องปฏิบัติให้ประสานสอดคล้องกัน ทั้งให้สำเร็จและให้พัฒนาไปพร้อม ๆ กัน โดยเท่าเทียมกัน เพื่อมิให้ส่วนหนึ่งส่วนใดหยุดชะงักและพาให้ส่วนรวมรวนเรล่าช้าไปทั้งกระบวนการ. ท่านทั้งหลายควรจักได้เตรียมตัวเตรียมใจให้พร้อม ที่จะปฏิบัติงานประสานกับบุคคลอื่นฝ่ายอื่นอย่างขะมักเขม้นและฉลาดเหมาะสม. ในการนี้ ท่านจะต้องทำความคิดและจิตใจให้เปิดกว้าง แต่หนักแน่น มีเหตุผล มีวิจารณ์ญาณ. พร้อมกันนั้น ก็ต้องมีความจริงใจ เห็นใจ และเมตตาปรองดองกัน โดยถือประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันเป็นวัตถุประสงค์เอก. ที่สำคัญอีกข้อหนึ่ง จะต้องพยายามขจัดความดี้อริ้น ถือตัว ความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนน้อย

ออกให้ได้ ไม่ปล่อยให้เข้ามาครอบงำทำลายความคิดจิตใจที่ตั้งงามของตน. แล้วท่านจะสามารถปฏิบัติ
การงานทุกอย่างได้ด้วย ความราบรื่น เบิกบานใจ อย่างมีประสิทธิภาพ และประสบผลสำเร็จตามที่
ปรารถนาปรารถนาทุกสิ่งในที่สุด. ...”

พระบรมราชาโชวาท เพื่อเชิญไปอ่านในการประชุมใหญ่ประจำปี ของสามัคคีสมาคม
ในพระบรมราชูปถัมภ์ 17 เมษายน 2530

“... ความสามัคคีนั้น ในความเข้าใจโดยทั่วไป มักจะหมายถึงความยึดเหนี่ยวกันไว้ให้
เป็นปึกแผ่นแน่นหนา. ถ้าเป็นเพียงเท่านั้น ก็ดูจะไม่มีคุณค่า เพราะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใด.
ความสามัคคี ควรจะมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่านั้นอีกด้วย เช่นควรจะหมายถึงความพร้อมเพรียงของ
ทุกฝ่ายทุกคนที่มีความสำนึกแน่ชัดในความรับผิดชอบ ที่จะพึงใช้ความรู้ ความคิด ความสามารถ
ตลอดจนคุณสมบัติทุก ๆ ประการของตน ให้ประกอบพร้อมเข้าด้วยกัน และให้เกื้อกูลส่งเสริมกัน
เพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นสาระแก่นสารและเป็นประโยชน์เป็นความเจริญต่อส่วนรวมและเพื่อนมนุษย์.
โอกาสนี้ จึงใคร่ขอให้ท่านทั้งหลายพยายามพิจารณาศึกษาความหมายของ สามัคคี โดยนัยที่กล่าวให้
เข้าใจ เพื่อจักได้รับไว้เป็นพื้นฐานความประพฤติปฏิบัติของแต่ละคน ในการทำงานที่สำคัญ ๆ
ระดับสูงต่อไปในวันข้างหน้า. ...”

พระบรมราชาโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
18 กรกฎาคม 2530

“... หลักการสำคัญประการหนึ่งที่จะส่งเสริมให้ปฏิบัติงานสำเร็จและเจริญก้าวหน้าได้แท้จริง
คือการไม่ทำตัวทำความคิดให้คับแคบ หากให้มีเมตตาและไมตรี ยินดีประสานสัมพันธ์กับผู้อื่น
โดยเฉพาะผู้ร่วมงานอย่างจริงใจ. พร้อมกันนั้น ก็เปิดตาเปิดใจให้กว้างขวางเพื่อศึกษาสังเกตการกระทำ
และความคิดอ่านของผู้เข้ามาสัมพันธ์เกี่ยวข้อง ด้วยใจที่เป็นกลาง และด้วยความคิดพิจารณาที่ฉลาด
รอบคอบ. ที่กำหนดให้ทำดั่งนี้ก็เพราะเห็นว่าวิทยาการทั้งปวงนั้นมีความเกี่ยวเนื่องและประกอบ
ส่งเสริมกันอยู่เป็นอันมาก. จึงจำเป็นที่ผู้ทำงานในระดับสูง จะต้องศึกษาในวิทยาการของกันและกันให้
เข้าใจ และให้มีความรอบรู้ที่กว้างขวาง เพื่อจักได้มีทางทำงานให้ประสานกันโดยสอดคล้อง ทั้งให้
ประโยชน์ของงานที่ทำ ประกอบเกื้อกูลกันขึ้นเป็นประโยชน์อันยั่งยืนของชาติบ้านเมือง. ...”

พระบรมราชาโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
15 กรกฎาคม 2532

“... เมื่อเข้ารับหน้าที่งานแล้ว บัณฑิตจะต้องทำงานร่วมกับผู้อื่นมากมาย. แต่ละคน
จึงควรจะทราบให้แน่ชัด ว่าคนที่ร่วมงานกันในหน่วยงานทั้งหลายนั้น อาจแบ่งออกได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ

คือ กลุ่มที่มีความรู้ในเชิงทฤษฎีสูง กับกลุ่มที่มีความชัดเจนชำนาญ เพราะมีประสบการณ์ในทางปฏิบัติมาก. เมื่อมาทำงานร่วมกัน ทั้งสองฝ่ายควรเล็งเห็นความสำคัญในกันและกัน และยอมรับว่าความรู้ ความสามารถที่แต่ละคนมี เป็นสิ่งที่มีคุณค่า. ความเข้าใจซึ่งกันและกันนี้ จะทำให้แต่ละคนยกย่องให้เกียรติกัน และยินดีที่จะเรียนรู้จากกันและกัน เพื่อพัฒนาความสามารถของตนในการทำงานให้สูงขึ้น. เมื่อผู้ทำงานมีสมรรถนะสมบูรณ์ และปฏิบัติร่วมกันด้วยความเข้าใจอันดี ก็จะเกื้อกูลให้การทำงานทุกอย่างดำเนินไปได้โดยราบรื่น มีประสิทธิภาพ และบรรลุผลอันพึงประสงค์ทุกส่วน. ...”

พระบรมราชาโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
12 - 13 กรกฎาคม 2533

/ 12 ก.ค. 33 “... ความเป็นบัณฑิต นอกจากจะหมายถึงรู้ได้ที่ความรู้และความฉลาดสามารถของบุคคล ในการใช้วิทยาการให้เกิดประโยชน์แล้ว ยังสังเกตทราบได้ที่การกระทำ คำพูด และความคิด อีกทางหนึ่ง. บัณฑิตนั้น เมื่อจะทำจะพูดหรือจะคิด ย่อมพยายามทำให้ดี พูดให้ดี คิดให้ดีเสมอ. ทำให้ดี หมายถึงทำด้วยความตั้งใจและจริงใจ ให้เป็นการสร้างสรรค์แท้. ไม่ว่าจะการเล็กการใหญ่ ก็พยายามทำอย่างดีที่สุด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและประโยชน์ของการที่ทำนั้นโดยครบถ้วน ไม่ทำโดยเพทุบาย หรือมีเจตนาไม่บริสุทธิ์แอบแฝง. การพูดให้ดี หมายถึงการกล่าววาจาชอบให้เกิดประโยชน์ เช่น กล่าวในสิ่งที่จะก่อให้เกิดความรู้ ความฉลาด ความเจริญ ความดี ความสามัคคีปรองดอง ไม่กล่าวในสิ่งที่ไม่รู้จริง ที่ก่อให้เกิดความสับสน หรือที่ทำลายความดีงาม ความเจริญมั่นคง. การคิดให้ดีนั้น หมายถึงการคิดด้วยความมีสติตั้งมั่น เป็นกลาง ไม่ถูกเหนี่ยวนำด้วยอคติ หากอาศัยความถูกต้องด้วยหลักวิชา เหตุผลความเป็นจริง และศีลธรรม จริยธรรม เป็นพื้นฐานเครื่องวินิจฉัย เพื่อให้ความคิดนั้นปราศจากพิษภัย เป็นคุณเป็นประโยชน์แท้จริง.

บัณฑิตทั้งหลายจะทำ จะพูด จะคิดสิ่งใด ขอให้ทำ ให้พูด ให้คิดอย่างมีหลักการและความสังวรระวัง เพราะเชื่อว่าถ้าสามารถฝึกหัดปฏิบัติให้เคยชินเป็นนิสัย จะช่วยให้สมัครสมานเข้าใจกันได้เป็นอย่างดี ร่วมงานประสานประโยชน์กันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะส่งเสริมให้แต่ละคนประสบความสำเร็จรุ่งโรจน์ในหน้าที่การงานได้เป็นแน่นอน. ...”

/ 13 ก.ค. 33 “... ในการปฏิบัติงานนั้น ย่อมมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นได้เสมอ เมื่อปัญหาเกิดขึ้นต้องรีบแก้ไข อย่าทิ้งไว้ให้พอกพูนลุกลามจนแก้ยาก. ขอให้ทุกคนระลึกว่าปัญหาทุกอย่างมีทางที่จะแก้ไขได้. ถ้าแก้คนเดียวไม่ได้ ก็ช่วยกันคิดช่วยกันแก้หลาย ๆ คน หลาย ๆ ทาง ด้วยความร่วมมือปรองดองกัน. ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น จักได้ไม่กลายเป็นอุปสรรคขัดขวาง และบั่นทอนทำลายความเจริญและความสำเร็จของการงาน. ตัวการที่จะทำให้แก้ปัญหามิออก ทั้งทำให้ปัญหายุ่งยากยิ่งขึ้นนั้น คือจิตใจและความคิดที่ถูกอคติครอบงำ. คนเรา เมื่อมีอคติแล้ว มักมองไม่เห็นความจริง หรือถึงจะเห็น

ก็ไม่ยอมรับ. และเมื่อไม่เห็นหรือไม่ยอมรับความจริงแล้ว ก็ทำให้ไม่ทราบต้นเหตุของปัญหา และแก้ปัญหาไม่ออก. ยิ่งไปกว่านั้น ยังจะถูกอคติซ้ำเติมให้เข้าใจผิด แล้วก่อปัญหาให้ใหญ่โตซับซ้อนไม่สิ้นสุด. วิธีแก้ปัญหานั้น ก่อนอื่นจำเป็นต้องทำให้มั่นคงเป็นกลางให้ได้ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ปัญหา และพิจารณาหาเหตุให้ทราบแจ่มชัด. การเห็นเหตุของปัญหาอย่างถูกต้องชัดเจน จะช่วยให้คิดเห็นทางแก้ไข และทราบว่า การแก้ปัญหานั้น ๆ ควรจะกระทำโดยวิธีใด จะกระทำได้โดยลำพังตนเอง หรือต้องอาศัยความร่วมมือช่วยเหลือจากผู้อื่น ฝ่ายใด อย่างไรบ้าง. ...”

พระบรมราชาวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3 สิงหาคม 2534

“... การที่บุคคลจะทำงานให้สำเร็จลุล่วงได้โดยราบรื่นนั้น นอกจากจะอาศัยความรู้ความสามารถของตนเองแล้ว ยังจะต้องได้รับความร่วมมือส่งเสริมจากผู้อื่น มีผู้ร่วมงานเป็นต้น ด้วย. ดังนั้น บัณฑิตควรพยายามอย่างยิ่ง ที่จะประสานสัมพันธ์กับทุกฝ่ายให้ได้อย่างแนบเนียน สอดคล้อง และกว้างขวาง. ในการนี้ ท่านจะต้องประพฤติปฏิบัติต่อบุคคลทั้งปวงด้วยความสุจริตจริงใจ ต้องรู้จักประมาณค่าของตนเองอย่างถูกต้องเที่ยงตรง คือไม่ให้สูงเกินไป จนกลายเป็นเย่อหยิ่งจองหอง ทั้งไม่ให้ต่ำเกินไป จนทำให้ถูกสบประมาทเหยียดหยาม. ทางที่ถูก ควรวางตัวให้พอเหมาะพอดีกับฐานะหน้าที่ พร้อมกับรักษาความสุภาพอ่อนโยนไว้ให้เหนียวแน่นสม่ำเสมอ. นอกจากนั้น ยังจะต้องมีความเสียสละ อดทน อดกลั้น รู้จักเกรงใจ ให้อภัย และโอนอ่อนผ่อนตามกันและกันด้วยเหตุผล. ประการสำคัญที่สุด จะต้องหัดทำให้ใจกว้าง รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาดนั้น แท้จริง คือการระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลาย มาอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติบริหารงานให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง. ...”

พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายชัยมงคลในโอกาส
วันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2534

“... แต่ก่อนนี้เมื่อ 40 หรือ 50 ปีก่อน ประชากรของประเทศไทย มีประมาณ 18 ล้าน เดี่ยวนี้มีมากขึ้นสามเท่า มีมากกว่า 54 ล้าน จวนจะ 60 ล้าน. การที่จะ “รู้จักสามัคคี” ก็ลำบากมาก เพราะคนมาก ๆ รู้จักกันทั่วถึงไม่ค่อยได้. แต่ “รู้จักสามัคคี” ควรจะใช้ได้ เพราะหมายความว่า ทุกคนถือว่าตนเป็นคนไทย มีอะไรเกิดขึ้นก็ตาม ทุกคนรู้ว่าต้องมีความสามัคคี. “รู้” ก็คือ “ทราบ” ทราบความหมายของสามัคคี “รัก” คือ “นิยม” นิยมความสามัคคี. เพราะเหตุใดคนไทยจึง “รู้จักสามัคคี” ก็เพราะคนไทยมีฉลาด ไม่ใช่ไม่ฉลาด. คนไทยมีฉลาด รู้ว่าถ้าหากเมืองไทยไม่ใช้ความสามัคคี ไม่เห็นอกเห็นใจกัน ไม่ใช่อะไรที่จะพอรับกันได้ พอที่จะใช้ได้ ก็คงจะไม่ได้ทำอะไร หมายความว่า ทำมาหากินก็

ไม่ได้ทำมาหากิน เพราะที่ไม่มีอุปกรณ์ ไม่มีความสะดวก. จะต้อง “รู้จักสามัคคี” หมายความว่า รู้จักการอะลุ่มอล่วยกัน แม้จะไม่ใช่อุปกรณ์เต็มที่ คือหมายความว่าไม่ถูกหลักวิชาเต็มที่ ก็จะต้องใช้ เพราะว่าถ้าไม่ใช้ ก็ไม่มีอะไรใช้. อาจมีสิ่งที่มีอยู่แล้วที่จะใช้ไปได้ชั่วคราว คุณภาพอาจไม่ค่อยดีนัก ทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีอะไรที่ตีรอยเปอร์เซ็นต์ แต่ว่าต้องใช้อะไรที่พอใช้ได้ไป ไม่อย่างนั้นไม่มีวันที่จะมีชีวิตรอดได้. ...”

พระบรมราชโองการ ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
11 กรกฎาคม 2535

“...ความจริงใจต่อผู้อื่นเป็นคุณธรรมสำคัญมากสำหรับผู้ที่ต้องการความสำเร็จและความเจริญ เพราะช่วยให้สามารถขจัดปัดเป่าปัญหาได้มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาอันเกิดจากความกินแหนงแคลงใจและเอารัดเอาเปรียบกัน. นอกจากนั้น ยังทำให้ได้รับความเชื่อถือไว้วางใจและความร่วมมือสนับสนุนจากทุกคน ทุกฝ่าย ที่เชื่อมั่นในเหตุผลและความดี. ผู้มีความจริงใจจะทำการสิ่งใดก็มักสำเร็จได้โดยราบรื่น.

ความจริงใจอย่างสำคัญยังมีอีกส่วนหนึ่ง ได้แก่ ความจริงใจต่อตนเอง เช่นเมื่อได้ตั้งใจจะประพฤติปฏิบัติในความดีอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว จะต้องติดตามรักษาความตั้งใจที่จะกระทำ ดั่งนั้นให้ได้ตลอดไป. คนที่รักษาความจริงใจต่อตนเองไว้ได้มั่นคง จะไม่เป็นคนสลับปลับ หากแต่เป็นคนหนักแน่น เทียงตรง ทำอะไรตามกฎเกณฑ์ ตามระเบียบ ตามเหตุผลและความถูกต้องเป็นธรรม จึงเป็นผู้สามารถสร้างสรรค์และสร้างสมความดีความเจริญให้จงกมลเพิ่มพูนยิ่ง ๆ ขึ้นได้ ไม่มีวันถอยหลัง. ...”

พระราชดำรัส ในโอกาสที่ประธานชมรมนักเรียนทุนมูลนิธิอานันทมหิดล พร้อมด้วย
คณะเฝ้าฯ 26 สิงหาคม 2535

“... ทุกปีที่เคยมาก็ได้พูดอยู่ซ้ำซากว่าผู้ที่มีวิชาการก็ควรจะช่วยกัน แลกเปลี่ยนความคิด ความเห็นกัน เพื่อที่จะจัดให้สังคมให้ประเทศชาติมีความก้าวหน้ามีความสงบเรียบร้อย และก็ต้องเข้าไปอีกหลายปี เพราะว่าเราจะเห็นได้ว่าแม้จะมีผู้ที่มีความรู้ดี ๆ ในประเทศมากมาย แต่ประเทศก็ยังไม่มีความสงบเรียบร้อยขึ้น อาจเป็นเพราะว่าความรู้มาก แต่ละคนก็จะแสดงความรู้แล้วก็เห็นช่องทางมาก จึงทำให้ช่องทางต่าง ๆ นี้ชนกัน ไม่ค่อยยอมรับกัน เพราะเหตุว่าแต่ละคนที่มีวิชาการในแขนงหนึ่งก็นึกว่าแขนงของตัวเองที่สุด แขนงอื่นก็เช่นเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนั้นก็จะมีการกระทบกระทั่งกัน แต่ว่าถ้าได้ศึกษาลึกซึ้ง รวมทั้งศึกษาตามที่ศึกษาในห้องเรียน และตามความคิดคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์ แล้วก็มาคิดพิจารณา ก็ควรจะลดการขัดกันได้มาก เพราะว่า

ความเจริญ ความจริงมีทางเดียว คือการที่จะไม่ให้มีการเบียดเบียนกัน ความเจริญนั้นจะประกอบด้วย ความอยู่ดีกินดี สบาย และความแน่นอนว่าความสบายของตัวจะไม่หายไป ฉะนั้น ถ้าหากว่าผู้ใดจะไปทางไหน ถ้ามีอะไรมาขวาง ถ้าไปชนสิ่งนั้นก็จะไปกระทบกัน ก็การจัดจรรยาจริงที่จริงสำคัญ ผู้ที่มีความรู้สูง ถ้าหากว่าไม่ดูรอบด้านของตัว ย่อมจะไปชนกับคนที่เดินโดยที่ไม่ดูรอบด้านแน่ละคือการจรรยาจริงไม่มี นี่ก็เป็นหน้าที่ของท่านต้องจัดจรรยาให้ดี คือดูรอบตัวแล้วก็หลบแล้วก็หลีกเลี่ยงให้เรียบร้อย จึงจะไม่มี การปะทะกัน ถ้าไม่เช่นนั้น ถ้ามีการปะทะ ความเจริญที่เราต้องการก็ไม่ได้ นั่นก็เป็นจุดสำคัญ พุดแค่นี้ ก็คงเข้าใจ เพราะว่าท่านทั้งหลายก็มีปัญหาเฉียบแหลมอยู่แล้ว ...”

พระบรมราชาโชวาท พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน เนื่องในโอกาสวันข้าราชการ พลเรือน 1 เมษายน 2536

ข้าราชการมีหน้าที่สำคัญส่วนหนึ่ง ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติต่อบุคคลทั้งปวงด้วยความสุจริตจริงใจ วางตัวให้พอเหมาะ พอสมกับฐานะตำแหน่ง พร้อมกับรักษาความสุภาพอ่อนโยนไว้ให้เห็นยวแน่นอนสม่ำเสมอ. นอกจากนั้น ยังจะต้องมีความเสียสละ อดทน รู้จักเกรงใจ ให้อภัย ทั้งโอนอ่อนผ่อนตามกันและกันด้วยเหตุผล. และสำคัญที่สุดจะต้องหัดทำใจให้กว้างขวางหนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดความเห็นแม้กระทั่งคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาดนั้น แท้จริงคือการระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลายหลาก มาอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติบริหารงาน ให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง.

พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้า ฯ ถวายชัยมงคลในโอกาส วันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2536

“...ถ้าทุกคนพูดเหมือนกัน เวลาพูดอะไรกันขึ้นมา ก็พูดเหมือนกันหมด สัมมนา也不需要สัมมนากัน ไม่ต้องประชุมกัน ไม่ต้องชี้แจง ทุกคนคิดเหมือนกัน ทำเหมือนกันหมด. อันนี้ซิ น่าเบื่อ. ทุกคนเหมือนกันไม่มีอ้วน ไม่มีผอม เหมือนกันหมด มันจะน่าดูไหม. ในที่นี้ก็มีคนอ้วนคนผอม ก็เป็นสิทธิของเขา แล้วเขาก็มีความสุขของเขาได้. ฉะนั้นสามัคคีหรือการปรองดองกัน ไม่ได้หมายความว่า คนหนึ่งพูดอย่างหนึ่ง คนอื่นต้องพูดเหมือนกันหมด. ลงท้ายชีวิตก็ไม่มี ความหมาย. ต้องมีความแตกต่างกัน แต่ต้องทำงานให้สอดคล้องกัน. แม้จะขัดกันบ้าง ก็ต้องสอดคล้องกัน ถ้าไม่สอดคล้องกัน ฟัง.

ยกตัวอย่างทางวิศวกรรม. อย่างรถยนต์คันหนึ่ง ทุกส่วนของรถยนต์ต้องทำงานสอดคล้องกัน. ถ้าไม่ทำงานสอดคล้องกัน รถก็พัง และใช้รถยนต์ไม่ได้. ถ้าล้อหน้าเดินหน้า ล้อหลังเดินถอยหลัง รถก็เล่นไปไม่ได้. ต้องให้ล้อหมุนสอดคล้องกัน. แต่จะให้พวงมาลัยซึ่งเป็นสิ่งที่หมุนหมุนเหมือนกับล้อ เราารู้สึกว่า จะขับรถไม่ได้. ทุกสิ่งต้องมีหน้าที่ของตัวเอง. พวงมาลัยต้องหมุนไปทาง

แล้วก็หมุนกลับมาอีกทางถึงจะเหมาะสม เขามีหน้าที้อย่างนั้น. เครื่องยนต์ก็หมุนเร็วเท่านั้น ๆ ล้อหมุนด้วยความเร็วเท่านั้น ๆ. ถ้าเครื่องยนต์กับล้อหมุน ด้วยความเร็วเท่ากัน ก็จะทำให้รถไม่มีกำลัง. อย่างเวลาออกรถต้องใส่เกียร์หนึ่ง ต้องทด คือ เครื่องก็ต้องหมุนเร็วกว่าล้อ ไม่อย่างนั้นไม่พอ. ทุกส่วนมีความแตกต่างกันในหน้าที่ มีความแตกต่างในทิศทาง.

คนก็เหมือนกัน ถ้าหากว่า คนหนึ่งมีหน้าที่อย่างหนึ่งอย่างใด ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะต้องมีหน้าที่เหมือนกัน แต่ก็ต้องสอดคล้องกัน เพื่อให้งานส่วนรวมนั้นดำเนินไปได้ดี. ถ้าอยู่ในหมู่คณะเดียวกัน หรือในคณะทำงานเดียวกัน ก็จะต้องให้สอดคล้องกัน เพื่อให้งานที่ทำนั้นมีประสิทธิภาพสูงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้. แต่ถ้าหากว่ามาทะเลาะกัน มาเถียงกันโดยหลัก หรือพื้นฐาน หลักความคิดนั้นแตกต่างกัน ก็คุยกันไม่ได้ พุดกันไม่ได้. อย่างมาพุดกันดีกว่า เพราะว่าถ้าทัศนคติของคนหนึ่งมีอย่างหนึ่ง และทัศนคติของคนหนึ่งมีอีกอย่างหนึ่ง โดยไม่พยายามปรองดองกัน โดยไม่พยายามที่จะหาทางออกที่เหมาะสม. ยิ่งพุดก็ยิ่งยุ่ง ยิ่งทำให้คนอื่นที่ไม่รู้อิโนอิเหนอแล้วขวัญเสีย. เดียวนี้พุดกัน เถียงกันอย่างทำให้ประชาชนทั่วไปขวัญเสีย. ไม่ทราบว่าจะเอาอะไรกันแน่ พื้นฐานของความคิดนั้น มันคนละอย่างทีเดียว. แล้วมาเถียงกัน มันเข้ากันไม่ได้ มันคนละเรื่อง. พุดอย่างที่เขาเรียกกันว่า “พุดคนละเรื่องเดียวกัน.” โอ้คำ “พุดคนละเรื่องเดียวกัน” นี้ เหมือนว่าเป็นเรื่องเดียวกัน แต่พุดกันคนละเรื่อง มันไม่มีทางออก ไม่มีผล. ...”

พระบรมราชาโชวาท พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน เนื่องในโอกาสวันข้าราชการพลเรือน 1 เมษายน 2537

ข้าราชการเป็นผู้มีหน้าที่การงานกว้างขวาง ต้องเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก และการเกี่ยวข้องประสานประโยชน์กันนั้นต้องอาศัยมิตรจิตและความเข้าใจอันดีต่อกันเป็นพื้นฐาน. ผู้ฉลาดจึงควรปรับปรุงการกระทำความคิดของตัวให้สุจริตผ่องใส พยายามสร้างเสริมความเข้าใจและความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่นให้สมบูรณ์ ทั้งพึงระลึกอยู่เสมอด้วยว่า ผู้อื่นเขาก็มีความมุ่งหวังที่จะสร้างสรรค์ความดี ความเจริญเช่นเดียวกันกับเรา. ถ้าหากทุกฝ่ายทุกคนมีความเข้าใจดีต่อกัน การร่วมมือประสานงานย่อมจะเป็นไปได้โดยสะดวก และจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่การแก้ปัญหาของบ้านเมือง.

พระบรมราชาโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 14 กรกฎาคม 2537

“... การประกอบกิจการงานร่วมกับผู้อื่นนั้น ที่จะให้เป็นไปโดยราบรื่นเรียบร้อยทั้งหมดย่อมเป็นไปได้ยาก. เพราะคนจำนวนมากย่อมมีความคิดที่แตกต่างกันไป ตามพื้นฐานภูมิรู้และภูมิธรรมของแต่ละคน. ปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ในการทำงาน ก็อาจเกิดขึ้นได้เสมอ. เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ทุกคนชอบ

ที่จะทำความคิด ความเห็นให้สอดคล้องกัน ร่วมกันพิจารณาหาทางแก้ไขด้วยเหตุและผลตามเป็นจริง บนพื้นฐานอันเดียวกัน ก็ให้เห็นแนวทางปฏิบัติแก้ไขได้อย่างเที่ยงตรง ถูกต้องและเหมาะสม. หากต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างอ้างเหตุผลที่อาศัยพื้นฐานแตกต่างกัน ก็อาจเกิดถกเถียงโต้แย้งกัน โดยไม่มีข้อยุติ. ปัญหาต่าง ๆ ก็ไม่มีทางออกและได้รับการปฏิบัติแก้ไข เป็นผลให้งานที่ทำติดขัดล่าช้า หรือไม่สามารรถจะดำเนินการต่อไปได้สำเร็จ. เหตุและผลนี้จึงเป็นประโยชน์โดยตรงในการพิจารณาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เป็นสิ่งที่จะส่งเสริมความสามารถของบุคคลให้สูงขึ้น คือสามารถทำงานที่ยาก ที่มีความสำคัญสูงได้. บันทิตจึงควรจะได้ฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้มีเหตุและผลในทุกเรื่องทุกกรณีโดยเคร่งครัด ด้วยการหัดคิด ให้เป็นระเบียบขั้นตอน ฝึกจับประเด็นของเรื่องต่าง ๆ ให้ได้โดยถูกต้อง และรู้จักลำดับเหตุและผลที่ต่อเนื่องกันให้ได้แน่ชัด ทั้งรู้จักใช้ถ้อยคำสื่อความหมายได้ถูกต้องตามลำดับ และรวบรัดชัดเจน ครั้นลงมือปฏิบัติ ต้องปฏิบัติให้จริงให้ต่อเนื่องเป็นกระบวนการตามแนวทางที่กำหนดไว้ ให้งานทุกอย่างก้าวหน้าไปจนบรรลุเป้าหมายโดยสมบูรณ์. ถ้าทุกคนทำได้ดังนี้ ก็จะช่วยให้สิ่งที่คิด กิจที่ทำ คำที่พูด สัมฤทธิ์ผลที่เป็นประโยชน์แท้จริงทั้งแก่ตนเองและชาติบ้านเมือง. ...”

พระบรมราชาโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

24 มกราคม 2538

“... ในการทำงานนั้น ท่านทั้งหลายคงจะต้องปฏิบัติร่วมกับผู้อื่นฝ่ายอื่นเป็นอันมาก จึงเป็นธรรมดาอยู่เอง ที่จะต้องมีปัญหาข้อขัดแย้งเกิดขึ้นบ้าง. ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น น่าจะมาจากเหตุสำคัญประการหนึ่ง ได้แก่ การพูดจาไม่เข้าใจกัน. การพูดนี้สำคัญมาก มีอยู่สามลักษณะด้วยกัน คือ พูดมาก พูดเร็ว และพูดดี. การพูดมาก คนฟังยาก ทำให้สับสน จับเรื่องจับประเด็นไม่ถูก. ส่วนการพูดเร็ว คนฟังไม่ทัน ทำให้ไม่เข้าใจเรื่องชัด หรือเข้าใจผิดได้. เมื่อพูดจาสื่อสารกันไม่กระจ่าง ทำให้เข้าใจได้ยาก จึงอาจก่อให้เกิดปัญหาขึ้นได้เพราะเข้าใจเรื่องไม่ตรงกัน. การพูดดี หรือดีด้วยเนื้อหาสาระ พอดีกับกาลเทศะ เหมาะสมกับฐานะและบุคคล ไม่มากหรือน้อยเกินไป คนฟังสบาย จับเรื่องราวได้ชัดและถูกต้องตามความประสงค์. เมื่อพูดจาสื่อสารกันได้ไม่ติดขัด ก็จะมี ความเข้าใจกัน และสามารถร่วมมือกันทำงานสร้างสรรค์ความสุข ความเจริญให้เกิดขึ้นได้. ปัญหาต่าง ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น หรือหากจะเกิดขึ้นบ้าง ก็สามารถพูดจาทำความเข้าใจกันได้โดยไม่ยากนัก. การพูดดีจึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ทุกคน ที่จะต้องอยู่ร่วมกัน ต้องสมาคมคบหากัน และทำงานร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะ. ...”

พระบรมราชาโฆวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
12 - 13 กรกฎาคม 2539

/ 12 ก.ค. 39 “... ผู้ปฏิบัติคนตรีนั้น แม้จะใช้เครื่องดนตรีต่างชนิด แต่ในการปฏิบัติ
ร่วมกัน จะต้องเทียบเสียงให้ตรงกัน และประสมประสานให้สอดคล้องพอเหมาะพอดีกัน. เพลงที่ทำ
จึงจะได้รสกลมกล่อม ฟังไพเราะนุ่มนวล. ผู้ปฏิบัติงานก็เช่นเดียวกัน จะต้องคิดให้เห็นว่างานที่ตนทำนั้น
เป็นเพียงงานส่วนหนึ่งของส่วนรวม และงานทุกด้านทุกสาขา ย่อมสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน เป็นปัจจัย
ส่งเสริมเกื้อกูลกัน และประกอบกันขึ้นเป็นงานส่วนรวมของบ้านเมือง ซึ่งต้องเจริญพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน
และให้ทันเทียมกัน. ถ้างานส่วนใดส่วนหนึ่งชะงักล่าช้า อาจพาให้ส่วนอื่นเรรวนไปทั้งกระบวนการได้.
ดังนั้น นอกจากจะปฏิบัติภาระหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดแล้ว แต่ละคนจะต้องพยายามทำงานของตนให้
ประสานกับงานอื่น ฝ่ายอื่น และบุคคลอื่น พร้อมทั้งระมัดระวังปฏิบัติการให้สอดคล้องสนับสนุนกันให้
ตลอดด้วย งานทุก ๆ ส่วนจึงจะดำเนินไปพร้อมเสมอกัน และทำความเจริญให้เกิดแก่บ้านเมือง
ส่วนรวม และบุคคลได้สมบูรณ์. ...”

/ 13 ก.ค. 39 “... ในการปฏิบัติร่วมกันนั้น ดนตรีแต่ละชิ้นแต่ละอย่างจะต้องเทียบเสียง
ให้รู้ที่สูงที่ต่ำ แล้วจะต้องอยู่ในกรอบคือทางเพลง ท่วงทำนอง และจังหวะอย่างเคร่งครัด. การปฏิบัติ
ดนตรีร่วมกันจึงจะพรักพร้อม ไม่ติดขัดหรือหยุดชะงักรวนเร. การทำงานร่วมกันและการอยู่ร่วมกัน
เป็นสังคม ก็ไม่แตกต่างกันมากนัก จำเป็นต้องมีกรอบคือกฎระเบียบให้ทุกคนถือปฏิบัติ อย่างในการทำงาน
ร่วมกัน หากต่างคนต่างทำตามใจชอบ โดยไม่คำนึงถึงระเบียบวินัย. งานที่ทำนั้นก็ยากยิ่งที่จะบรรลุผล
สำเร็จตรงตามเวลาและเป้าหมายได้. กฎ ระเบียบ จึงเป็นเครื่องกำกับประคับประคองให้งานดำเนินไป
อย่างราบรื่นและประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง ทั้งทำให้บุคคลอยู่ร่วมกันในสังคมได้
โดยปรกติสุข. ...”

พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องใน
โอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ พระราชวังดุสิต 4 ธันวาคม 2539

“... ความดีคืออะไรที่ทำให้เรามีความสงบความสุขใจแท้ ๆ เป็นผลดี คนที่ไม่ดีเรียกว่า
คนเลว คำว่าเลวนี้นี้ยาวกว่าหน่อย คนเลวก็น่าจะวิเคราะห์ว่าอะไร

คนดีทำให้คนอื่นดีได้ หมายความว่า คนดีทำให้เกิดความดีในสังคม คนอื่นก็ดีไปด้วย
ความเลวนั้นจะทำให้คนดีเป็นคนเลวก็น่ากลัว แต่เป็นไปได้ ถ้าคนดีเข้มแข็งในความดี จะให้คนเลวมารู้
คนดีเป็นคนเลวยาก สำคัญอยู่ที่ความเข้มแข็งของคนดี คนเลวมักได้ยากให้คนอื่นเลว เพราะว่าถ้า

คนอื่นเลว คนเลวนั้นแหละจะเดือดร้อน เขารู้ว่าถ้าคนเลวทำให้คนอื่นเลว ก็หมายความว่าคนนั้นจะเบียดเบียนตัวเขาเอง ก็คือเบียดเบียนคนที่เลวทำให้ยิ่งแย่เข้า ไม่มีใครอยาก ...”

พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน เนื่องในโอกาสวันข้าราชการพลเรือน 1 เมษายน 2540

งานของชาตินั้นเป็นงานที่กว้างขวาง ประกอบด้วยงานทุกด้านทุกระดับอันสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องถึงกันหมด โดยแต่ละอย่างต่างต้องอาศัยและเกื้อกูลสนับสนุนกันอย่างสอดคล้องพอเหมาะพอดี จึงจะสัมฤทธิ์ผลที่ทำให้ชาติบ้านเมืองมั่นคงและเจริญก้าวหน้าไปได้. ดังนั้น ข้าราชการผู้ปฏิบัติบริหารงานของแผ่นดิน จึงต้องพยายามปฏิบัติตนปฏิบัติงานให้สัมพันธ์ประสานกับบุคคลอื่นฝ่ายอื่นให้ได้.

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล 4 กรกฎาคม 2540

“... การงานทุกอย่างทุกอาชีพ ย่อมจะมีจรรยาบรรณของตนเอง. จรรยาบรรณนั้นจะบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ตาม แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่ยึดถือกันว่าเป็นความดีงาม ที่คนในอาชีพนั้นพึงประพฤติปฏิบัติ. หากผู้ใดล่วงละเมิดก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายทั้งแก่บุคคล หมู่คณะ และส่วนรวมได้. เหตุนี้ ผู้ปฏิบัติงานในทุกสาขาอาชีพ นอกจากจะต้องมีความรู้ในสาขาของตนอย่างลึกซึ้งชัดเจน และศึกษาให้ก้าวหน้าอยู่เสมอแล้ว ยังจะต้องยึดมั่นในจรรยาบรรณในวิชาชีพของตน ทั้งข้อที่ควรปฏิบัติและไม่พึงปฏิบัติอย่างเคร่งครัดด้วย จึงจะสามารถประพฤติตนปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ ได้รับความเชื่อถือยกย่องในเกียรติ ในศักดิ์ศรี และในความสามารถด้วยประการทั้งปวง. ...”

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 9 - 10 กรกฎาคม 2540

/ 9 ก.ค. 40 “... ความเป็นบัณฑิต นอกจากจะหมายถึงได้ที่ความรู้ ความฉลาดสามารถในหลักวิชาแล้ว ยังสังเกตทราบได้ที่ความคิด คำพูด และการกระทำ อีกทางหนึ่ง. ความคิดนั้นสำคัญมาก ถือได้ว่าเป็นแม่บทใหญ่ของคำพูดและการกระทำทั้งปวง. กล่าวคือ ถ้าคนเราคิดดี คิดถูกต้อง ทั้งตามหลักวิชาและคุณธรรม คำพูดและการกระทำก็เป็นไปในทางที่ดีที่เจริญ. แต่ถ้าคิดไม่ดีไม่ถูกต้อง คำพูดและการกระทำก็อาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหาย ทั้งแก่ตัวเองและส่วนรวมได้. ด้วยเหตุนี้ ก่อนที่บุคคลจะพูดจะทำสิ่งใด จำเป็นต้องหยุดคิดเสียก่อนว่า กิจที่จะทำ คำที่จะพูดนั้น ผิดหรือถูก เป็นคุณประโยชน์หรือเป็นโทษเสียหาย เป็นสิ่งที่ควรพูด ควรกระทำ หรือควรงดเว้น. เมื่อคิดพิจารณาได้ ดังนี้ก็จะสามารถยับยั้งคำพูดที่ไม่สมควร หยุดยั้งการกระทำที่ไม่ถูกต้อง พูดและทำแต่สิ่งที่จะสัมฤทธิ์ผล

เป็นคุณ เป็นประโยชน์ และเป็นความเจริญ. บัณฑิตจึงควรฝึกหัดปฏิบัติตนให้เป็นคนคิดก่อนพูด คิดก่อนทำ จนเป็นปรกตินิสัย จึงจะได้ชื่อว่าประพฤติปฏิบัติตนสมกับความเป็นบัณฑิต ที่คนเขายกย่อง เชื่อถือ. ...”

/ 10 ก.ค. 40 “... คำพูดที่กล่าวออกไป หลังจากที่ได้พิจารณาไตร่ตรองอย่างกว้างขวาง และรอบคอบแล้ว ย่อมถือเป็นสัจวาจา ที่แสดงถึงความตั้งใจจริงที่บุคคลตั้งไว้แก่ตัวและผู้อื่น. ผู้พูดจึงผูกพันบังคับตัวเองให้มั่นอยู่ในสัจวาจานั้น. สิ่งใดที่พูดว่าจะทำหรือจะงดเว้น ต้องทำให้ได้โดยเคร่งครัด และครบถ้วน. หาไม่จะกลายเป็นคนกลับกลอก ไม่มีความมั่นคงในคำพูดและการกระทำ ทำให้ไม่มีผู้ไว้วางใจ ไม่อาจทำให้งานให้ตนเองประสบผลสำเร็จที่ดีได้. ผู้หนักแน่นในสัจจะ พูดอย่างไร ทำอย่างนั้น. จึงจะได้รับความสำเร็จ พร้อมทั้งความศรัทธาเชื่อถือ และความยกย่องสรรเสริญจากคนทุกฝ่าย. การพูดแล้วทำ คือพูดจริงทำจริง จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมเกียรติคุณของบุคคลให้เด่นชัด และสร้างเสริมความดี ความเจริญ ให้เกิดขึ้นทั้งแก่บุคคลและส่วนรวม. ...”

พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2540

“... ยังไม่ได้พูดถึงคำที่เคยพูดทุกครั้ง คือต้องสามัคคีกัน. ต้องไม่ปิดขากันมากเกินไป. แต่ว่าไม่ได้หมายความว่า จะต้องทำแบบที่บางคนนึกจะทำ. จะต้องให้ทุกคนมีโอกาสทำงาน ทำงานตามหน้าที่. เมื่อทำงานตามหน้าที่แล้ว ก็ต้องหวังดีต่อผู้อื่น. นี่เป็นหลักที่สำคัญ. ต้องทำงานด้วยการเห็นอกเห็นใจกัน และทำด้วยความขยันหมั่นเพียร. ...”

พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2541

“... การที่ได้ทำความเจริญหรือความสุขแก่ประชาชาติและประชาชนนั้น มิได้เป็นงานของผู้หนึ่งผู้ใดที่จะปฏิบัติได้ ต้องร่วมมือกัน. ผู้ใดมีความรู้ทางใดก็ควรจะใช้ความรู้ ความสามารถนั้น เพื่อสร้างความมั่นคง. ถ้ามีหลายคนที่มีความรู้อย่างเดียวกัน ก็ต้องร่วมมือกัน. บางคนมีความรู้เหมือนกันแต่ความเห็นต่างกัน. ดังนั้นก็ต้องปรึกษากันมากกว่าที่จะเถียงกัน. คำว่าปรึกษากับคำว่าเถียงนี้ต่างกัน. คำว่าเถียงใช้แต่อารมณ์ คำว่าปรึกษาใช้ปัญญา. ถ้าสามารถที่จะใช้ปัญญาปรึกษากัน จะได้คำตอบ เพราะว่าคุณภาพจริงนั้นมีอันเดียว. ความเท็จมีหลาย หรือทางที่ผิดมีมากมาย แต่ความจริงทางที่ดี ส่วนมาก เป็นทางเดียวที่จะสามารถนำพาไปสู่ความสำเร็จ. ...”

พระบรมราชาโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยขอนแก่น
17 ธันวาคม 2541

“... เมื่อครั้งที่บัณฑิตยังศึกษาเล่าเรียนอยู่นั้น ย่อมคุ้นเคยกับการมีอาจารย์เป็นที่ปรึกษา คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ แต่เมื่อสำเร็จและออกไปปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยตนเอง บางคนอาจรู้สึก ว่าเหวอยู่บ้าง ที่ไม่มีครูบาอาจารย์คอยประคับประคองชี้แนะ. ความจริงข้อนี้มีใช่เรื่องที่ควรวิตกกังวล ให้มากเกินไป เพราะงานที่ท่านจะไปทำนั้นปรกติมิใช่งานที่จะทำคนเดียว หากจะต้องร่วมมือกับผู้อื่น ฝ่ายอื่นอีกมาก. บรรดาผู้ร่วมงานเหล่านั้น ย่อมมีทั้งผู้มีความรู้ความสามารถมากกว่า และผู้มีความรู้ ต่ำกว่าแต่มาได้ด้วยประสบการณ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้มีอาวุโส ที่ท่านจะนับถือเป็นครูในอันที่จะเรียนรู้ และขอคำปรึกษาได้เป็นอย่างดี. อีกอย่างหนึ่ง การทำงานร่วมกับผู้อื่นนั้น ที่จะให้เป็นไปโดยราบรื่น ปราศจากปัญหาข้อขัดแย้งย่อมเป็นไปได้ยาก เพราะคนจำนวนมากย่อมมีความคิดความต้องการที่ แตกต่างกันไป มากบ้าง น้อยบ้าง. ท่านจะต้องรู้จักอดทนและอดกลั้น ใช้ปัญญา ไม่ใช่อารมณ์ ปรึกษากัน และโอนอ่อนผ่อนตามกันด้วยเหตุผล โดยถือว่าความคิดที่แตกต่างกันนั้น มิใช่เหตุที่จะทำให้เป็นข้อ ขัดแย้งโต้เถียงเพื่อเอาแพ้เอาชนะกัน แต่เป็นเหตุสำคัญที่จะช่วยให้เกิดความกระจ่างแจ้งทั้งในวิถีทาง และวิธีการปฏิบัติงาน. ถ้าบัณฑิตจะมีความคิดเห็นและปฏิบัติได้ดังที่กล่าวนี้ ก็เชื่อว่าจะสามารถ ดำเนินชีวิตและกิจการทุกอย่างให้ราบรื่นและมั่นคง จนบรรลุความสำเร็จพร้อมทั้งความเจริญก้าวหน้า ได้ดังที่มุ่งหวัง. ...”

พระบรมราชาโชวาท พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน เนื่องในโอกาสวันข้าราชการ พลเรือน 1 เมษายน 2542

ความเจริญของประเทศชาติเป็นความเจริญส่วนรวม ซึ่งเกิดจากผลงานหรือผลของ การกระทำของคนทั้งชาติ. ข้าราชการผู้ปฏิบัติบริหารงานของแผ่นดิน ควรจะได้คำนึงในข้อนี้ให้มาก พิจารณาให้เห็นความสำคัญของผู้อื่น ให้รู้จักนับถือผู้อื่น ใช้ความมีเหตุผลและความร่วมมือกัน ในการปฏิบัติ บริหารงานทั้งปวง เพื่อสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตนเอง และจรรโลงประเทศชาติของเราให้ ดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไป.

พระบรมราชาโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร วุฒิปัตร์ ประกาศนียบัตร เข็มวิทยฐานะ แก่ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ฯลฯ 14 พฤศจิกายน 2545

“... ท่านทั้งหลายล้วนแต่เป็นผู้ปฏิบัติบริหารงานระดับสูงของหน่วยงานต่าง ๆ การประพฤติปฏิบัติของท่าน ทั้งในทางส่วนตัว ทั้งในทางหน้าที่การงาน จึงมีความสำคัญอย่างมาก เพราะผู้ใต้บังคับบัญชาเขามองว่า ท่านเป็นผู้ใหญ่ เป็นผู้นำ. ถ้าท่านประพฤติดี และปฏิบัติงานในหน้าที่

ด้วยความเข้มแข็งรับผิดชอบ ก็จะเกิดเป็นการนำที่ดี เป็นตัวอย่างที่ดี และเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชา ประพฤติปฏิบัติตาม ก็จะบังเกิดผลให้ทั้งหน่วยงานเกิดสมรรถภาพอันเข้มแข็งแข็งแกร่ง สามารถปฏิบัติภารกิจให้บรรลุผลเลิศได้ทุกกรณี. จึงขอให้ทุกคนได้ตระหนักในหัวข้อนี้ให้มาก และมุ่งประพฤติตัว ปฏิบัติงานตามที่ได้พิจารณาเห็นชัดแล้วว่า ดีจริง ถูกต้อง เทียบตรง ตามเหตุผลและความเป็นธรรมให้ ต่อเนื่องยั่งยืนตลอดไป. ...”

พระบรมราชาโชวาท พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน เนื่องในโอกาสวันข้าราชการ พลเรือน 1 เมษายน 2546 ✓

ข้าราชการไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใด ระดับไหน มีหน้าที่อย่างไร ล้วนแต่มีส่วนสำคัญ อยู่ในงานของแผ่นดินทั้งสิ้น ทุกคนทุกฝ่ายจึงไม่ควรจะถือตัวแบ่งแยกกัน หากต้องยกย่องนับถือให้ เกียรติกัน สมัครสมานร่วมมือร่วมความคิดกันให้การปฏิบัติบริหารงานของแผ่นดินดำเนินไปอย่างมี เอกภาพ และได้ผลที่พึงประสงค์สมบูรณ์พร้อมทุกส่วน

พระบรมราชาโชวาท พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน เนื่องในโอกาสวันข้าราชการ พลเรือน 1 เมษายน 2548

ข้าราชการผู้ปฏิบัติบริหารงานของแผ่นดิน จะต้องรู้ตระหนักแนในการสละ อันได้แก่ การสละสำคัญสองประการ คือสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมที่ยิ่งใหญ่และเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตัว ประการหนึ่ง กับสละความคิดจิตใจที่ตำหนิต่าง ๆ อีกประการหนึ่ง จึงจะเป็นที่เชื่อถือไว้วางใจของ คนทั้งปวง และสามารถดำรงตำแหน่งหน้าที่อย่างมีเกียรติมีศักดิ์ศรีและมีความเจริญมั่นคงตลอดไป.

พระราชดำรัส ในการเสด็จออกมหาสมาคมในงานพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติ ครบ 60 ปี 9 มิถุนายน 2549

“... คุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความรักความสามัคคี ที่ทำให้คนไทยเราสามารถร่วมมือ ร่วมใจกันรักษาและพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันมาได้ตลอดรอดฝั่ง. ประการแรก คือ การที่ทุกคนคิด พุด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน. ประการที่สอง คือการที่แต่ละคนต่าง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงานประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่น และ แก่ประเทศชาติ. ประการที่สาม คือการที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริต ในกฎกติกาและ ในระเบียบแบบแผนโดยเท่าเทียมเสมอกัน. ประการที่สี่ คือการที่ต่างคนต่างพยายาม ทำความคิด ความเห็นของตนให้ถูกต้องเที่ยงตรงและมั่นคงอยู่ในเหตุในผล. หากความคิดจิตใจและการประพฤติ ปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดีที่เจริญนี้ ยังมีพร้อมมูลอยู่ในภายในใจของคนไทย ก็มั่นใจได้ว่า ประเทศชาติไทยจะดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไปได้. ...”

พระบรมราชาโฆวาท พิธีพระราชทานปริญญาบัตร วุฒิบัตร ประกาศนียบัตร เข็มวิทย์ฐาน
แก่ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ฯลฯ 10 พฤษภาคม 2550

“... ผู้ที่ผ่านหลักสูตรการศึกษาจากสถาบันการรักษาความมั่นคงชั้นสูงมาแล้ว จัดว่าเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถสูง ทั้งในหลักวิชาและกระบวนการปฏิบัติ. ท่านทั้งหลายจึงควรตั้งใจให้แน่วแน่ ในอันที่จะร่วมกันปฏิบัติบริหารงานทุกอย่างให้สอดคล้องเกื้อกูลกัน โดยเต็มกำลังความรู้ความสามารถ. อีกประการหนึ่ง ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ใหญ่ เป็นผู้นำของหน่วยงาน การประพฤติตัวปฏิบัติงานของท่าน ย่อมมีความสำคัญอย่างมาก. ถ้าท่านประพฤติดี ปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความเข้มแข็งรับผิดชอบ ก็จะเกิดเป็นการนำที่ดี เป็นตัวอย่างที่ดี ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ประพฤติปฏิบัติตาม. สิ่งของแต่ละคนแต่ละหน่วยงานปฏิบัติ ก็จะประกอบส่งเสริมกัน ให้งานส่วนรวมของชาติดำเนินไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ คือความมั่นคงปลอดภัยของบ้านเมืองและความวัฒนาผาสุกของประชาชน. ...”

✓ พระบรมราชาโฆวาท ในพิธีพระราชทานกระบี่ แก่ว่าที่ร้อยตำรวจตรีจากโรงเรียน
นายร้อยตำรวจ 25 กุมภาพันธ์ 2552

“... นายตำรวจนั้นเป็นผู้มีอำนาจ มีเกียรติ และมีความรับผิดชอบสูง เพราะเป็นทั้งกำลังและผู้นำในการพิทักษ์คุ้มครอง พร้อมทั้งเสริมสร้างความสงบสุข ความเรียบร้อย และความปลอดภัยให้แก่ประชาชน. การที่จะปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้สำเร็จด้วยดีได้ นอกจากนายตำรวจจะต้องมีขีดความรู้ความสามารถสูงแล้ว ยังต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นอย่างดีด้วย. เพราะฉะนั้น นายตำรวจทุกคนจึงต้องประพฤติตนปฏิบัติงานให้เป็นแบบอย่างที่ดี และต้องสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างทั่วถึง ด้วยการแบ่งปันอำนาจ ความรับผิดชอบ และความดีความชอบที่มี ตามสมควรแก่ตำแหน่งหน้าที่ ความรู้ ความสามารถ และผลสำเร็จของงาน. เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาศรัทธาเชื่อถือในผู้นำและมั่นใจว่างานที่ท่าจะไม่เหน็ดเหนื่อยสูญเปล่า ก็จะทำให้ความร่วมมือโดยเต็มใจ และตั้งใจ ปฏิบัติหน้าที่โดยเต็มกำลัง. งานทุกส่วนของตำรวจก็จะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตำรวจแต่ละคนก็จะเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ประชาชนก็จะอยู่เย็นเป็นสุข และประเทศชาติก็จะมี ความมั่นคงได้อย่างแน่นอน. ...”

✓ พระบรมราชาโฆวาท พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน เนื่องในโอกาสวันข้าราชการ
พลเรือน 1 เมษายน 2555

งานราชการทุกอย่าง ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ ย่างหรือยาก ย่อมมีความสำคัญอยู่ในงานของแผ่นดินด้วยกันทั้งสิ้น อีกทั้งงานทุกด้านทุกสาขาย่อมสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน เป็นปัจจัยเกื้อกูลส่งเสริมกันและกันอยู่. ข้าราชการทุกคน ทุกฝ่าย ทุกระดับ จึงต้องไม่ถือตัวแบ่งแยกกัน หากต้องพิจารณาให้

เห็นความสำคัญของกันและกัน แล้วร่วมงานประสานสัมพันธ์กัน ด้วยความเป็นมิตร ด้วยความเข้าใจ เห็นใจกัน และด้วยความเมตตาปรองดองกัน. งานของแผ่นดินทุกส่วน จักได้ดำเนินก้าวหน้าไปพร้อมเสมอ กัน และยังประโยชน์ที่พึงประสงค์ คือความเจริญมั่นคง ให้เกิดแก่บุคคล แก่งาน และแก่ส่วนรวม ได้แท้จริง.

พระบรมราชาวาท พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน เนื่องในโอกาสวันข้าราชการพลเรือน 1 เมษายน 2556

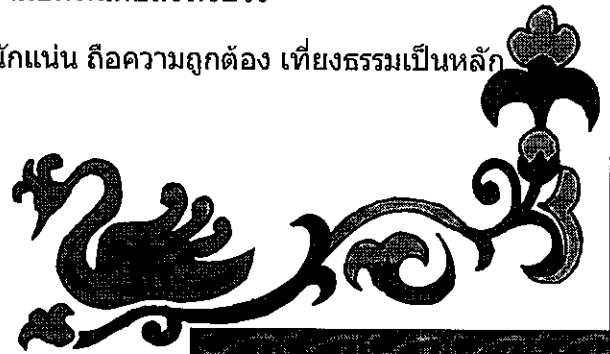
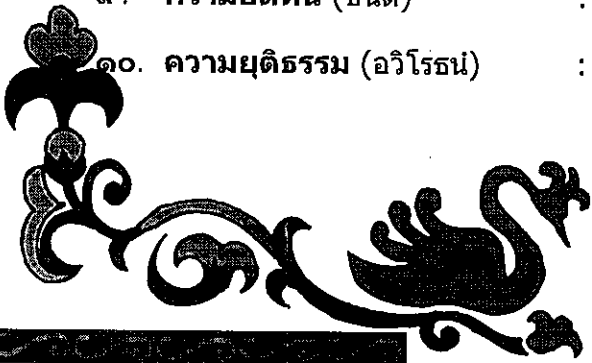
งานของแผ่นดินนั้น เป็นงานส่วนรวม มีผลที่กว้างขวาง เกี่ยวข้องกับบ้านเมืองและบุคคลทุกคนทุกฝ่าย. เมื่อเป็นงานส่วนรวมและมีผลเกี่ยวข้องกับคนหมู่มาก ปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ อันเนื่องมาจากความคิดเห็นไม่ตรงกัน ก็ย่อมเกิดมีขึ้นบ้างเป็นปรกติธรรมดา. ข้าราชการผู้ปฏิบัติบริหารงานของแผ่นดิน ตลอดจนทุกคนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงต้องมีใจที่หนักแน่นและเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างแม้กระทั่งคำวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีสติ ใช้ปัญญาและเหตุผลเป็นเครื่องปฏิบัติวินิจฉัย โดยถือว่าความคิดเห็นและคำวิพากษ์วิจารณ์นั้น คือการระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลายจากทุกคนทุกฝ่าย เพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติบริหารงานและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้งานทุกส่วนทุกด้านของแผ่นดินสำเร็จผลเป็นความเจริญมั่นคงแก่ประเทศชาติและประชาชนอย่างแท้จริง.

พระบรมราชาวาท พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน เนื่องในโอกาสวันข้าราชการพลเรือน 1 เมษายน 2558

งานราชการนั้น คืองานของแผ่นดิน มีผลเกี่ยวเนื่องถึงประโยชน์ของบ้านเมืองและประชาชนทุกคน. งานทุกอย่างจึงต้องมีผู้ปฏิบัติและมีผู้รับช่วง เพื่อให้งานดำเนินต่อเนื่องไปไม่ขาดสาย. ดังนั้น ผู้ปฏิบัติบริหารงานราชการทุกฝ่ายทุกระดับ จึงไม่ควรยกเอาเรื่องใครเป็นผู้ทำมาก่อนหรือใครเป็นผู้รับช่วงงาน ขึ้นเป็นข้อสำคัญนัก จะต้องถือประโยชน์ที่จะเกิดจากงานเป็นหลักใหญ่ แล้วร่วมกันคิดร่วมกันทำ ด้วยความอุทิศสละเสียสละ และด้วยความสุจริตจริงใจ. งานทุกอย่างจึงจะดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ไม่ติดขัด และสำเร็จผลเป็นประโยชน์ได้แท้จริงและยั่งยืนตลอดไป.

ทศพิธราชธรรม

๑. ทาน (ทาน) : การให้
๒. ศีล (ศีล) : ความประพฤติที่งดงาม ทั้ง กาย วาจา และใจ
๓. บริจาค (บริจาค) : การเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อความสุขส่วนรวม
๔. ความซื่อตรง (อาชชว) : ความซื่อตรง
๕. ความอ่อนโยน (มัททว) : การมีอัธยาศัยอ่อนโยน
๖. ความเพียร (ตป) : ความเพียร
๗. ความไม่โกรธ (อกุโธธ) : ความไม่แสดงความโกรธ
๘. ความไม่เบียดเบียน (อวิหิงสา) : การไม่เบียดเบียน
๙. ความอดทน (ขันติ) : การมีความอดทนต่อสิ่งทั้งปวง
๑๐. ความยุติธรรม (อวิโรธน) : ความหนักแน่น ถือความถูกต้อง เทียงธรรมเป็นหลัก

“เศรษฐกิจพอเพียง : ทางเลือกในการพัฒนา”

สารบัญ

	หน้า
1. ความนำ: ทิศทางการพัฒนาประเทศก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ.....	1
2. เศรษฐกิจพอเพียง: แนวพระราชดำริและหลักการสำคัญ.....	2
3. เศรษฐกิจพอเพียง: การประยุกต์ใช้.....	4
4. ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ.....	5
4.1 ทฤษฎีใหม่: เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเกษตรกร.....	7
4.2 ปัจจัยที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงในรูปเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบผลสำเร็จ.....	8
4.3 อุปสรรคของการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในรูปเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ.....	8
4.4 ประโยชน์ของการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในรูปเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ.....	9
5. เศรษฐกิจพอเพียงกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.....	9
6. ตัวอย่างความสำเร็จของโครงการอื่น ๆ และเกษตรกรที่นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้..	12
6.1 โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี.....	12
6.2 โครงการสาธิตทฤษฎีใหม่บ้านแดนสามัคคี อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์.....	13
6.3 โครงการฟาร์มตัวอย่างหนองหมากเฒ่าตามพระราชดำริ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ อ.เมือง จ.สกลนคร.....	15
6.4 นายประยงค์ รณรงค์ เกษตรกร อ.ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช ผู้ได้รับรางวัลแมกไซไซ สาขาพัฒนาชุมชน ปี 2547.....	16
7. บทสรุป.....	17
บรรณานุกรม.....	19

1. ความนำ : ทิศทางการพัฒนาประเทศก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ

เป้าหมายของการพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาหลายทศวรรษที่ผ่านมา คือการสร้างความสำเร็จทางเศรษฐกิจ โดยมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศหรือจีดีพีเป็นตัวชี้วัดหลัก ดังนั้นเพื่อให้อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นที่จะต้องเร่งรัดให้เกิดการขยายตัวทางการผลิต โดยมีคนและทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5-7 อัตราการเติบโตของเศรษฐกิจไทยสูงขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะจากนโยบายการส่งเสริมการลงทุนภายในประเทศ ในช่วงแผนพัฒนาประเทศฯ ฉบับที่ 6 ส่งผลให้อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจเฉลี่ยสูงขึ้นถึงร้อยละ 10.4 และสามารถรักษาอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับร้อยละ 8 โดยเฉลี่ย และในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ประเทศไทยก็สามารถหลุดพ้นจากการเป็นประเทศยากจน ตามที่ธนาคารโลกได้กำหนด โดยมีรายได้ต่อหัวเพิ่มเป็น 77,000 บาทต่อปี และเป็นที่คาดหวังกันว่า ในช่วงเวลานั้นว่า ประเทศไทยจะต้องก้าวไปสู่ความเป็นนิคส์ หรือเสือตัวที่ 5 ในทวีปเอเชียได้ในที่สุด

ในการเร่งรัดให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ไทยได้เปิดประเทศไปสู่ระบบการค้าเสรีและกลไกของตลาดโลกมีการเคลื่อนย้ายทุนเข้า-ออกประเทศเป็นจำนวนมหาศาล ทั้งในรูปแบบของการลงทุนระยะยาว เช่น การลงทุนในภาคอุตสาหกรรมการผลิตต่าง ๆ และการลงทุนระยะสั้น เช่น การลงทุนในตลาดหุ้น การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์และเปลี่ยนมือในระยะสั้นโดยปั่นราคาให้สูงขึ้นเพื่อทำกำไร ในขณะที่เดียวกัน การบังคับใช้กฎระเบียบทางการเงินการคลังของประเทศก็ผ่อนคลายลงไปมาก เพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการลงทุน โดยในช่วงเวลาปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 จนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 นี้เองที่เป็นช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่เกิดขึ้นเต็มรูปแบบ

ในช่วงปี 2539 ประเทศไทยประสบปัญหาการส่งออกชะลอตัว ส่งผลให้มีการประกาศลอยตัวค่าเงินบาทในเวลาต่อมา จนเกิดสภาพฟองสบู่แตก และกลายเป็นวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงปี 2540 ในระหว่างนั้นค่าเงินบาทตกลงถึงร้อยละ 40 ทำให้ประเทศไทยต้องแบกรับหนี้สาธารณะที่เพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณถึงประมาณ 3.8 ล้านล้านบาท จากการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศในช่วงเวลาที่เศรษฐกิจขยายตัว จากภาระหนี้สินจำนวนมหาศาลนี้เอง ทำให้ไทยต้องทำข้อตกลงกับกองทุนฟื้นฟูระหว่างประเทศหรือไอเอ็มเอฟเข้ามาปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจใหม่ ซึ่งหมายความรวมถึงการถูกจำกัดอิสรภาพในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศหลายประการ

กล่าวได้ว่า การพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาที่เกือบครึ่งศตวรรษนี้ ได้สร้างความเจริญทางวัตถุอย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาประเทศ อย่างไรก็ตาม ภายใต้กระบวนการพัฒนาที่ขาดสมดุลและขาดการพิจารณาปัญหาอย่างเป็นองค์รวม ทำให้การพัฒนาในส่วนอื่นไม่สามารถก้าวทันความเจริญทางวัตถุ เช่น การศึกษา การพัฒนา

ระบบประชาธิปไตย การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น อันเป็นที่มาของบทสรุปของการพัฒนาที่ว่า “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน”

1. เศรษฐกิจพอเพียง : แนวพระราชดำริ และหลักการที่สำคัญ

ในขณะที่รัฐบาลในอดีตพยายามจะพัฒนาประเทศ เพื่อเปลี่ยนโครงสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจของประเทศจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม เพื่อจะพึ่งตนเองในการผลิตสินค้าอุปโภคบริโภค เพื่อยกระดับรายได้ เพื่อให้ประเทศก้าวหน้าและทันสมัยนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทางการพัฒนาประเทศโดยต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอเหมาะพอดี ดังพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 มีใจความตอนหนึ่งว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวในที่สุด...”

เมื่อประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจครั้งสำคัญในช่วงปี 2539-2541 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานกำลังใจและพระราชดำริเกี่ยวกับ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาในปี 2540 และ 2541 โดยทรงขยายความคำว่า “พอมีพอกิน” ว่ามีความหมายที่กว้างกว่า “การพึ่งตนเอง” (self-sufficiency) ดังนี้

“...ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัยจริง อาจจะมีคนอื่นเขาต้องการเศรษฐกิจ ที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่าเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียงเลยรู้สึกว่ามันหรรษา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า ผลิตให้พอเพียงได้...”

(พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2540)

ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิมา ร่วมกันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ที่พระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ รวมทั้ง พระราชดำรัสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย ซึ่งพระองค์ก็ได้ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป ดังนี้

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ะดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ ดำเนินไปใน “ทางสายกลาง” โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบ ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอก และภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการ นำเอาวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะ ต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ ในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนิน ชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อ การรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและ วัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

จากข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีหลักการสำคัญอยู่ 3 ประการคือ

- 1) ทางสายกลาง
- 2) ความพอเพียง พอประมาณ และมีเหตุผล
- 3) การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี

หากนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพิจารณาเพื่อวิเคราะห์ถึงสภาพสาเหตุของปัญหาที่ก่อให้เกิด วิกฤตเศรษฐกิจในช่วงที่ผ่านมาจะพบว่า กระบวนการพัฒนาดังกล่าวได้ละเลยหลักการสำคัญขั้นพื้นฐาน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งไม่ได้มีความหมายเพียงแค่ว่า “ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง” เท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึง “ความพอเพียง พอประมาณ และมีเหตุผล” ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ยึดหลัก “ทางสายกลาง” เพราะการลงทุนที่เกินความพอดี ในขณะที่คนในสังคมจำนวนมากยังไม่สามารถยืนอยู่ บนขาของตัวเองได้อย่างมั่นคงนั้น ได้ส่งผลให้ชุมชน สังคม และประเทศชาติขาด “ภูมิคุ้มกัน” ในการป้องกันตนเอง ดังนั้นเมื่อมีวิกฤตจากภายนอกเข้ามากระทบ ก็จะมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในทุกระดับชั้น ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“...การจะเป็นเช่นนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ให้มีพอเพียงกับตนเอง...”

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นการพัฒนาตนเองให้อยู่ในระดับที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาความสามารถนี้ไปสู่ระดับครัวเรือน ไปจนถึงชุมชน สังคมและประเทศชาติต่อไป ในการพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับขั้นตอน ซึ่งจะต้องสร้างพื้นฐานที่ดีให้กับประชาชนให้มีความพออยู่พอกิน และพึ่งพาตนเองได้ก่อน

เพื่อเป็นการสนองพระราชดำริในการพัฒนาประเทศ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้นำอ้อมนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นหลักในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งยึดหลักสายกลางเพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน

2. เศรษฐกิจพอเพียง : การประยุกต์ใช้

เนื่องจาก “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนกระทั่งการพัฒนาประเทศ ครอบคลุมทุกภาคส่วน ดังนั้น ไม่ว่าจะผู้ใดก็สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ โดยต้องยึดหลักการดังนี้

ในระดับปัจเจกบุคคล : แต่ละบุคคลจะต้องมีสติในการดำรงชีวิต ตระหนักถึงความสุขและความพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดี คือ ดำเนินชีวิตอย่างสมถะ ประกอบสัมมาอาชีพหาเลี้ยงตนเอง และครอบครัวอย่างพอมีพอกิน โดยไม่เบียดเบียนเอาเปรียบผู้อื่น และแบ่งปันส่วนที่เหลือไปยังสมาชิกอื่น ๆ ในชุมชน

ในระดับชุมชน จะต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ รวมไปถึงการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับชุมชน พัฒนาระบบการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถนำเทคโนโลยีมาพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสม โดยยึดหลักความประหยัดและเรียบง่าย สามารถทำตัวเองหาได้ในท้องถิ่น รู้จักประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้น ๆ มาแก้ไขปัญหา โดยไม่ต้องลงทุนหรือใช้เทคโนโลยีที่ยุ่งยากนัก

ในระดับประเทศ จะต้องสร้างกระบวนการพัฒนาที่เป็นองค์รวม เพื่อความสมดุลโดยจะต้องพิจารณาในส่วนลงทุนทางสังคม ทูทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากร ในการส่งเสริมการค้าการผลิต

จะต้องมีการพิจารณาศักยภาพภายในประเทศว่า ควรจะต้องส่งเสริมการผลิตสินค้าชนิดใด โดยจะต้องผลิตให้ได้พอเพียงกับความต้องการภายในประเทศเสียก่อน แล้วค่อยส่งไปขายต่างประเทศ ในการบริหารจัดการควรให้เกิดความเสี่ยงต่ำ คือไม่ลงทุนจนเกินตัว เพราะจะส่งผลให้เกิดการก่อกวนขึ้นจนขีดความสามารถในการจัดการ จะต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบ มุ่งพัฒนาทุนทางสังคม เช่น ระบบการศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการสร้างนวัตกรรม และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับประเทศ โดยคำนึงถึงความประหยัดและเรียบง่าย ทั้งนี้เพื่อลดการพึ่งพาทางเศรษฐกิจและนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ดังพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งว่า

“...ในการสร้างสรรค์ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสภาพบ้านเมืองและฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนต่อไป ควรหัดเป็นคนช่างสังเกตในการปฏิบัติงานของตนเอง นอกจากเทคโนโลยีที่ใหญ่โตระดับสูงสำหรับใช้ในงานใหญ่ ๆ ที่ต้องการผลมาก แต่ละคนควรจะคำนึงและคิดค้นเทคโนโลยีอย่างง่าย ๆ ควบคู่กันไป เพื่อช่วยให้กิจการที่ใช้ทุนรอนน้อยมีโอกาสนำใช้ได้สะดวกและได้ผลด้วย...”

4. ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

นับจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงขยายความว่าในการพัฒนาประเทศจำเป็นต้องดำเนินตามขั้นตอน โดยเริ่มจากการให้ประชาชนมีความพอมีพอกินเป็นลำดับแรก พระองค์จึงได้พระราชทานพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียงในรูปของทฤษฎีใหม่” มาเสนอเพื่อเป็นการย้ำพระราชดำริตั้งแต่ครั้งแรกในปี พ.ศ.2517 และจากนั้นเป็นต้นมาก็จะทรงนำประเด็นนี้มากล่าวแทรกในกระแสพระราชดำรัสประจำทุกปี และทรงให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นหน่วยทดลองขยายผล ในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ต่างพอใจที่เศรษฐกิจของประเทศไทยถึงช่วงที่มีการขยายตัวสูงสุดคือ เกินร้อยละ 10 ติดต่อกัน 3 ปี ในระหว่างปี พ.ศ.2531-2533 ซึ่งเป็นยุคที่สังคมไทยโดยเฉพาะในกลุ่มผู้ที่มีโอกาสทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง เริ่มมีพฤติกรรมการบริโภคที่เน้นความหรูหราและฟุ้งเฟ้อ แต่คนในชนบทส่วนใหญ่ของประเทศยังมีปัญหายากจนพึ่งตนเองไม่ได้ มีการล่มสลายของสถาบันครอบครัวและชุมชนในชนบท

ภายหลังจากทรงทดลองปฏิบัติเพื่อจะได้นำแนวความคิด “ทฤษฎีใหม่” ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2517 จากนั้นจึงได้มีพระราชดำรัสเรื่อง “ทฤษฎีใหม่” ในฐานะที่เป็นภาคปฏิบัติทางเกษตรกรรมอย่างเป็นรูปธรรมของ “เศรษฐกิจพอเพียง” มาเผยแพร่แก่ผู้บริหารประเทศระดับสูงและพสกนิกรของพระองค์ และได้พระราชทานอย่างต่อเนื่องเหมือนเป็นการย้ำเตือนว่า เศรษฐกิจพอเพียงที่ประเทศไทยกำลังนิยมยึดกันระหว่างปี พ.ศ.2536-2539 เป็นสิ่งที่

ไม่จริงยั่งยืนและจะก่อให้เกิดผลเสียแก่ประชาชนเป็นจำนวนมาก เพราะความโลภเห็นแก่ตัวและการเอาเปรียบของคนจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีพระราชดำริความตอนหนึ่งว่า “...เป็นภัยที่มาจากจิตใจคน ซึ่งแก้ได้เหมือนกัน แต่ยากกว่าภัยธรรมชาติ...” แต่กระแสพระราชดำริดังกล่าวก็ยังมีได้รับการสนองตอบด้วยดีนัก จนกระทั่งเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 ที่ทำให้นักเศรษฐศาสตร์โดยทั่วไปเริ่มตระหนักถึงความสำคัญต่อพระราชดำริที่ผ่านมา แม้กระนั้นก็ยังมีความสับสนและไม่เข้าใจ เนื่องจากคุ้นเคยกับความคิดซึ่งใช้ในตะวันตกที่อธิบายคำว่า “Self-Sufficient Economy” ในความหมายเช่นเดียวกับการปิดประเทศ ไม่ค้าขายกับใครแต่อย่างใด ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสนอแนะ ให้เพิ่มสัดส่วนเศรษฐกิจพอเพียง จากที่ทรงเห็นว่าจากเดิมไม่ให้ความสำคัญในเรื่องนี้เลย เนื่องจากประเทศเน้นการผลิตเพื่อการค้าทั้งหมด แล้วปรับเปลี่ยนมาเป็นการผลิต เพื่อการสร้างควมมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ตนเองส่วนหนึ่ง อันเป็นความหมายที่สำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง ดังพระราชดำริเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ความตอนหนึ่งว่า

“...ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไป ทำให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมดแม้แค่ครึ่งก็ไม่ต้อง อาจจะสักเศษหนึ่งส่วนสี่ก็จะสามารถอยู่ได้ การแก้ไขอาจจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็ใจร้อนเพราะเดือดร้อน แต่ถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็สามารถที่จะแก้ไขได้...”

ถึงแม้จะเริ่มมีความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงตามความหมายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่บางส่วนก็ไปยึดพื้นที่การเกษตร แทนที่จะยึดสัดส่วนของกิจกรรมระหว่างเศรษฐกิจค้าขายและเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเหตุให้ทรงขยายความเข้าใจใหม่ในปี พ.ศ.2541 โดยอธิบายในสองความหมายคือ ความพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภมากและต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือความหมายที่นักเศรษฐศาสตร์โดยทั่วไปอาจจะเข้าใจได้ง่ายขึ้นคือ ความพอประมาณและความมีเหตุผล

ทฤษฎีใหม่จึงเป็นแนวทางหนึ่งของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาหลักของเกษตรกรในอดีตจนถึงปัจจุบันที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การขาดแคลนน้ำเพื่อเกษตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่เกษตรที่อาศัยน้ำฝน ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศที่อยู่ในเขตที่มีฝนค่อนข้างน้อยและส่วนมากเป็นนาข้าวและพืชไร่ เกษตรกรยังคงทำการเพาะปลูกได้ปีละครั้งในช่วงฤดูฝนเท่านั้น และมีความเสี่ยงกับความเสียหายอันเนื่องมาจากความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ และฝนทิ้งช่วง แม้ว่าจะมีการชลประทานหรือสระเก็บน้ำไว้ใช้บ้างแต่ก็มีขนาดไม่แน่นอน หรือมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นปัญหาให้มึน้ำใช้ไม่เพียงพอ รวมทั้งระบบการปลูกพืชไม่มีหลักเกณฑ์ใด ๆ และส่วนใหญ่ปลูกพืชชนิดเดียว

4.1 ทฤษฎีใหม่ : เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเกษตรกร

การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎรในทุกภูมิภาคของประเทศ ทรงพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยที่อยู่ในภาคเกษตรกรรม ผลิตอาหารให้แก่ประเทศและโลกโดยส่วนรวม ยังคงมีฐานะยากจนแร้นแค้นเพราะประสบปัญหาเกี่ยวกับการทำมาหากิน อันเนื่องมาจากที่ดินทำกินขาดความสมบูรณ์หรือขาดแคลนน้ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแนวพระราชดำริเกี่ยวกับ “ทฤษฎีใหม่” เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2537 เกี่ยวกับการจัดการที่ดินและแหล่งน้ำ ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเอง มีความมั่นคงในเรื่องการดำรงชีพ และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัวและชุมชนตามสมควรแก่สภาพ ทั้งนี้ หลักการของทฤษฎีใหม่สามารถแบ่งได้เป็น 3 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 “พึ่งตนเอง”

การที่เกษตรกรจะสามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้นั้น จะต้องแบ่งพื้นที่ทำกินของเกษตรกร ซึ่งเฉลี่ยแล้วเกษตรกรไทยครอบครองเนื้อที่ดินประมาณ 10-15 ไร่ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนแรก ไร่ละ 30 หรือเนื้อที่เฉลี่ย 3 ไร่ ให้ขุดเป็นสระกักเก็บน้ำขนาดความลึกประมาณ 4 เมตร ไว้ใช้ในการเพาะปลูก

ส่วนที่สอง ไร่ละ 60 หรือเนื้อที่เฉลี่ย 10 ไร่ ใช้เป็นพื้นที่ทำการเกษตร แบ่งออกเป็นไร่ละ 30 ส่วนที่หนึ่ง ทำนาข้าว และไร่ละ 30 ส่วนที่สอง ปลูกพืชไร่หรือพืชสวน ตามแต่สภาพพื้นที่ และภาวะตลาด

ส่วนที่สาม ไร่ละ 10 หรือเนื้อที่เฉลี่ย 2 ไร่ ใช้เป็นพื้นที่อยู่อาศัยและใช้สอย ตลอดจนปลูกพืชสวนครัวและเลี้ยงสัตว์

การจัดแบ่งสัดส่วนที่ดินออกเป็นส่วน ๆ ดังนี้ เพื่อให้มีความพอเพียงในการเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อน โดยยึดหลักว่า การทำนา 5 ไร่ของครอบครัวหนึ่ง ๆ จะมีข้าวบริโภคได้พอเพียงตลอดทั้งปี และหากเมื่อเหลือจากการบริโภคแล้ว จึงจำหน่ายออกสู่ตลาดเพื่อเก็บเป็นเงินทุนต่อไป

ชั้นที่ 2 “รวมกลุ่ม”

เมื่อมีความมั่นคงเข้มแข็งในระดับครัวเรือนแล้ว เกษตรกรในชุมชนต้องมีการรวมกลุ่มเพื่อการผลิตและการตลาด เพื่อจะได้สามารถพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจให้มีความหลากหลาย ครอบคลุมทั้งเกษตรแบบผสมผสาน ทัศนกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจ ค้าขาย การท่องเที่ยว เป็นต้น เมื่อชุมชนมีความเข้มแข็งพอสมควรก็จะสามารถพัฒนาระบบสวัสดิการ การศึกษา สาธารณสุขเพื่อชุมชนเติบโตอย่างมีเสถียรภาพต่อไป

ชั้นที่ 3 “สู่ภายนอก”

เมื่อชุมชนมีความเข้มแข็งแล้ว จึงเข้าสู่ชั้นที่ 3 คือ การสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพกับภายนอกและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน

และภาคราชการในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การจัดการและข่าวสารข้อมูล ทั้งนี้สมาชิกในชุมชนจะต้องมีความสามัคคี สร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมให้คงอยู่ตลอดไป

4.2 ปัจจัยที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงในรูปเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบผลสำเร็จ

1. เกษตรกรควรมีความขยันหมั่นเพียร ความตั้งใจ มีที่ดินเป็นของตนเอง และมีทุนในการดำเนินงานบ้างพอสมควร
2. เกษตรกรควรมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ มีความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพการเกษตรพอสมควร เต็มใจและพร้อมรับวิทยาการใหม่ ๆ
3. ทฤษฎีใหม่ต้องอาศัยความร่วมมือกัน การประสานงานกันทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน และเกษตรกรเองในด้านต่าง ๆ เช่น งบประมาณการดำเนินงานตามขั้นตอนและการตลาดอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
4. การจัดสรรพื้นที่ทางการเกษตร ควรคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศของแต่ละพื้นที่
5. การดำเนินงาน โดยอาศัยกระบวนการกลุ่มสนับสนุนให้ประชาชนรวมกลุ่มดำเนินกิจการร่วมกัน และก่อให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มก่อน แล้วจึงขยายออกไปนอกกลุ่มภายหลัง

4.3 อุปสรรคของการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในรูปของทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ

1. การสร้างความเข้าใจให้แก่บุคคล ทั้งตัวเกษตรกรเองและผู้อื่น ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้าถึงหลักการ แนวความคิด สาระสำคัญของทฤษฎีใหม่ ต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอ ซึ่งในปัจจุบันสังเกตได้ว่า ข่าวสารข้อมูลมีมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังมีความเข้าใจที่แตกต่างกันไปเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเฉพาะตัวเกษตรกรเอง ยังมีบางกลุ่มที่ไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์หลักของทฤษฎีใหม่ที่แท้จริง
2. การที่เกษตรกรมีที่พักอาศัยและผืนนาที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่อยู่คนละที่ อาจทำให้เป็นอุปสรรคในการทำการเกษตรให้ได้ผลดี
3. เกษตรกรบางส่วนมีความเข้าใจว่า การเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่เน้นที่การค้ามิใช่การบริโภคเพียงพอเป็นอันดับแรก จึงทำให้ทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ผิดหลักการ จึงควรสร้างความเข้าใจให้แก่เกษตรกรเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า ควรผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนก่อน แล้วจึงนำส่วนเกินออกขายภายนอกได้
4. เกษตรกรบางรายมีแรงงานในครอบครัวไม่เพียงพอในการทำกิจกรรม หรืออาจมีอายุมาก ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่จะทำการเกษตรในระยะยาวตามลักษณะเกษตรยั่งยืนต่อไป

5. การที่เกษตรกรไม่เข้าใจทฤษฎีใหม่อย่างเพียงพอ ทำให้มีการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เมื่อได้รับปัจจัยการผลิตโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ก็ทอดทิ้งโดยเปล่าประโยชน์ไม่นำไปเพาะปลูก กรณีนี้จะทำให้ประเทศชาติเสียทรัพยากรไปโดยเปล่าประโยชน์

4.4 ประโยชน์ของการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในรูปของทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ

1. ให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่อัตภาพในระดับที่ประหยัด ไม่อดอยากและเลี้ยงตนเองได้ตามหลักปรัชญาของ “เศรษฐกิจพอเพียง”
2. ในหน้าแล้งมีน้ำน้อย ก็สามารถเอาน้ำที่เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชผักต่าง ๆ ที่ใช้น้ำน้อยได้โดยไม่ต้องเบียดเบียนชลประทาน
3. ในปีที่ฝนตกตามฤดูกาลโดยมีน้ำดีตลอดปีทฤษฎีใหม่น้ำก็สามารถสร้างรายได้ให้ร่ำรวยขึ้นได้
4. ในกรณีที่เกิดอุทกภัยก็สามารถที่จะฟื้นตัวและช่วยตนเองได้ในระดับหนึ่ง โดยทางราชการไม่ต้องช่วยเหลือมากเกินไป อันเป็นการประหยัดงบประมาณด้วย

5. เศรษฐกิจพอเพียงกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

จากหลักการสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งให้ความสำคัญกับการ “พึ่งพาตนเอง” ในระดับครอบครัวและในระดับชุมชนเป็นลำดับแรกก่อน เมื่อเกิดความมั่นคงและเข้มแข็งแล้วจึงขยายไปสู่ภายนอก โดยเน้นรูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนสภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนนั้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศโดยรวม ดังจะเห็นได้ว่ารูปแบบการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ นั้น ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจน กล่าวคือ การดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ยึดถือหลักสำคัญในการพัฒนา คือ “การพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับความจำเป็น” “เรียบง่ายและประหยัด” เป็นไปตาม “ภูมิศาสตร์” และ “ภูมิสังคม” หรือลักษณะทางภูมิศาสตร์และสังคมวัฒนธรรม นอกจากนั้นยังต้องคำนึงถึง “การส่งเสริมความรู้และเทคนิคทางวิชาการที่เหมาะสม” ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างกรณีของ “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ที่ได้รื้อมนำเอาหลักการดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนาพื้นที่ต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เนื่องด้วยทรงตระหนักดีว่า ราษฎรในชนบทส่วนใหญ่ขาดความรู้ ขาดเครื่องมือหรือเทคโนโลยีในเรื่องการทำมาหากิน ประกอบกับภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศล้วนมาจากปัญหาเฉพาะที่แตกต่างกันไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์ ดังนั้น การสร้าง “ตัวอย่างความสำเร็จ” ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัจจัยทางกายภาพของแต่ละพื้นที่ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในอันที่จะส่งเสริมให้ราษฎรศึกษาและนำไปใช้เป็นแบบอย่างในการพัฒนาการเกษตรของตนเอง โดยการดำเนินงานของศูนย์ฯ เป็นการศึกษาสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่

ด้วยการจำลองสภาพโดยรวมทางกายภาพของภูมิภาค ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์ฯ ว่า

“...วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาก็คือ การพัฒนาที่ทำกินของราษฎรให้มีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยการพัฒนาที่ดิน พัฒนาแหล่งน้ำ ตลอดจนฟื้นฟูป่าและใช้หลักวิชาการเกษตรในการวางแผนการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ โดยใช้เงินจากการบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาเป็นทุนในการพัฒนา ซึ่งศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ จะเป็นฟาร์มตัวอย่างที่เกษตรกรทั่วไปและเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาสามารถเยี่ยมชม ชมการสาธิตเกี่ยวกับการเกษตรกรรมเพื่อเป็นการศึกษาหาความรู้ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาพื้นที่รอบ ๆ บริเวณโครงการให้มีความเจริญขึ้น เมื่อราษฎรเริ่มมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ก็อาจพิจารณาจัดตั้งโรงเรียนสำหรับหมู่บ้านแต่ละกลุ่ม ตลอดจนจัดตั้งธนาคารข้าวของแต่ละหมู่บ้านเพื่อฝึกให้รู้จักพึ่งตนเองได้ในที่สุด...”

โดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ แห่งแรกคือ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2522 จนถึงปัจจุบันมีศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ทั้งสิ้น 6 แห่ง คือ

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
4. ศูนย์ศึกษาพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
5. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

- ลักษณะสำคัญของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ

1. “ตัวอย่างความสำเร็จ”

“ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ นี้มีหลักอยู่ว่า ทำไปแล้วถ้าได้ผลดีก็จดเอาไว้กลายเป็นตำรา ซึ่งเป็นหลักของตำราทั้งหลายที่ต้องมาจากประสบการณ์ อันนี้เป็นประโยชน์ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ อย่างหนึ่งที่ว่า ไม่ใช่สถานทดลอง แต่ว่าเป็นการทดลองแบบที่เรียกกันเอง หรือแบบไม่เป็นทางการ”

ในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ จึงเป็นการดำเนินงานที่มุ่งศึกษา ทดลองหาแนวทางในการพัฒนาการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ด้วยวิธีการที่เรียบง่าย และแสวงหาเทคโนโลยีที่เหมาะสมและประหยัด สำหรับผลการทดลองที่ประสบความสำเร็จ ก็จะกลายเป็น “ตัวอย่างแห่งความสำเร็จ” ที่เกษตรกรและประชาชนสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ ส่วนผลการทดลองที่ไม่ประสบผลสำเร็จก็จะเป็นประโยชน์ในแง่ที่เป็นข้อพึงระวังสำหรับการนำไปใช้ในการปฏิบัติหรือปรับเปลี่ยนไปสู่แนวทางอื่นที่เหมาะสมต่อไป ตามที่ได้มีพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า

“...ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ นี้ ถ้าทำอะไรล้มเหลวไม่ถึงว่าเป็นสิ่งต้องลงโทษ แต่ว่าเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ทำอย่างนั้นไม่เกิดผลหรือจะเป็นผลเสียหายก็เป็นได้ เมื่อเห็นอย่างนั้นแล้วอาจจะทำต่อก็ได้ เป็นการแสดงว่าทำอย่างนี้ไม่ถูก ก็เป็นตำราเหมือนกัน ทำอะไรไม่ถูกก็ให้รู้ว่าไม่ถูก...”

2. “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต”

การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ เป็นการจำลองเอาสภาพทางกายภาพ อันได้แก่ ภูมิศาสตร์ สภาพเศรษฐกิจ รวมไปถึงสังคมวัฒนธรรมของพื้นที่นั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อศึกษาทำความเข้าใจจากสภาพความเป็นจริง เพื่อให้เกิดการพัฒนายกระดับทั้งในด้านคุณภาพชีวิตและสังคมของภูมิภาคนั้น ตลอดจนแก้ปัญหาพื้นบ้านต่าง ๆ ซึ่งการดำเนินงานของศูนย์มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง เสมือนเป็นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต

3. “ระบบบริการเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว”

เพื่อเป็นการลดความซ้ำซ้อนและความยุ่งยากในการติดต่อกับหน่วยราชการ โดยให้ประชาชนสามารถรับบริการต่าง ๆ ทางการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ได้ในที่เดียว หรือที่เรียกว่า “One Stop Service” เนื่องจากภายในศูนย์ฯ ประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่ที่ทำงานด้านการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น เจ้าหน้าที่จากกรมชลประทาน กรมที่ดิน กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสในเรื่องนี้ ความตอนหนึ่งว่า

“...ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ เป็นศูนย์ศึกษาที่รวบรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรม กอง ทั้งในด้านเกษตรหรือในด้านสังคม ทั้งในด้านการส่งเสริมการศึกษามาอยู่ด้วยกัน ก็หมายความว่า ประชาชนซึ่งจะต้องการสิ่งทั้งหลาย ก็สามารถจะมาดู ส่วนเจ้าหน้าที่จะได้รับความอนุเคราะห์แก่ประชาชนก็มาอยู่พร้อมในที่เดียวกัน ซึ่งเป็นสองด้าน ก็หมายความว่า สำคัญปลายทางคือประชาชนจะได้รับประโยชน์...”

4. “รูปแบบใหม่ของการบริหารจัดการ”

เนื่องจากโครงการพัฒนาพื้นที่ด้านการเกษตรมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันในหลายด้าน เช่น น้ำ ที่ดินทำกิน พันธุ์พืช ปศุสัตว์ การประมง ตลอดจนกระทั่งการตลาด ดังนั้น การดำเนินงานจึงต้องมีลักษณะเป็น “องค์รวม” ซึ่งการประสานในระบบราชการแบบเดิมไม่สามารถเอื้อให้เกิดการทำงานเชิงบูรณาการได้ ดังนั้น การดำเนินงานของศูนย์ฯ จึงเป็นการรวมเอาเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ รวมทั้งภาคเอกชน และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐบาลมาทำงานร่วมกัน โดยมีสำนักงาน กปร. และสำนักเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนาเป็นผู้ประสานงาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นรูปแบบของการทำงานตามแนวราบ ที่ยึดประสิทธิภาพของการทำงานเป็นที่ตั้งอย่างแท้จริง

6. ตัวอย่างความสำเร็จของโครงการอื่นๆ และเกษตรกรที่นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้

6.1 โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

จากแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ให้ บ้าน วัด และราชการ (โรงเรียน) ร่วมกันดำเนินงานพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา ตำบลห้วยบง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี มีพื้นที่ดำเนินการ 32-0-47 ไร่ ให้เป็นสถานที่ต้นแบบของการพัฒนาในลักษณะผสมผสานและ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน จึงมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ เพื่อพัฒนาพื้นที่ขนาดเล็กที่มีสภาพแห้งแล้ง ให้เป็นศูนย์กลางในการบริการด้านการเกษตรกรรมและอื่นๆ รวมทั้งเป็นการสาธิตให้ราษฎรสามารถนำรูปแบบการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ และสามารถพึ่งตนเองได้ บนรากฐานของความประหยัด และความสามัคคีในท้องถิ่น ในการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา แรกเริ่มได้จัดแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 แปลง เพื่อศึกษาและสาธิตการเกษตรให้แก่ราษฎรได้สามารถนำไปปฏิบัติใช้กับพื้นที่ของตนเองโดย

พื้นที่แปลงที่หนึ่ง เป็นแปลงสาธิตการเกษตรแบบผสมผสานจำนวน 16-2-23 ไร่ เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 โดยมุ่งถึงการปรับปรุงดินให้มีอินทรีย์วัตถุเพิ่มขึ้น จากนั้นศึกษาและสาธิตการปลูกพืชชนิดต่างๆ แปลงทดสอบการปลูกต้นไม้ต่างระดับในสภาพยกทรง และชุดสระน้ำสำหรับเลี้ยงปลา พร้อมกับปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ตลอดจนเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อให้ผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาและนำผลการทดลองจากการปลูกพืชชนิดต่างๆ ไปปฏิบัติกับพื้นที่ของตนเองต่อไป

พื้นที่แปลงที่สอง เป็นแปลงสาธิตทฤษฎีใหม่จำนวน 15-2-24 ไร่ ดำเนินการเกษตรกรรมตามแนวทฤษฎีใหม่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริไว้ ซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรให้แก่เกษตรกรในรูปแบบใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาของเกษตรกร

รายย่อยที่มีพื้นที่ที่ถือครองโดยเฉลี่ยประมาณ 10 – 15 ไร่ ที่มีสภาพแห้งแล้งขาดแคลนน้ำและธาตุอาหารในดิน ให้มีสภาพที่สมบูรณ์ สามารถทำประโยชน์ได้สูงสุด เพื่อให้พออยู่พอกินไปตลอดทั้งปี โดยการแบ่งพื้นที่ตามทฤษฎี 30:30:30:10

ส่วนที่ 1 เพื่อขุดสระเก็บกักน้ำไว้ใช้ในการเพาะปลูก โดยเฉลี่ยพื้นที่ประมาณ 3 ไร่ มีความลึกอย่างน้อย 4 เมตร จุน้ำประมาณ 18,000 ลูกบาศก์เมตร โดยการรับน้ำจากน้ำฝน และมีระบบท่อส่งน้ำมาเติมจากแหล่งภายนอก คือ อ่างเก็บน้ำห้วยหินขาว ราษฎรก็จะสามารถมีน้ำไว้ใช้สำหรับการเพาะปลูกได้ตลอดปี รวมทั้งยังสามารถเลี้ยงปลา และปลูกพืชน้ำได้อีกด้วย

ส่วนที่ 2 สำหรับการปลูกข้าว พื้นที่โดยเฉลี่ยประมาณ 5 ไร่ เพื่อไว้สำหรับบริโภคเอง หากเหลือก็นำไปขายได้ เมื่อพักจากการทำนาข้าวก็มาปลูกพืชหมุนเวียน ได้แก่ ถั่วเขียว ถั่วเหลือง เป็นการเพิ่มรายได้และเพื่อบำรุงดิน

ส่วนที่ 3 สำหรับการปลูกพืชไร่ พืชสวนแบบผสมผสาน พื้นที่โดยเฉลี่ยประมาณ 5 ไร่ เพื่อให้มีรายได้ตลอดทั้งปี

ส่วนที่ 4 สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย สาธารณูปโภคต่างๆ และสำหรับปลูกพืชสวนครัว พื้นที่โดยเฉลี่ยประมาณ 2 ไร่

กรณีตัวอย่าง นายทองสุขและนางสว่าง พิมสาร เกษตรกรที่มีที่ดินอยู่ติดกับแปลงสาธิตทฤษฎีใหม่โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้กล่าวโดยสรุป ดังนี้

เริ่มแรกได้รับการสนับสนุนการก่อสร้างแหล่งน้ำและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นจากภาคเอกชน สำหรับพื้นที่ทำการเกษตรมีจำนวน 19 ไร่ แบ่งออกเป็นนาข้าว 5 ไร่ จะปลูกข้าวในฤดูฝน ในฤดูแล้งจะปลูกพืชผักแทน แปลงไม้ผล 6 ไร่ แปลงมะลิ 1.5 ไร่ สระน้ำ 1.5 ไร่ สำหรับใช้เพื่อการเพาะปลูกและเลี้ยงปลาไว้กิน พื้นที่ส่วนที่เหลือเป็นพื้นที่บ้าน ถนน ลานอเนกประสงค์ คูน้ำ และคันดิน ในส่วนของรายได้ในแต่ละปี ช่วงก่อนที่จะมาทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่มีรายได้จากข้าวนาปีเพียงอย่างเดียว ไม่เกิน 30,000 บาทต่อปี แต่หลังจากที่ได้ทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่แล้วมีรายได้จากการขายผลผลิตหลายชนิดเฉลี่ยแล้วประมาณ 300,000 บาทต่อปี ซึ่งทำให้สภาพความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเก่ามาก ความเป็นอยู่ไม่ถึงกับร่ำรวย แต่ก็ไม่ได้ยากจนอดอยาก มีการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง

6.2 โครงการขุดสระเก็บกักน้ำตามแนวทฤษฎีใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

การนำทฤษฎีใหม่มาทดลองปฏิบัติที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2536 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนำทฤษฎีใหม่ไปทดลองทำที่บ้านแดนสามัคคี หมู่ที่ 13 ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นแห่งแรกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้ชื่อโครงการว่า โครงการพัฒนาพื้นที่เกษตรน้ำฝนบ้านแดนสามัคคีอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในการดำเนินงานของโครงการเป็นการจัดทำแปลงทดลองหรือแปลงสาธิตในการช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบปัญหาในการปลูกข้าว

โดยปัญหาหลักที่พบคือ เมื่อปลูกข้าวแล้วมีแต่รวงข้าวไม่มีเมล็ดเพราะขาดแคลนน้ำ จึงได้มีการริเริ่มขุดสระน้ำ โดยใช้เนื้อที่ 3 ไร่ ความจุ 12,000 ลูกบาศก์เมตร เพื่อใช้กักเก็บน้ำฝนแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่มีน้ำจากที่อื่นมาเพิ่มเติม สํารองไว้ใช้ทำการเกษตรสำหรับที่นาจำนวน 3 ไร่ 3 งาน และพืชไร่พืชสวน จำนวน 6 ไร่ ได้อย่างพอเพียง โดยในช่วงที่แล้งที่สุดจะมีน้ำเหลืออยู่ในสระ วัดจากก้นสระขึ้นมาประมาณ 1.50 – 1.75 เมตร หลังจากขุดสระเก็บน้ำเสร็จ จึงมีการดำเนินงานในขั้นต่อไปตามแนวทฤษฎีใหม่ (30:30:30:10) โดยแบ่งพื้นที่ 13 ไร่ 3 งาน เป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สระน้ำ ใช้พื้นที่ประมาณ 3 ไร่ ใช้เป็นแหล่งน้ำในการเกษตร อุปโภค และเลี้ยงปลา

ส่วนที่ 2 ที่นา ใช้พื้นที่ประมาณ 3 ไร่ ใช้ปลูกข้าวและพืชไร่หลังนา

ส่วนที่ 3 ทำเกษตรผสมผสาน ใช้พื้นที่ประมาณ 6 ไร่ ใช้ปลูกไม้ผล พืชไร่ และพืชผัก

ส่วนที่ 4 พื้นที่สำหรับที่อยู่อาศัย ถนน และสิ่งก่อสร้างต่างๆ ประมาณ 1 ไร่ 3 งาน

การดำเนินงานจะเป็นรูปแบบเกษตรผสมผสาน มีการปลูกพืชร่วมกัน เลี้ยงหมูร่วมกับการเลี้ยงปลา โดยเน้นการใช้ปัจจัยจากพื้นที่ ซึ่งจากผลการดำเนินงานพบว่า พระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่มีความเหมาะสมสำหรับพื้นที่ที่ขาดแคลนแหล่งน้ำในการเกษตร ช่วยให้พื้นที่ปลูกข้าวไม่ประสบปัญหาขาดน้ำตลอดฤดูกาลปลูกเพราะสามารถรับน้ำจากสระได้ ส่งผลให้ผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นจากเดิมประมาณ ร้อยละ 70 จึงชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรสามารถปลูกข้าวในพื้นที่จำกัด แต่ได้ผลผลิตเพียงพอสำหรับบริโภคตลอดปี น้ำที่เหลือจากการปลูกข้าวก็สามารถนำไปใช้ในการปลูกพืชไร่หลังนา พืชไม้ผล และพืชผักสวนครัวได้ ทำให้เกษตรกรมีอาหารไว้บริโภคตลอดทั้งปี และมีเหลือขายเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวอีกด้วย

กรณีตัวอย่าง นายเตียน ไผยสาร อายุ 70 ปี และนายโย แลผดุง อายุ 56 ปี เกษตรกรซึ่งทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่จนประสบความสำเร็จ ได้กล่าวไว้ว่า

เริ่มแรกได้ขอความช่วยเหลือในการขุดสระน้ำจากอำเภอเขาวง และทางราชการได้ให้การสนับสนุนขุดสระน้ำขนาด 1 ไร่ หลังจากนั้นจึงเริ่มทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ในที่ดินข้างๆ สระน้ำคนละ 11 ไร่ โดยแบ่งเป็นพื้นที่ปลูกข้าว 8 – 9 ไร่ พื้นที่รอบๆ ขอบสระประมาณ 2 ไร่ ปลูกพืชผักสวนครัว เช่น พริก มะเขือ ข่า ตะไคร้ และไม้ผลต่างๆ เช่น มะขามหวาน มะพร้าว มะละกอ ฝรั่ง มะม่วง เป็นต้น ส่วนในสระน้ำก็เลี้ยงปลานิล ปลาไน ปลาตะเพียน นอกจากนี้ยังเลี้ยงไก่พื้นเมือง และเปิดอีกด้วย ซึ่งจากเดิมนั้นทำนาเพียงอย่างเดียว พอหมดหน้านาก็ว่างไม่มีงานทำ แต่พอทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ต้องทำงานตลอดทั้งปี พอหมดหน้านาก็มีผักเกือบทุกชนิดก็จะให้ผลผลิต ส่วนพวกไม้ผลบางส่วน เช่น กัลยง ก็เริ่มให้ผลผลิต จึงทำให้มีอาหารบริโภคตลอดทั้งปี หากยิ่งขยันทำมากก็จะมีผลผลิตเหลือพอที่จะขายเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวอีกด้วย

6.3 โครงการฟาร์มตัวอย่างหนองหมากเฒ่า ตามพระราชดำริสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาเศรษฐกิจอย่างรุนแรง โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม ทำให้เกิดสภาวะว่างงานจำนวนมาก จะเห็นได้ว่ามีแรงงานบางส่วนต้องกลับไปอยู่ชนบทเพื่อไปรับจ้างต่างๆ โดยเฉพาะในช่วงที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จเยี่ยมราษฎรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้มีราษฎรทว่ยากขอความช่วยเหลือในการประกอบอาชีพต่างๆ จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้พระองค์ท่านได้พระราชทานความช่วยเหลือ โดยให้จัดหาพื้นที่เพื่อจัดสร้างฟาร์มตัวอย่างขึ้น ณ บริเวณหนองหมากเฒ่า บ้านนาคำ ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร โดยให้ชื่อว่า “ฟาร์มตัวอย่างหนองหมากเฒ่า ตามพระราชดำริฯ จังหวัดสกลนคร”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างงานให้กับราษฎรที่ยากจน หรือประสบปัญหาเศรษฐกิจ ที่ประสงค์มีความรู้ทางการเกษตรนำไปประกอบอาชีพได้
2. เพื่อแสดงถึงการนำเทคโนโลยีทางการเกษตรที่เหมาะสม (Agricultural Appropriate Technology) มาผลิตเพื่อเป็นแหล่งอาหารที่ปลอดภัย
3. เพื่อแสดงถึงขั้นตอน และวิธีการในการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาปรับใช้ให้เหมาะสม (Applied Technology) และเกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติได้
4. เพื่อเป็นแหล่งสาธิต (Demonstration) เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมแก่ผู้เยี่ยมชม และผู้สนใจทั่วไป

แนวทางการดำเนินงาน

การดำเนินงานของฟาร์มฯ เป็นไปในลักษณะของการเกษตรแบบผสมผสาน (Integrated Agriculture) โดยการนำหลายๆ หลักการมาปรับใช้ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ปลอดภัย (Pesticide Free) มีการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพและให้ผลตอบแทนที่น่าพอใจ เช่น

1. การปลูกพืชผัก ไม้ผล ไม้ดอกไม้ประดับ การเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลา เพาะเห็ด แบบต่อเนื่องที่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ทุกวัน
2. การปลูกพืชต่างระดับ โดยคำนึงถึงธรรมชาติของพืชที่จะอยู่ร่วมกันได้ โดยการนำพืชยืนต้นตระกูลถั่วและพืชที่มีคุณสมบัติในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชมารวมปลูก
3. ดำเนินการในหลักการของเกษตรยั่งยืน (Sustainable Agriculture) คือ ผู้บริโภคยั่งยืน ผู้ผลิตยั่งยืน และสิ่งแวดล้อมยั่งยืน
4. การนำเทคโนโลยีทางด้านอารักขาพืชของกรมวิชาการเกษตรมาใช้ (Bio - control)

5. ดำเนินการภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยให้ความหลากหลายทางด้านชนิดอาหาร (Food Resource Diversity) มากกว่าผลิตแต่ละชนิดในปริมาณมากๆ และนำการแปรรูปมาเพิ่มมูลค่าผลผลิตให้สูงขึ้น (Value Added)

6. เมื่อฟาร์มฯ มีเครือข่ายเพิ่มขึ้นก็สามารถปรับให้เป็นไปตามแนวทฤษฎีใหม่ขั้นที่สองได้

6.4 นายประยงค์ วรรณค์ เกษตรกรอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

นายประยงค์ วรรณค์ อายุ 67 ปี อาศัยอยู่ที่ตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นเกษตรกรที่ได้รับรางวัลแมกไซไซ สาขาพัฒนาชุมชน ประจำปี 2547 นอกจากนั้นยังได้รับประกาศเกียรติคุณอื่นๆ อีกหลายรางวัล เนื่องจากนายประยงค์เป็นผู้ที่ทุ่มเทในการทำงานเพื่อชุมชนมาตลอด 20 ปี โดยมีหลักการดำเนินชีวิตตามแนว “เศรษฐกิจพอเพียง” ผลงานของเกษตรกรรายนี้เริ่มต้นจากการเผชิญปัญหาในเรื่องของยางพารา ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนภาคใต้แต่เป็นอาชีพที่ไม่มีความมั่นคงเพราะผลผลิตขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศ ราคาที่ขึ้นอยู่กับตลาดโลก ความมั่นคงที่ขึ้นอยู่กับนโยบายรัฐบาล เกษตรกรชาวสวนยางไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางอนาคตของตนเองเลย จึงมีความคิดที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวโดยร่วมมือกับผู้นำเกษตรกรชาวสวนยางในจังหวัดนครศรีธรรมราชจัดทำแผนพัฒนายางพาราไทยขึ้น ด้วยการรวมกลุ่มสร้างความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายช่วยเหลือกัน เรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่การตั้งเครือข่ายยางพาราไม้เรียงขึ้น ทำให้สามารถแก้ปัญหาเรื่องราคาและอื่นๆ ได้ แต่กระนั้นก็มีความเห็นว่าการเกษตรในภาคใต้ไม่ควรฝากความหวังไว้กับยางพาราเพียงอย่างเดียว เพราะยางพารากินแทนข้าวไม่ได้จะต้องทำยางให้เป็นเงิน แล้วเอาเงินไปแลกทุกอย่างที่ต้องกินต้องใช้ซึ่งเป็นทางอ้อม จึงได้วางโครงการสร้างการเรียนรู้ในชุมชนขึ้น และกลายเป็นที่มาของแผนแม่บทชุมชนในเวลาต่อมา

นอกจากนี้ยังได้ก่อตั้งศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียงขึ้น เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ให้แก่คนในชุมชน โดยมีการจัดทำหลักสูตรในการพัฒนาอาชีพหลัก อาชีพรอง และอาชีพเสริม ซึ่งเป็นการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางพระราชดำริมาประยุกต์ใช้ โดยจัดหลักสูตรรวม 8 หลักสูตร คือ การปลูกพืชผักปลอดสารพิษ การเลี้ยงปลาน้ำจืด การเพาะเลี้ยงไก่พื้นบ้าน การเพาะเลี้ยงเห็ด การเพาะเลี้ยงสุกร การผลิตอาหารสัตว์ การแปรรูปข้าว การแพทย์แผนไทยและสมุนไพรเพื่อสุขภาพ หลักสูตรอาชีพทั้ง 8 หลักสูตรนี้เป็นการเรียนรู้โดยเน้นการปฏิบัติจริง และนำมาพัฒนาอาชีพให้แก่เกษตรกรในชุมชนได้นำไปปฏิบัติ นอกจากนี้ยังมีการขยายความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายทั้งในระดับชุมชน อำเภอ จังหวัด ระดับชาติ และระดับนานาชาติ จนเกิดกิจกรรมความร่วมมือระหว่างองค์กรขึ้นอีกหลายกิจกรรม อาทิเช่น “เครือข่ายยมนา” อันเป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง 3 กลุ่มอาชีพ คือ กลุ่มยางพารา กลุ่มไม้ผล และกลุ่มทำนา โดยจัดเป็นสถานที่ศึกษา เรียนรู้เรื่องการจัดการทรัพยากรที่เป็นผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรให้คุ้มค่า และเป็นต้นแบบวิสาหกิจชุมชนอีกด้วย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่านายประยงค์เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ที่หลากหลายมาก มีโอกาสที่จะหาผลประโยชน์ในการทำธุรกิจได้แต่ก็ไม่คิดโลภแต่อย่างใด กลับมุ่งมั่นถ่ายทอดประสบการณ์และองค์ความรู้ให้กับคนรุ่นหลังโดยเน้นองค์ความรู้ 5 ด้าน คือ องค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการองค์กร องค์ความรู้ด้านการจัดทำแผนแม่บทชุมชน องค์ความรู้ด้านการจัดการสุขภาพ องค์ความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน และองค์ความรู้การจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งล้วนผลักดันให้ชุมชนมีความอยู่ดีกินดี สามารถพึ่งตนเองได้ เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับรากหญ้าที่น่าปรารถนา “เศรษฐกิจพอเพียง” มาปรับใช้ในการดำเนินงานนั่นเอง

7. สรุป

นับจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีกระแสพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ซึ่งคนไทยทุกคนล้วนจดจำได้อย่างชัดเจนว่า

“...พุดกลับไปกลับมาในเรื่องการค้า การบริโภค การผลิต และการขาย รู้ว่าท่านทั้งหลายกำลังกลุ้มใจในวิกฤตการณ์ ตั้งแต่คนที่มีเงินน้อยจนกระทั่งคนที่มีเงินมาก แต่ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้จะไม่ถึงครึ่ง อาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็จะสามารถที่จะอยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็ใจร้อนเพราะเดือดร้อน แต่ว่าถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็สามารถที่จะแก้ไขได้...”

ดังนั้น การปรับทิศทางและโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของไทยที่เป็นอยู่เพียงให้มีเป็นเศษหนึ่งส่วนสี่หรือใกล้เคียง จึงเป็นเรื่องใหญ่โต มีความสลับซับซ้อนและผูกพันกับการตัดสินใจไม่เฉพาะแต่ภาครัฐทั้งระบบ แต่ขยายไปถึงองค์กรเอกชนซึ่งเกือบทั้งหมดได้เข้าไปอยู่ในเศรษฐกิจที่เกินพอ เกินตัวมาโดยตลอด การที่จะให้เกิดความสมดุล โดยดำเนินอยู่ในทางสายกลางทั้งในภาคครัวเรือนและภาครัฐกิจ โดยให้สอดคล้องไปทุกชั้นตอนของศักยภาพที่มีการผลิต ทั้งระบบเศรษฐกิจจึงต้องอาศัยเวลาและความเพียรดังที่มีกระแสพระราชดำริข้างต้น:

อย่างไรก็ดี นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงขยายความในส่วนเศรษฐกิจพอเพียงในรูปของทฤษฎีใหม่ และเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ได้ทำให้สังคมไทยมีหลักยึดให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี (good governance) รวมถึงการวิเคราะห์ในทางเศรษฐศาสตร์ในระดับการผลิตและการจัดเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงทางเศรษฐกิจครบวงจร (optimization through proper risk management) ได้ต่อไปในอนาคต

ในการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในรูปของการเกษตรทฤษฎีใหม่ ดังที่ปรากฏผลสำเร็จในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั่วทุกศูนย์ ทฤษฎีใหม่จึงเป็นแนวปฏิบัติทางเกษตรกรรมที่ต้องปรับตามความเหมาะสมของพื้นที่และต้องอาศัยการบริหารจัดการทั้งในภาครัฐ และองค์กรพัฒนาต่างๆ ในการเสริมสร้างให้เกิดการขยายโครงข่ายของชุมชน นับจากต้นแบบโครงการนำร่องในการพัฒนา

ของวัดมงคลชัยพัฒนา และโครงการขุดสระเก็บกักน้ำ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งมีการสาธิตทฤษฎีใหม่ของบ้านแดนสามัคคี

ประการที่สำคัญ โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่นี้ได้บรรจุเป็นแผนงานพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนของชาติ ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมุ่งสร้างศูนย์สาธิตการเกษตรทฤษฎีใหม่มากถึง 8,000 ศูนย์ และยังได้รับการสนับสนุนจากสำนักนายกรัฐมนตรีภายใต้โครงการรวมน้ำ + ใจ ถวายในหลวงอีกด้วย ส่วนทางสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ยังได้สนับสนุนการประกวดคัดเลือกแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ดีเด่นเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ซึ่งได้ประกาศผลไปแล้ว อาจกล่าวได้ว่าแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่ ถือได้ว่าเป็นเสมือน “National Agenda” ที่สำคัญยิ่งของชาติ ซึ่งควรจัดทำและยึดถือเป็นแนวปฏิบัติได้ตลอดไป

บรรณานุกรม

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักงาน. กองประเมินผลและ
ข้อมูล. รายงานการประเมินผลโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระ
ราชดำริ ประจำปี 2540. กรุงเทพฯ : คราฟแมนเพรส, กุมภาพันธ์, 2542.

“ _____ ” กองประเมินผล
และข้อมูล. สรุปรายงานการประเมินผลโครงการชุดสระเก็บกักน้ำตามทฤษฎีใหม่
อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์. มีนาคม, 2542.

“ _____ ” คู่มืองานศึกษา
และพัฒนาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับทฤษฎี
ใหม่ตามแนวพระราชดำริ., มปป.

“ _____ ” เศรษฐกิจ
พอเพียง. มิถุนายน, 2547.

“ _____ ” โครงการสาธิต
ทฤษฎีใหม่บ้านแดนสามัคคี อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ พื้นที่สาธิตการบริหาร
จัดการน้ำ และที่ดินเพื่อการเกษตรแนวทางใหม่. ตุลาคม, 2543.

ชัยพัฒนา, มูลนิธิ. “ทฤษฎีใหม่...จากคำบอกเล่าของเกษตรกร.” (วารสารมูลนิธิชัยพัฒนา, ฉบับเดือน
ธันวาคม.), 2541, หน้า 46 - 49.

อนุสรณ์ บัวภา (นายอำเภอเขาวง) และคณะ. ทฤษฎีใหม่. มิถุนายน, 2541.

From: s48418@metnet.tmd.go.th
 To: FL14 <agromet14@metnet.tmd.go.th>
 Cc: s48418 <s48418@metnet.tmd.go.th>
 Sent: Tue, 11 Mar 2014 08:57:57 +0700 (ICT)
 Subject: ภาพพืชผักสวนครัว กอท.บัวชุม 2

เรียน ผอ.ตท.3

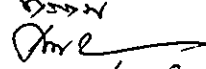
เรื่อง พืชผักสวนครัว

จากการที่ ผอ.ตท.3 ให้ กอท.บัวชุม ถ่ายภาพพืชผักสวนครัวตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดย
 ข้าราชการและลูกจ้างประจำของ กอท.บัวชุม ร่วมกันปลูกขึ้น เพื่อการบริโภคเองเหลือจากการบริโภคก็แจก
 ให้กับชาวบ้านละแวกสถานีฯ ได้รับประทานบ้าง และเหลือจากนั้นก็จำหน่ายบ้างเพื่อนำเงินที่ได้มาเป็นค่าน้ำ
 ค่าปุ๋ย โดยการบำรุงรักษาไม่ใช่สารเคมีหรือปุ๋ยวิทยาศาสตร์ จะใช้ปุ๋ยหมักทำเอง ปุ๋ยชีวภาพ บวกกับฮอร์โมน
 ที่เป็นสารธรรมชาติ เป็นหลัก ทั้งนี้ได้แนบรูปถ่ายมาด้วยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

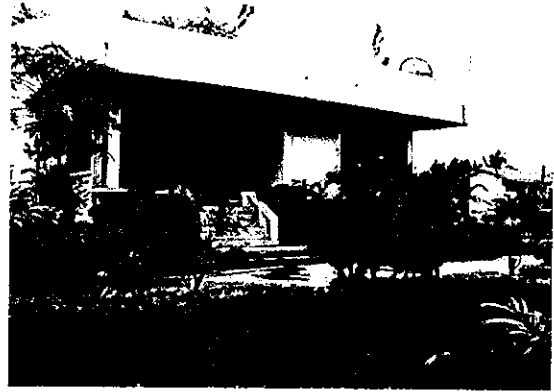
บุญส่ง เกตุปั้น
 หน.กอท.บัวชุม

นรวัดณ์(นิสิต) ทิพย์รักษ์ พอด.ชง. ผู้ถ่ายภาพ/พิมพ์/ส่ง

บุญส่ง

 ๑๑๐๓๑๓/๒๕๕๗

กอท.บัวชุม กับหลักปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

สถานีอุตุนิยมวิทยาอุทกบัวชุม ที่ตั้ง 18 หมู่ 6
บ้านท่ามะตุ๊ก ตำบลนิคมลำนารายณ์ อำเภอชัยบาดาล
จังหวัดสระบุรี อัตรากำลังประกอบด้วยข้าราชการ 2 คน
ลูกจ้างประจำ 1 คน

เกี่ยวกับการน้อมนำเอาหลักปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจ-
พอเพียงที่ท่านในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงดำริไว้ นั้น นำสู่การ
ปฏิบัติที่สถานีอุตุนิยมวิทยาอุทกบัวชุม โดยข้าราชการ และลูกจ้างประจำ ยึดหลัก 3 ประการ ได้แก่
ได้แก่ หลักพอประมาณ คือทำพอที่จะดูแลได้ ทำไปเรื่อยๆ ถือเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ หลักการมี-
เหตุผล คือชอบกินอะไรปลูกสิ่งนั้นและกินทุกอย่างที่ปลูกเพื่อเป็นการลดรายจ่าย และหลักการสร้างภูมิคุ้มกัน
คือเมื่อมีหลักของความพอประมาณ และหลักของเหตุผลแล้ว ภูมิคุ้มกันย่อมเกิดขึ้นมาเองภายในใจ เช่น เมื่อเรา
มีความตั้งใจที่จะปลูกพืช ผัก สวนครัวหรือไม้ดอก ไม้ประดับ เราก็มองดูดูแลเมื่อเกิดดอกผลขึ้นมาเราก็เกิดความ
ภาคภูมิใจ ทำให้เกิดความขยันหมั่นเพียรมากขึ้นจิตใจก็จะผูกพันอยู่กับกิจกรรมที่ทำ เวลาว่างที่จะไปคิดเรื่อง
อบายมุขต่างๆ เช่น การไปดื่มเหล้าเมายา หรือการเที่ยวเตร่ หรือการปล่อยเวลาให้เปล่าประโยชน์ย่อมไม่มี

พืชผัก ผลไม้ ที่ปลูกนั้นใช้หลักการง่ายๆคือ ปลูกสิ่งที่ชอบรับประทาน ไม่ต้องปลูกมาก แต่ให้หลากหลาย
และมีการปลูกหมุนเวียนต่อเนื่อง เพื่อให้มีผักผลไม้รับประทานตลอดทั้งปี เช่น การปลูกถั่วฝักยาวปลูกรุ่นละ
ไม่เกิน 10 หลุม แต่ละรุ่นควรห่างกันประมาณ 15 วัน พอรุ่นแรกหมดผลผลิต รุ่นสองก็ให้ผลผลิต จะได้มีถั่วรับ
ประทานตลอดทั้งปี ที่สำคัญเน้นปลูกไว้สำหรับรับประทานเอง ที่เหลือจากรับประทานก็แจกให้กับเพื่อนบ้านข้าง
เคียงได้รับประทานบ้าง เหลือจากนั้นค่อยขาย เพื่อนำรายได้มาเป็นค่าน้ำ ค่าฮอร์โมน หรือค่ากากน้ำตาล เพื่อทำ
น้ำหมักชีวภาพ

สิ่งที่ได้รับหลังจากลงมือปฏิบัติจริงตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

1. ประหยัดรายจ่ายในครัวเรือน
2. ได้รับประทานของสด ใหม่ รสอร่อย ปลอดภัยจากสารพิษ
3. ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์
4. ได้ออกกำลังกาย ทำให้สุขภาพแข็งแรง
5. เกิดความภาคภูมิใจ มีเรื่องให้คิดทำตลอดเวลา ไม่เบื่อ
6. ทำให้บริเวณที่ปลูก น่าอยู่ น่าอาศัย ร่มรื่น เพราะมีไม้หนานาพันธุ์
7. ทำให้เกิดความรัก ความผูกพัน กับสถานที่อยู่ เช่น บ้านพัก ที่ทำงาน
8. ดึงดูดใจไม่ให้เผลอไปกับอบายมุข เช่น การดื่มเหล้า หรือเที่ยวเตร่
9. เป็นการฝึกความอดทนทางกายฝึกจิตใจให้รู้จักปล่อยวางก่อให้เกิดสมาธิ
10. ส่งผลดีต่องานในหน้าที่ ไม่ทิ้งงาน ไม่ทิ้งสถานที่ทำงาน
11. ได้รับการยอมรับ และการชื่นชมจากเพื่อนร่วมงานและประชาชน
12. สูดหายใจหอมสดชื่นต่อตนเอง ครอบครัว เพื่อนร่วมงาน องค์กร สังคม และประเทศชาติ อย่างแน่นอนและยั่งยืน

แปลงปลูกพืชผักสวนครัวหลังบ้านพัก
ปลูกหลายชนิด ได้แก่ แตงไทย ถั่วฝักยาว
มะเขือเปราะ มะเขือยาว ตะไคร้ พริก
มะเขือพวง ถั่วย่น้ำหว่า มั่นเทศ หัวข่า ต้นแคบ้าน

กลุ่มพืชผัก ที่ปลูกในพื้นที่ กอท.บัวชุม

ผักข้าว ยอดอ่อน ใบ และผลอ่อน ลวกจิ้มน้ำพริก หรือแกงเรียง
ผลแก่ใช้เมื่อกทำครีม เมล็ดบดผสมน้ำบำรุงปอด ราก ขับเสมหะ ถอนพิษไข้

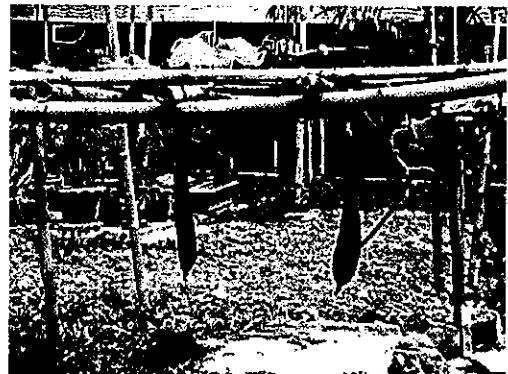
พริกชี้ฟ้า

มะเขือเปราะ

ถั่วฝักยาว

มะเขือเทศ

เพกา หรือ ลิ่นฟ้า

มะตูมแขก

บวบ

บริโภคฝักอ่อนต้มหรือเผาจิ้มน้ำพริก
ช่วยบำรุงธาตุ ขับเสมหะ แก้อาการไอ

ยอดกินกับลาบ หรือน้ำพริกป่น
รักษาโรคความดันต่ำ แก้ท้องผูก

ผลอ่อนต้มจิ้มน้ำพริก หรือผัดใส่ไข่

ฟักทอง

ผักบุ้งพื้นบ้าน

ผักหวานบ้าน ยอดอ่อนลวกจิ้มน้ำพริก

ยอดกินกับส้มตำกรอบอร่อย

ผัดน้ำมันหอย

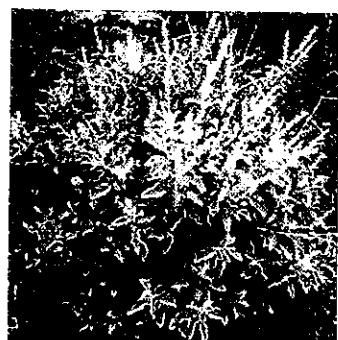
ตะไคร้

ใบมะกูด

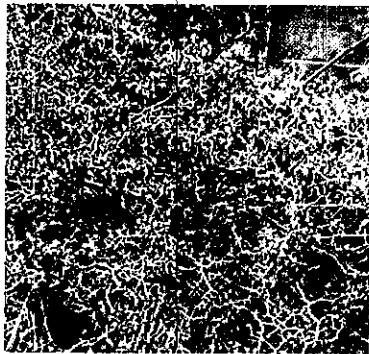
หัวข่า

กระเพรา

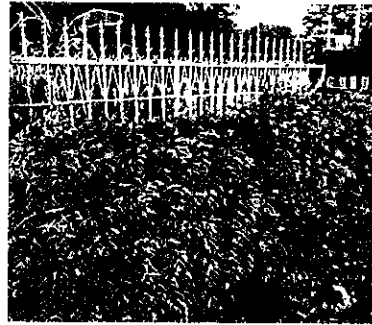

มะรุม ใบ ยอด ดอก ฝักอ่อน รวกรังน้ำพริก ฝัก ใช้แกงส้ม สรรพคุณ ป้องกันมะเร็ง ลดความดัน

ใบยอ ดอก ฝักอ่อน รวกรังน้ำพริก ฝัก ใช้แกงส้ม สรรพคุณ ป้องกันมะเร็ง ลดความดัน

พริกกะเหรียง ปลุกง่าย ต้านทานโรคได้ดี ให้ผลผลิตตลอดปี รสเผ็ดจัดจ้าน

รั้วมะขาม นอกจากเป็นแนวรั้วธรรมชาติแล้ว ใบมะขามอ่อนใส่ต้มยำไก่บ้าน หรือต้มยำปลา อร่อยนักแล

แต่งไทย ผลอ่อนใช้รับประทาน เป็นผัก ผลสุก ทำน้ำกะทิ แต่งไทย

มะนาว ควรปลูกให้ห่างจากพืชที่จำเป็นต้องรดน้ำทุกวัน เพราะมะนาวหากถูกน้ำมากจะไม่ออกดอก

พริกขี้หนู สำหรับตำน้ำพริกกะปิ และทำน้ำจิ้มทะเล

มันเทศ พันธุ์พื้นบ้าน รสชาติดี มันหอม ร่วนซุย ใช้กินเล่น หรือแกงเผ็ดก็อร่อย ขยายพันธุ์โดยใช้ลำต้น

มะเขือพวง หรือ มะเขือแฉ้วน ใส่ตำน้ำพริกกะปิ แกงเนื้อ ใส่ยำขนมจีน

โสน ดอกโสนรวกจิ้มน้ำพริก
หรือ ผัดโสนน้ำมันเล็กน้อย
สรรพคุณ ขับปัสสาวะ แก้ปวดมวนท้อง

ไผรวก สำหรับกินหน่อ
ลำไผ่นำมาเป็นไม้ใช้สอย

เล็บครุฑ ใบและยอดรับประทานกับลาบ

พริกแห้ง กรณีรับประทานพริกสดไม่ทัน
เมื่อพริกสุกอมนำมาตากแห้ง
เก็บไว้ใช้ได้นาน หรือทำพริกป่น

แปลงพืชผักสวนครัวอยู่หลังบ้านพัก นอกจากเป็นแหล่ง
อาหารแล้ว ยังเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ออกกำลังกาย
และสวยงาม ร่มรื่น สร้างความภูมิใจให้กับผู้ปลูก

ต้นยอ ใบใช้ห่อหมก ผลหั่นเป็นชิ้น
บางๆ ดอกกับน้ำผึ้งเป็นยาชูกำลัง

ต้นกุ่มบก ดอกและยอดอ่อนนำมาดอง
ใช้รับประทานเป็นผักจิ้มน้ำพริก
ช่วยทำให้เจริญอาหาร

เรื่อนเพาะกล้า พริก มะเขือ มะละกอ และพืชผักอื่นๆ
เพื่อเตรียมไว้ปลูก การเพาะกล้าในถุงดำ ทำให้เวลา
นำไปปลูกลงแปลงต้นกล้าไม่เหี่ยวเฉา สามารถเจริญ
เติบโตได้ต่อเนื่อง ให้ผลผลิตเร็ว

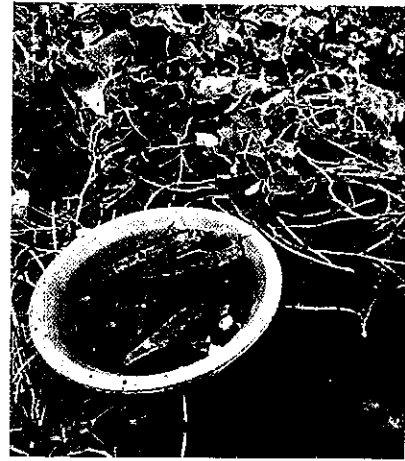
ใช้ขวดพลาสติกมาตัดและเจาะรู
ที่ก้นขวดนำมาเพาะกล้าไม้
ประหยัดเงินในการซื้อถุงดำ

ต้นจิกน้ำ ยอดอ่อนและดอกใช้กินเป็นผักสด ผักจิ้ม มีรสมันปนฝาด ภาคใต้นิยมกินกับขนมจีน เนื้อไม้เป็นยาขับระดูขาว เมล็ดแก่นันทอง

ต้นแค ยอด และ ดอก รวดจิ้มน้ำพริก ดอกแคใส่แกงส้ม หรือซุบแบ่งหรือไข่ทอด

มันเทศพันธุ์พื้นบ้าน ขยายพันธุ์โดยใช้ลำต้นปักชำ หัวนี้รับประทานรสมัน หวาน อร่อย เนื้อชุย หรือนำไปแกงเผ็ดใส่ปลาอย่าง หรือนึ่งใส่ข้าวเหนียว

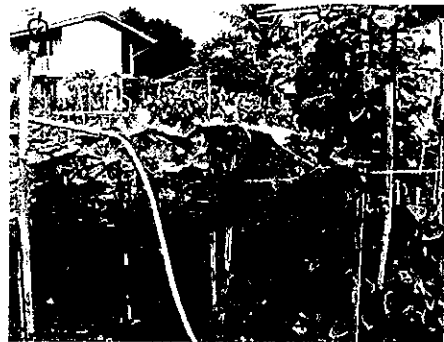

พริกกะเหรี่ยง

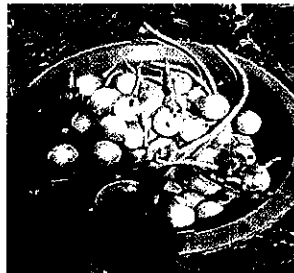
ทนทานต่อโรค รสเผ็ดจัด มีอายุหลายปี

เล็บครุฑ ยอดกินกับลาบ หรือแกงคั่ว

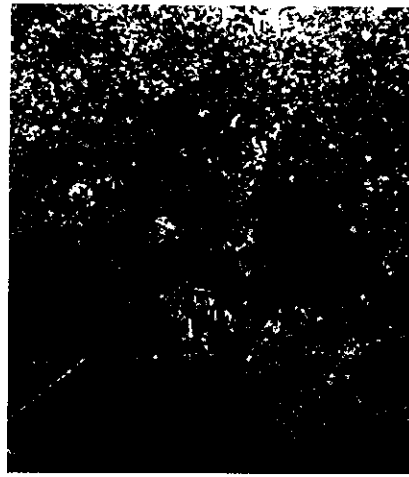
ฟักทอง และ ถั่วฟักยาว ปลูกบริเวณหน้าบ้านพัก เป็นทั้งไม้กินได้ และ ไม้ประดับ หน้าบ้าน

มะเขือเปราะ มะเขือยาว และถั่วฟักยาว สามารถเก็บผลผลิตได้ทุกวัน โดยเฉพาะมะเขือเปราะ และมะเขือยาว หากบำรุงดี ๆ สามารถให้ผลผลิตได้ถึง 2 ปี

"ในยามเช้าขงกาแปรื้อนๆ มายืนจิบ ท่ามกลาง สวนครัวหลังบ้าน" เป็นบรรยากาศที่อยากจะทำให้ในยุคปัจจุบัน

ฝรั่งกิมจู

มะม่วงเขียวเสวย ปลูกไว้หน้าบ้านพัก กำลังออกผล พุทราแอบเปลือก ลูกใหญ่ หวาน กรอบ สะพรั่ง โกล่มีมือเก็บรับประทานเมื่อแก่จัด รสหอม หวานอร่อย ดั้น ใ้ให้ความร่มรื่น

มะยม ผลนำมาตอง หรือ ปลูกเป็นไม้มงคล ยอดนำมาทานกับส้มตำ

ส้มโอ

เสาวรส หรือ กะทกรกฝรั่ง หรือ กะทกรกสีดำ วิธีกินลูกเสาวรศ ฝานเอาเปลือกออกบางส่วน ให้เห็นเนื้อข้างใน เอาเกลือโรยแล้วตักกิน

กล้วยน้ำหว่า

แก้วมังกร สรรพคุณ รักษาโรคเบาหวาน ขับสารพิษ ช่วยบำรุงผิวพรรณ

กิ่งตอน ตอนกิ่งฝรั่ง มะนาว มะกูด ช่วงฤดูฝน นำมาชำไว้เพื่อปลูกฤดูฝนถัดไป ประหยัด เงินค่าซื้อกิ่งพันธุ์ และเป็นการฝึกการตอนกิ่ง

มันสำปะหลัง "มันหัวนาที" รับประทานหัว
น้ำมาปิ้ง นึ่ง หรือเชื่อม เนื้อร่วนซุย หอม มัน อร่อย

มะม่วง 3 ฤดู ออกผลทั้งปี สำหรับสับใส่น้ำพริก
ทำน้ำจิ้มยาปลาตุ๋นฟู หรือทำมะม่วงน้ำปลาหวาน

ขนุนพันธุ์พื้นบ้าน ผลดิบนำมากินกับป้ารำบอง
หรือต้มจิ้มน้ำพริก ผลแก่น้ำมาแกง ผลสุกกลิ่นหอม
รสหวาน กรอบอร่อย

น้อยหน่า

ขนุนพันธุ์ทองประเสริฐ

กล้วยหอม

มะพร้าว่าน้ำหอม

มะละกอซอลแลนด์

มะม่วงอกร่อง

มะม่วงกำป็น

มะม่วงน้ำดอกไม้

มะกอกน้ำ

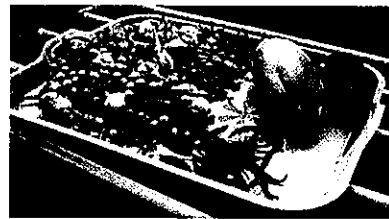
แตงไทย

มะยงชิด

มะละกอ (ปลูกที่ว่างข้างตัวอาคารที่ทำกร)

พีช ผัก สด สะอาด ปลอดภัย

ชมพู

มะพร้าว สำหรับแกงกะทิ หรือน้ำกะทิ
กล้วยบวชชี หรือน้ำกะทิแตงไทย รสหอม มัน

การปลูกพืชผสมผสาน ลดการระบาดของ
โรงแมลง และเกิดการพึ่งพากันของพืช

อัญชัน ดอกอัญชันมีสรรพคุณ
กระตุ้นการไหลเวียนของโลหิต
"กินดอกอัญชันวันละ 1 ดอก
จะช่วยป้องกันโรคเส้นเลือดในสมองตีบ"

ตะไคร้หอม สรรพคุณนำมาขยี้ให้เกิดกลิ่นได้
หรือสกัดเอาน้ำตะไคร้ผสมกับน้ำหอมทาตัวป้องกันยู

รางจืด สมุนไพรขับพิษ ใช้ใบ ลำต้น ต้มน้ำดื่ม
ล้างพิษตกค้าง

เหงือกปลาหมอ สรรพคุณ เป็นยาอายุ
วัฒนะ น้ำใบ ลำต้น ราก ตากแห้ง
บดละเอียดผสมน้ำผึ้งปั้นเป็นลูกกอน

หนุมานผสานกาย สรรพคุณ ใช้ใบต้มน้ำดื่ม
ช่วยรักษาโรคหอบหืด วัณโรค โรคหลอดลมอักเสบ

เพชรสังฆาต สรรพคุณ น้ำลำต้นมาหั่นเป็นท่อนๆ
ยัดใส่กล้วยสุกกลืนลงคอรักษาโรคกรดไหลย้อน

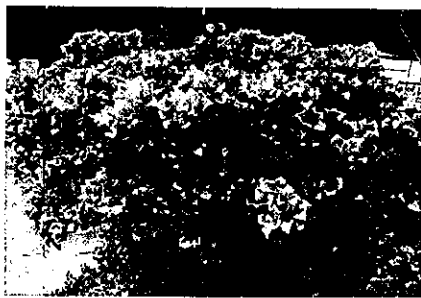
เตย รากและต้น ขับปัสสาวะแก้กษัย
ใบสดต้มน้ำดื่ม แก้โรคหืด บำรุงหัวใจ
หรือใช้แต่งกลิ่น แต่งสี ขนม

ว่านงาช้าง สรรพคุณ บำรุงเลือด ขับเลือดเสีย
ทำให้ผิวพรรณเปล่งปลั่งมีน้ำมีนวล

แปะตำปึง สรรพคุณ ใบสดตำผสมสุราพอกฝี แก้
ฟกบวม แก้ก้น หรือกินใบสดกับลาบ สรรพคุณ
พอกเลือก แก้หอบ แก้เบาหวาน

เฟื่องฟ้าหลากสีสร้างสรรบรรยากาศให้ดูมีชีวิตชีวา สดใส แม้จะรับประทานไม่ได้แต่ให้ความสุขทางใจ

ชวนชม และ หมากประดับ ดินที่ใช้ปลูก เป็นดินผสมใบก้ามปูต้นที่อยู่หลังสถานี นำมาหมัก ผสมดิน กับปุ๋ยคอก ประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อดิน

ดาวกระจาย ดอกสีเหลืองอร่าม ใช้บูชาพระได้

ต้นจวน หรือ **ต้นทองกราว** เพาะจากเมล็ด ต้นไฟ และต้นทางนกยูง อยู่ในเรือนเพาะชำ เตรียมไว้ปลูกฤดูฝน

เศรษฐีวิลสัน ไม้มงคล

ต้นจวน นำมาใส่กระถางมังกรประมาณ 1 ปี จะได้ลำต้นสูงประมาณ 1-2 เมตร ก่อนนำไปปลูก

ต้นบอนสี ไม้มงคล

ดาวเรือง
ปลูกประดับ
และใช้บูชาพระ

ลีลาวดี

หมากเหลือง ปลูกประดับบริเวณทางเข้าบ้านพัก

หมากเขียว
เพาะจากเมล็ด
ปลูกง่ายแต่ต้องใช้เวลาจึง
จะได้ต้นที่สวยงาม แต่จะให้ความ
ความสดชื่น และเขียวชอุ่มตลอดปี

ปุ๋ยหมักใบไม้ น้ำใบไม้มาผสมกับปุ๋ยคอกลาดด้วย น้ำหมักชีวภาพ รดน้ำ กลับกองปุ๋ยทุก 7 วัน ประมาณ 1 เดือน สามารถนำมาใช้เป็นปุ๋ยได้

โก๋พันธุ์ไซ เลี้ยงโก๋ไว้กินไข่ มูลโก๋ผสมแกลบ นำไปเป็นปุ๋ยใส่ต้นไม้ พืชผัก

น้ำส้มควั่นไม้ ได้จากการเผาถ่านโดย เตาเผาถ่านทำจากถังน้ำมัน 200 ลิตร ใช้สำหรับ ฉีดพ่นเป็นสารไล่แมลงศัตรูพืช

น้ำหมักชีวภาพ หมักจากหัวปลา เศษพืชผัก ผลไม้ ผสมกับกากน้ำตาล เติมหิวเชื้อจุลินทรีย์ กรองเอา น้ำหมักไปผสมน้ำในอัตราส่วน 30 ซีซีต่อน้ำ 20 ลิตร ฉีดพ่นทุก 7 วัน ช่วยบำรุงใบ ลำต้น และ ดอก

ปุ๋ยหมักดินผสมใบก้ามปู นำมาเพาะชำกล้าไม้ ประหยัดค่าดิน และถุงดำ (ใช้ขวดน้ำพลาสติกแทน)

ปุ๋ยหมักใบไม้นำมาเป็นวัสดุคืบในการปลูกมะเขือเทศในถัง ตั้งไว้หน้าบ้านพัก ให้ผลตก โกล้อมี สามารถเก็บกินได้สะดวก เลือกเก็บที่แก่จัดจริงๆ

ดินหมักผสมกับใบก้ามปู ยังนำมาปลูกไม้กระถางสำหรับประดับตกแต่งสถานที่ทำให้เกิดความร่มรื่น สวยงาม โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อดินถุงที่มีราคาแพง

บริเวณด้านข้างตัวอาคารที่ทำการด้านทิศเหนือเดิมเป็นหินลูกรัง นำปุ๋ยหมักดินผสมใบก้ามปูมาคลุมผสมกับดินลูกรังก่อนปลูก ทำให้พืชผักงามให้ผลผลิตดี โดยใช้น้ำหมักชีวภาพฉีดพ่นทางใบ และผสมน้ำรดดินทุก 7 วัน เพื่อเป็นการเพิ่มจุลินทรีย์ในดิน